

โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน
: กรณีศึกษาที่กุฎีเจนและพื้นที่ใกล้เคียง

**The Research for Developing the Cultural Source
to be the Learning Source and Funding Source of Local People
: The Case Study of Kudee Cheen Area**

โดย

นางสาวกิตติพร ใจบุญ	หัวหน้าโครงการวิจัย
นางสาวอนงค์รัตน์ ศักดิ์ภักดี	ผู้ร่วมโครงการวิจัย
นางสาวยุพา เรืองพุ่ม	ผู้ร่วมโครงการวิจัย
นายจุลภัสร พนมวัน ณ อยุธยา	ผู้ร่วมโครงการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ 2544

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ที่พิจารณาให้ทุนสนับสนุน
ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครูอาจารย์ทุกท่าน ที่ให้ชีวิตและประสิทธิภาพสาขาวิชาความรู้แก่
คณบดี ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล และผู้มีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูลทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อ^๑
งานวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งผู้สนับสนุนและให้คำแนะนำการทำวิจัยให้สำเร็จลุล่วงมาด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณมา^๒
ณ โอกาสนี้

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งการเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาอย่างก្នុងจีนและพื้นที่ใกล้เคียง มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา และสืบค้นแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างก្នុงจีนและพื้นที่ใกล้เคียง พร้อมทั้งศึกษาถักยภาพและนำเสนอแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม และการจัดการแหล่งวัฒนธรรมในอย่างก្នុงจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย คณะกรรมการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวิจัยเชิงสำรวจแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูล การสัมภาษณ์ และแบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่และผู้เกี่ยวข้อง เช่น พระ นักวิชาชีวะ ครู อาจารย์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ ผู้เข้ามาใช้แหล่งวัฒนธรรม ฯลฯ แสดงความคิดเห็นในการกำหนดรูปแบบและท่าทางการส่งเสริมและพัฒนาที่เหมาะสมร่วมกัน โดยคณะกรรมการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า แหล่งวัฒนธรรมในอย่างก្នុงจีนและพื้นที่ใกล้เคียงที่สำคัญมีอยู่จำนวน 9 แห่ง แหล่งวัฒนธรรมหลายแห่งมีสถานภาพและบทบาทความสำคัญulatoryอย่างในขณะเดียวกัน เช่น เป็นทั้งศาสนสถาน และโบราณสถาน เป็นแหล่งท่องเที่ยว และ/หรือเป็นแหล่งผลิตสินค้าอันเป็นรายได้ของชุมชน เป็นต้น

ในด้านการพิจารณาถักยภาพของแหล่งวัฒนธรรม คณะกรรมการศึกษาวิจัยได้กำหนดเกณฑ์/ปัจจัยประกอบการคัดเลือกไว้ 7 ข้อ ได้แก่ มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ มีทรัพยากรที่สามารถพัฒนาให้เป็นการสร้างรายได้ การเข้าถึงสะดวก มีวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้แนะนำ มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น มีหน่วยงาน/องค์กรเข้าไปพัฒนา และผู้ครอบครองหรือเจ้าของแหล่งวัฒนธรรมมีความเต็มใจที่จะพัฒนา และได้คัดเลือกแหล่งวัฒนธรรมตัวอย่างสำหรับกำหนดรูปแบบการพัฒนา ดังนี้

1. โบสถ์วัดซ่างตาครุ้ส และชนมฝรั่งก្នុងจีน
2. วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร
3. มัลยิดบางหลวง (ก្នុងชา)
4. ศาลเจ้าเกียนอันเงง
5. บ้านครื่องวงปีพายท์พายโภคล

ในด้านแนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชนนั้น คณะกรรมการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนา ได้แก่ ชุมชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ โดยชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วม ทั้งในด้านวางแผนพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม และในด้านความรับผิดชอบ การตรวจสอบ และวับผลประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ในส่วนของสถาบันการศึกษา มีบทบาทในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ข้อมูลจากแหล่งวัฒนธรรม และในส่วนของหน่วยงานภาครัฐ ความมีบทบาทในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมของชุมชน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระจายอำนาจ

Abstract

The aim of this study is to study the history of cultural sources in the Kudee Cheen area, Thonburi district, Bangkok. It has to find out 5 sources which has potential to be the examples in developing to be the learning sources and funding sources. Moreover, it has to find out the ways to develop the example cultural sources to be the learning source and funding source.

The researchers used many techniques of research methodology including documentary research and field research. For the field research, the researchers together used the questionnaires and participants observation and presented by the descriptive analysis.

For the result of the research, there are 9 main cultural sources in this area. Many of them has many status like religious and archaeology places, or some of them are tourist attractions and funding sources.

For the potential discussion, the researchers has 7 criterias to select the example cultural sources : 1) it should be the learning resources 2) it should be the cultural resources to develop to be the funding sources 3) easily accessability 4) it should be the learned person or local wisdom in the cultural sources 5) it should be the distinguished cultural resources 6) it should be the organizations which responsible for develop the cultural sources in this area and 7) the owner or the one who possess the cultural sources are willing to develop the cultural sources. From these criterias, the researchers and the communities has selected 5 potential cultural sources to be the learnig and funding sources, they are:

1. Santa Cruz Church and Kudee Cheen community
2. Kalayanamitr Temple
3. Bang Luang Mosque (Kudee Khao)
4. Kien An Keng Shrine
5. Baan Pattayakosol (Thai Musical Home School)

For the developing the cultural sources to be the learning sources and funding sources, the researchers find out that the stakeholders who should take part as the main role is the community. The learning institutes should play the supporter role by creating the local knowledge curriculum and support the community learning process. The government should promote and support the community's activity in order to develop the cultural sources under the concept of decentralization.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อ.....	๑
สารบัญ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญภาพ.....	๘

บทที่

1. บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	3
ค่าถูกหลักในการวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
แหล่งข้อมูล.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ.....	6

2. แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเรื่อง "เมือง" และการเปลี่ยนแปลง.....	7
แนวความคิดเรื่อง "เมือง" และ "วิถีชีวิตแบบเมือง".....	7
แนวความคิดเรื่องเมือง "กรุงเทพฯ" กับการเปลี่ยนแปลง.....	8
แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	11
การมีส่วนร่วมในการพัฒนา.....	11
แนวคิดเรื่องประชาสังคม.....	12
นโยบายรัฐด้านแหล่งเรียนรู้และการจัดการทางวัฒนธรรม.....	14
นโยบายด้านการจัดการทางวัฒนธรรม.....	14
นโยบายด้านแหล่งการเรียนรู้.....	14

3. ก្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម

ប្រវតិថតរៀបចំរាល់មរតកទាហេវណនជរម.....	16
ការស្វែងរកក្នុងក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	19
វគ្គការស្វែងរកក្នុងក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	19
វគ្គប្រព័ន្ធការស្វែងរកក្នុងក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	22
វគ្គប្រព័ន្ធការស្វែងរកក្នុងក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	26
វគ្គចាតាក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	30
ការស្វែងរកក្នុងក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	35
មានឯកបានលាង (ក្នុងក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម).....	36
តីកឃើញប្រព័ន្ធដោយក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	38
បានគ្រែការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	39
ខ្លួនដែលបានស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	41
ការស្វែងរកក្នុងក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	42
ប្រព័ន្ធក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	46
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	48

4. នេះការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម

ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	55
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	55
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	55
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	57
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	57
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	59
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	59
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	65
ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	71

5. ស្មើរាយនៅក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....

ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	73
--	----

ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	73
--	----

ការស្វែងរកក្នុង់៖ នេះមរតកទាហេវណនជរម.....	73
--	----

ภาคผนวก ก.

1. เอกสารประกอบการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในย่านกุฎีจีน ในระยะเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

ภาคผนวก ข.

1. แบบบันทึกข้อมูล
2. แบบสำรวจความคิดเห็น

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงรายการแหล่งวัฒนธรรมจำแนกตามประเภท.....	56
2. แสดงรายการผู้ครอบครอง/เจ้าของแหล่งเรียนรู้ในปัจจุบัน.....	56
3. แสดงผลการพิจารณาคัดยกภาพของแหล่งวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรม.....	58
4. แสดงผลการพิจารณาคัดยกภาพของแหล่งวัฒนธรรม ด้านอื่น ๆ.....	58
5. แสดงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ในการแสดงความคิดเห็นเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาอย่างกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง.....	62-63
6. แสดงความสำคัญของบุคคล/หน่วยงานที่ควรเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม.....	64

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. พระประชานในวิหารน้อย.....	20
2. หอพระมณฑปเยียร์เตลิงพระเกี้ยรติ.....	20
3. ซุ้มประตูทิพย์หน้าพระวิหารหลวง.....	21
4. จิตกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ.....	21
5. พระพุทโธaculaน้อย พระประชานในพระวิหาร.....	23
6. พระเจดีย์ใหญ่.....	24
7. พระอุโบสถ.....	24
8. เขามอ หรือ เขาเต่า ภายในบริเวณวัด.....	25
9. “รัวเหล็ก” สัญลักษณ์ของวัดประยูรา.....	25
10. วัดบุปผารามมารวิหาร.....	27
11. พระวิหาร.....	28
12. ตีกสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครรสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค).....	28
13. ตราสุริยมณฑล แบบไทย บนหน้าบันพระวิหาร.....	29
14. ตราสุริยมณฑล แบบฝรั่ง.....	29
15. ภายนอกโบสถ์วัดช้างตามครุ้ส.....	32
16. ด้านหน้าโบสถ์วัดช้างตามครุ้ส.....	33
17. ภายในโบสถ์.....	33
18. ภายในโบสถ์บริเวณซุ้มพระแท่นบูชา.....	34
19. รูปปั้นพระแม่ บริเวณสวนหย่อมด้านหน้า.....	34
20. ศาลเจ้าเกี๊ยนอันเงง.....	35
21. ตลาดลายของมิมบาร์ ที่อยู่ในห้องละหมาด.....	36
22. มัสยิดบางหลวง.....	37
23. กุโบร์ (สถานที่ฝังศพ) บริเวณด้านหลังมัสยิด.....	37
24. ตีกคลากกลางจังหวัดชนบทในอดีต.....	38
25. “บ้านเครื่อง” ในตระกูลหลังวัดกัลยาณ.....	40
26. บ้าน “พাথย์โกศล” ในปัจจุบัน.....	40
27. ขนมผึ้งกุญแจจีน.....	41

ภาคที่

หน้า

28.	ตลาดเก่าคุณหญิงอายุยืน บุนนาค อาการเก่าของตรีกูลบุนนาค ที่ยังคงเหลืออยู่บริเวณ หลังวัดกัลยาณ์.....	47
29.	ส่วนหนึ่งของกิจกรรมเดินเท้าท่องวัฒนธรรมฝั่งธนฯ ในงานแลวนาฯ ในภาพคือ “ตะจีน” ทำจากหินที่มารากเมืองจีน.....	49
30.	พระพุทธชูปีนิวหารน้อยวัดกัลยาณ์.....	49
31.	กิจกรรมวัฒนธรรมลัษณะร “ทอดน่อง...ล่องเรือ เพื่อความเข้าใจกรุงธนบุรี” โดยสำนัก ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.....	50
32.	มัคคุเทศก์น้อย ขณะนำชมวัดกัลยาณมิตรในงาน “รักษ์ธนบุรี ๑๗๖ ปี วัดกัลยาณมิตร”....	51
33.	การจัดงาน “รักษ์ธนบุรี ๑๗๖ ปี วัดกัลยาณมิตร”.....	52
34.	การจัดนิทรรศการของสถาบันการศึกษาในย่านกุฎีจีน.....	53
35.	การออกร้านของชุมชนกุฎีขาว.....	53

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาในการวิจัย

ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดผลกระทบกับสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทำให้รัฐบาลไทยเห็นความจำเป็นที่จะต้องเร่งพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงการจัดการด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรม เพื่อที่จะทำให้คนไทยสามารถปรับตัวและมีการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ในด้านการจัดการการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รัฐบาลได้ดำเนินการปฏิรูป โดยการออกพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542 โดยมีสาระสำคัญคือ ให้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบต่อหลักการที่ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาตลอดชีวิต โดยทุกส่วนในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาสาระ และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และการเรียนรู้ต้องจัดให้เกิดได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย ในมาตรา 25 ได้มีการกล่าวถึงบทบาทของรัฐในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ไว้ว่า "รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอดิจิป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษาศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การเรียนรู้และนักเรียน การแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ" ซึ่งนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายด้านวัฒนธรรม รัฐบาล พ.ศ.๒๕๖๗ ดร. ทักษิณ ชินวัตร ข้อ 11.3 (2) คือ "พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ และโบราณสถาน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน"

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการได้มีความพยายามอย่างจริงจัง ในการสนองตอบต่อนโยบายรัฐบาลดังกล่าว โดยการสร้างและพัฒนาแหล่งกลางในการสืบทอดวัฒนธรรมให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย มีมาตรฐาน และให้สามารถบริหารจัดการ และดำเนินการถ่ายทอดความค่ามรดกทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งส่วนหนึ่งของความพยายามนี้คือการสนับสนุนให้มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น และดำเนินการจัดการและพัฒนาแหล่งหรือบุคลที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการหอวัฒนธรรมนิทัศน์ โครงการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนไทย และอื่น ๆ

ดังนั้น การศึกษาและวิจัยแหล่งที่มีภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชนจึงสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติอย่างแท้จริง

ความหมายของคำว่า "แหล่งวัฒนธรรม" , "แหล่งเรียนรู้" และ "แหล่งรายได้" มีดังนี้ "แหล่ง" หมายถึง สถานที่ หรือ ที่รวม

"แหล่งวัฒนธรรม" หมายถึง สถานที่/ที่รวมของภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เช่น ศิลปะ ศาสนา การทำอาหาร หัตถกรรม การแพทย์และการรักษาสุขภาพ การจัดการทรัพยากรดับด่าน ฯ เป็นต้น

"แหล่งเรียนรู้" หมายถึง สถานที่/ที่รวม ที่มีการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้แตกต่างจากการเรียนในระบบ การเรียนรู้ยึดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลสร้างขึ้นเหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเดียวกับการประเมินผลในชั้นเรียน

"แหล่งรายได้" หมายถึง สถานที่/ที่รวม ที่มีการจัดการและสามารถก่อให้เกิดรายได้แก่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมได้

จากการศึกษาเอกสารพบว่า เมืองชนบุรี ซึ่งในปัจจุบันมีฐานะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกรุงเทพฯนั้น ในอดีตมีความสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นราชธานีที่สำคัญของอาณาจักรสยาม ภายหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ.2310 อีกทั้งยังมีความลัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์กับกรุงเทพมหานคร เสมือนเมืองฝาแฝดที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้งนี้ เพราะเมืองชนบุรี ทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลป้องกันคัตตูรีจะเข้ามาทางด้านทิศใต้และเป็นด่านขอนหนลงลำห้วยตราชัตจักรเก็บภาษีเรือสินค้าต่างๆ ที่ผ่านเข้าออกเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จากการเป็นด่านขอนและจุดพักริมน้ำสินค้าส่งผลให้เมืองชนบุรีมีชุมชนเกิดขึ้นหนาแน่น มาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาแล้ว และนอกจากนั้นยังส่งผลให้มีชนด่างชาติต่างภาษาอาศัยอยู่ในชนบุรีมาก โดยเฉพาะชาวจีน ชนบุรียังทวีความสำคัญขึ้นเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงเลือกเมืองนี้เป็นราชธานีแห่งใหม่แทนที่กรุงศรีอยุธยาที่ล่มสลาย เพราะภัยสงคราม เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่าเมืองชนบุรีมีชัยภูมิที่เหมาะสม เนื่องจากอุดมสมบูรณ์ มีป้อมปราการที่แข็งแรงมั่นคง มีขนาดพอเหมาะที่กำลังไฟร์พลที่มีอยู่จะรักษาได้สะดวก และสามารถหลบหลีกภัยให้คนหนีภัยได้สะดวกหากเสียที่เก่าที่ก็ โดยเลือกพื้นที่บริเวณป่าคลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่) สร้างพระราชวังเป็นศูนย์กลางการปกครอง ซึ่งในปัจจุบัน พื้นที่บริเวณดังกล่าว ยังปรากฏร่องรอยความเป็นเมืองท่าและเมืองราชธานีเก่า ซึ่งมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านคลองบางกอกใหญ่ด้านทิศใต้ ที่เรียกว่า "ชุมชนย่านกุฎีจีน" เพราะชุมชนแห่งนี้และบริเวณใกล้เคียงเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยชนหลายชาติหลายภาษาที่เข้ามาตั้งรกรากในบริเวณแห่งนี้ เช่น ชุมชนชาวจีน ฝรั่งเชื้อสายโปรตุเกส มุสลิม ลาว และมอง เป็นต้น สามารถสืบคันไม้ได้ถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา และยังปรากฏเป็นร่องรอยที่ยังคงหลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ชื่อที่ใช้เรียกชุมชนกุฎีจีน โบสถ์ซ่างตาครุ้ส สุหร่ากุฎีขาว ศาลเจ้าเกียงอันเงง "ช้าปอง" พระประทานในวิหารวัดกัลยาณมิตร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังปรากฏว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นสถานที่ตั้งของบ้านขุนนางเก่าสายสกุลบุนนาค และยังมีแหล่งวัฒนธรรมที่น่าสนใจอีกมากมาย ซึ่งยังคงมีการสืบทอดและถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมเรื่อยมาจนกระทั่งปัจจุบัน เช่น บ้านพاتย์โภคศิล ชุมชนคนตรีไทย สำคัญบริเวณหลังวัดกัลยาณมิตร หรือบ้านมาร์กุฎีจีน ที่มีชื่อเลียง ผลิตและจำหน่ายที่ชุมชนกุฎีจีน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า พื้นที่บริเวณย่านกุฎีจีนดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง ทั้งทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี แต่ชุมชนแห่งนี้และในย่านนี้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างผสมกลมกลืน และยังคงสามารถสืบสานความเป็นอัตลักษณ์ของตนได้อย่างน่าสนใจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีลักษณะเป็นพลวัตอย่างรุนแรงและรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ทำให้คณาจารย์วิจัยเชื่อมั่นว่า หากได้มีการศึกษาประวัติความเป็นมาและวาระรวมข้อมูลเหล่านี้ จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในภารกิจทางสังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ทั้งคุณค่าของการอนุรักษ์ และพื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมไทยในระยะยาวของการเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและสืบคันแท่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง
2. เพื่อศึกษาสภาพและปัจจัยที่ทำให้ชุมชนย่านกุฎีจีนสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. เพื่อศึกษาคักยกภาพของแหล่งวัฒนธรรมที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชนในพื้นที่ที่ศึกษา
4. เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม และการจัดการแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชน

คำถามหลักในการวิจัย

1. แหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียงนี้มีอะไรบ้าง จุดอยู่ในประเทศใด และมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
2. ปัจจัยอะไรที่ทำให้ชุมชนย่านกุฎีจีนสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบทอดและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมของตนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชนได้อย่างไร
4. จะมีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาให้แหล่งวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชนได้อย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาประวัติความเป็นมาและแหล่งวัฒนธรรมของชุมชนย่านกุฎีเจ็นและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งทิศเหนือครอบคลุมถึงเขตวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ทิศใต้ครอบคลุมถึงเขตประยุรวงศาลาสราญวิหาร ทิศตะวันออกจุดเม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันตกจุดถนนอิสรภาพ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษารังนี้มุ่งเน้นศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน และสภาพทั่วไปของแหล่งวัฒนธรรม ที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชน โดยครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและสภาพทั่วไปที่ตั้งอยู่ของแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชนย่านกุฎีเจ็นและพื้นที่ใกล้เคียง ที่สามารถท่องเที่ยวให้เห็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนย่านกุฎีเจ็นสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.3 สภาพปัจจุบันและค้ายาของแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ ที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชน

2.4 นำเสนอรูปแบบและแนวทางการลงเสริมและการจัดการที่เหมาะสม ในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการศึกษาข้อมูล ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและรวบรวมข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือรายงานการวิจัย งานเขียน วารสาร หนังสือพิมพ์ ลิ้งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรมทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งสืบค้นข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Research)

- การสำรวจข้อมูลแหล่งวัฒนธรรม โดยใช้แบบบันทึกข้อมูล (Questionnaire) ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบปลายเปิด (closed-end questions) และคำถามแบบปลายเปิด (opened-end questions)
- การสัมภาษณ์ การสอบถามและแก้ไขความรู้ข้อคิดเห็นจากผู้รู้คนสำคัญ ผู้มีประสบการณ์ และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งวัฒนธรรมโดยตรง และการสัมภาษณ์แบบเป็นกลุ่ม

- การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (*Participant Observation*) เช่น เข้าไปเรียนรู้วิธีการทำขนม พร้อม ๆ กับการสัมภาษณ์ เป็นต้น
- การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (*Non participant Observation*) ใช้ในการสังเกตเพื่อประเมินคักภัยภาพของแหล่งวัฒนธรรม โดยดูจากสภาพแวดล้อม ความสนใจ ความกระตือรือร้น วิธีการดำเนินงาน การจัดการตัวต่าง ๆ ฯลฯ

3. เมื่อทำการสำรวจเก็บข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ แล้ว นำข้อมูลส่วนต่าง ๆ มาจัดแยกประเภท และดำเนินการวิเคราะห์ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 วิธีคือ

- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบต่างๆ เพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชนที่สามารถดำรงอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของตนไว้ได้ ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง
- การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยข้อมูลที่เป็นตัวเลข วิเคราะห์โดยการแจงนับ (*Tally*) และข้อมูลที่เป็นเนื้อหา ใช้วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (*Content Analysis*) แบบสร้างข้อสรุปโดยการจำแนกชนิดข้อมูล (*Typological Analysis*) โดยจำแนกข้อมูลชนิดง่าย ๆ ก่อน แล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล อธิบายถึงความสัมพันธ์และสาเหตุของปรากฏการณ์ โดยยึดกรอบการวิจัยเป็นหลัก

4. นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการวิจัยต่อชุมชนในพื้นที่ และผู้นำชุมชน เพื่อตรวจสอบข้อมูลและดำเนินการประเมินคักภัยภาพแหล่งวัฒนธรรม

5. ร่วมกับชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ดำเนินการคัดเลือกแหล่งวัฒนธรรมที่มีคักภัยภาพสูง จำนวน ๕ แห่ง ให้เป็นโครงการนำร่องเพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชน

6. จัดเวทีเสวนาเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญชุมชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ เอกชน ลีอมาลชน และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และแจกข้อมูลแบบสอบถาม เพื่อหาข้อกำหนด รูปแบบ และแนวทางการส่งเสริมและการจัดการที่เหมาะสมร่วมกันในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมตามโครงการนำร่อง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืน

แหล่งข้อมูล

1. ค้นคว้าจากเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุดและแหล่งสืบค้นต่างๆ รวมไปถึงการสืบค้นข้อมูลจากอินเตอร์เน็ต
2. ชุมชนในท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้ประกอบอาชีพที่ลีบอดวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านดนตรีไทย ด้านการทำอาหาร ด้านหัตถกรรม เป็นต้น
3. หน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงาน ของสำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ ตามแผนแม่บทวาระแห่งชาติว่าด้วย "ทศวรรษสืบสานวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา"
(พ.ศ.2541 - 2550) และตามนโยบายด้านวัฒนธรรม รัฐบาล พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชน
3. เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในพระบาทปัญญา
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รายงานการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของ
ประชาชน : กรณีศึกษาอย่างกุญแจเงินและพื้นที่ใกล้เคียง
2. ได้รายชื่อและข้อมูลของแหล่งวัฒนธรรมทั้งหมด ครอบคลุมทั้งที่เป็นสถานที่ บุคคล กลุ่มคน
องค์กร ฯลฯ ในพื้นที่การศึกษา และข้อมูลของแหล่งวัฒนธรรมที่มีคักภาพสูง ในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้
และแหล่งรายได้ของชุมชน ในย่านกุญแจเงินและพื้นที่ใกล้เคียง
3. ได้ข้อเสนอแนะเชิงรูปธรรมเรื่องการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของ
ชุมชน ที่เป็นผลจากการกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ (ระบบขั้นตอนและระยะเวลาของแผนการดำเนินงาน)

กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงาน	ปีที่ 1 เดือนตุลาคม 2544 ถึงเดือนกันยายน 2545											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 ศึกษาและรวมข้อมูลเอกสาร	↔	↔										
2 สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์		↔	↔									
3 ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม			↔	↔								
4 วิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล					↔	↔						
5 นำเสนอข้อมูลต่อชุมชน							↔	↔				
6 จัดประชุมและแจกแบบสอบถามเพื่อ หาแนวทางการพัฒนา									↔	↔		
7 เสนอผลการวิจัย										↔	↔	

บทที่ 2

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่อง "เมือง" และการเปลี่ยนแปลง

1.1 แนวความคิดเรื่อง "เมือง" และ "วิถีชีวิตแบบเมือง"

แนวความคิดกราฟแสแล็กที่ว่าด้วยวิถีชีวิตแบบเมือง (urbanism as a way of life) เห็นว่า สภาพแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้น (built environment) ของเมืองเป็นส่วนกำหนดเชิงนิเวศน์ที่ส่งผลต่อสำนึกความเป็นปัจเจกชน ความสัมพันธ์อันหลากหลายของหน่วยทางสังคม และสภาพวัฒนธรรมที่สำคัญ (Wirth 1938/1980: 1-24)

Claude S. Fischer (1975) นำเสนอทฤษฎีวัฒนธรรมย่อยของสังคมเมือง โดยมองว่า เมืองมีวัฒนธรรมย่อยจำนวนมากหลายและเพิ่มขึ้น มีกลุ่มปัจฉนภูมิและมีแวดวงทางสังคมที่สมาชิกรักกัน ผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองมีวิถีอยู่ในโลกทางสังคมที่มีความหมาย โลกทางสังคมนี้เป็นโลกของกลุ่มนบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะร่วมกัน สมาชิกของกลุ่มมีความเชื่อและพฤติกรรมเหมือนกัน แต่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งโลกทางสังคมของกลุ่มคนที่มีลักษณะเฉพาะร่วมกันนี้ เรียกว่า "วัฒนธรรมย่อย" (subculture) ที่อยู่ในสังคมเมือง

ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ นั้น มีได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งหรือความตึงเครียดในสังคมเท่านั้น แต่อีกด้านหนึ่งแต่ละวัฒนธรรมย่อยอาจมีอิทธิพลต่อกัน มีการแพร่กระจาย และเปลี่ยนกัน ซึ่งจะพบว่า ในเมืองที่มีวัฒนธรรมย่อยจำนวนมากหลากหลาย และผู้คนมีโอกาสพบเห็นหรือเข้าร่วมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ ดังนั้น จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนในเมืองได้สัมผัสถึงความหลากหลาย จนในที่สุดเกิดเป็นความซับซ้อนของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนนั้น ๆ โดย Fischer กล่าวว่า "วิถีชีวิตแบบเมือง" ก่อให้เกิด "โมเสกของโลกทางสังคม" (mosaic of social worlds) นั่นคือ กลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่มจะสร้างโลกทางสังคมของตนขึ้น และแต่ละกลุ่มก็มีแนวโน้มที่จะเป็นหน่วยทางสังคมที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่สมาชิกจะมีความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มเป็นหลัก มีความเชื่อและค่านิยมเฉพาะของกลุ่ม มีภาษาพูดเฉพาะกลุ่ม และแสดงพฤติกรรมในแบบเฉพาะกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มนี้จะสัมผัสถึงไม่รุกล้ำกัน ลักษณะที่ไม่รุกล้ำกันนี้มีสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ

- (1) เกิดจากการที่ผู้อยู่พำนักระยะในเมือง ซึ่งต่างก็มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างติดตัวกันมา ทำให้เกิดแวดวงสังคมที่หลากหลายในเมือง
- (2) การกระจายตัวของประชากรทำให้เกิดการจำแนกความแตกต่างทางโครงสร้าง เช่น กลุ่มละแวกบ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มที่มีความสนใจร่วมกัน และสถาบันที่มีลักษณะพิเศษ ฯลฯ กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะสร้างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมา จนในที่สุดกล้ายเป็น "วัฒนธรรมย่อย" หรือ "โลกทาง

"สังคม" ที่มีความหลากหลายขึ้นในเมือง (อ้างจาก ลิริพร สมบูรณ์บุรณะ, 2540 : 32)

การเกิดความเป็นเฉพาะที่ / สถานที่นี้ นำไปสู่ความรู้สึกที่เกิดความผูกพัน ความรู้สึกร่วมกับ การเป็นเจ้าของ หรือการให้ความหมายกับสถานที่นั้น ๆ ที่เรียกว่า "ความรู้สึกผูกพันต่อสถานที่" (Sense of Place) Gillian Rose (1995) ได้กล่าวถึง ความรู้สึกผูกพันต่อสถานที่ พัฒนาขึ้นจาก ประสบการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งจะเป็นตัวชี้ถึงความหมายและความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์ต่อสถานที่ที่ แตกต่างกัน ในที่สุดกลายเป็นการสร้างเอกลักษณ์ (Identity) โดยความรู้สึกผูกพันต่อสถานที่ (Sense of Place) อาจแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ

(1) *Sense of Place is natural* เป็นความรู้สึกถึงความต้องการ หรือความ จำเป็นต่อชีวิตของมนุษย์ บริเวณที่ผลิตความจำเป็นที่เป็นเงื่อนไขของชีวิต เพื่อความอยู่ รอดของชีวิต

(2) *Sense of Place is constructed by underlying structures of power* เป็นความรู้สึกที่อธิบายโดยวัฒนธรรม หรือการ ตีความทางวัฒนธรรม ซึ่งแน่นอนไม่ได้มีเพียงวัฒนธรรมเดียว แต่มีจำนวนมาก ซึ่งมี พื้นฐานอยู่บนความแตกต่าง (difference) ความรู้สึกต่อสถานที่ขึ้นอยู่กับความ แตกต่างของแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีมาตรฐานต่างกัน ความแตกต่างของแต่ละกลุ่มนี้มี 2 บทบาทด้วยกัน คือ บทบาทในฐานะคนใน หรือผู้ที่เป็นเจ้าของสถานที่ และบทบาทของคน นอก ซึ่งไม่มีความรู้สึกกับการเป็นเจ้าของ

(3) *Sense of Place is part of the politics of identity* เป็น ความรู้สึกต่อพื้นที่ที่ถูกครอบงำ โดยเฉพาะความคิดแบบตะวันตก (West) ความมี ภาระร่วมกับความเร้ออารย-ธรรม

ดังนั้น การเกิดความรู้สึกเหล่านี้นำไปสู่การอธิบาย ความลัมพันธ์ของพื้นที่ทางสังคมที่มีผลทั้ง ต่อโครงสร้างและผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ การปฏิบัติการทำงาน (Social Practice) เป็นความลัมพันธ์ ระหว่างปฏิบัติการต่าง ๆ ที่มีลักษณะซับซ้อน ที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ทางสังคม

1.2 แนวความคิดเรื่องเมือง "กรุงเทพฯ" กับการเปลี่ยนแปลง

ลิทธิพงษ์ ติลากานติช (2538) ได้ศึกษาพัฒนาการของกรุงเทพฯ ว่า กรุงเทพฯ เป็นเมืองที่ มีลักษณะเฉพาะตัว และผ่านการวิวัฒนาการมาแล้ว 4 ช่วงสมัย ดังนี้

(1) เมืองในระบบศักดินา (*The Sakdina City*) เป็นเมืองที่ปราฏภูก่อนปี ทศวรรษ 2390 โดยมีพระมหาชัตติรย์เป็นผู้ปกครองและเป็นผู้กำหนดการใช้ ประโยชน์ที่ดินต่าง ๆ ของเมือง ลักษณะเมืองจะมีศูนย์กลางคือ พระบรมมหาราชวัง ของพระมหาชัตติรย์และบ้านเรือนของชนชาว ตลอดจนมีกำแพงเมืองและป้อมปราการ โอบล้อมป้องกันเมือง และมีท่าเรือ และเรือส่วนใหญ่ออกกำเนิดเมือง สภาพของ

เมืองหรืออาจกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคมของเมืองมีลักษณะดังเดิมตามธรรมชาติหรือกึ่งชนบท

- (2) เมืองหลังระบบคักดินา (*The Post-Sakdina City*) เป็นเมืองในระหว่างปี พศ. 2390 - 2470 เมื่อว่าพระมหาเชตุรีย์จะเป็นผู้ปกครองเมือง แต่ผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินได้กระจายสู่เหล่าขุนนางและชาวต่างชาติมากขึ้น พื้นที่/ที่ว่างของเมืองมีการขยายมากขึ้นออกไปยังนอกกำแพงเมือง นั่นคือการขยายตัวของถินที่อยู่อาศัยของพวกรุ่นหนัง รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านนอกกำแพงเมือง โดยเฉพาะการเติบโตของเขตอุตสาหกรรมของชาวต่างชาติ
- (3) เมืองภายใต้การจัดการของข้าราชการ (*The Bureaucrat-managed City*) เป็นเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างปี 2470-2490 โดยมีขุนนางและข้าราชการกลุ่มใหม่เข้ามามีบทบาททางการเมืองและการจัดการเมืองแทนที่กลุ่มอำนาจทางพระราชนัก นอกจากนี้ อิทธิพลของจักรพรรดินิยมของประเทศตะวันตกและทุนนิยมโลกได้อ่อนกำลังลง ซึ่งส่งผลให้รัฐที่ควบคุมโดยกลุ่มอำนาจใหม่สามารถเพิ่มจำนวนอุตสาหกรรมในรูปรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ภายในกรุงเทพฯ และบริเวณ周圍เมืองมากขึ้น มีการหลังไฟล์แรงงานจากชนบทเข้าสู่กรุงเทพฯมากขึ้น และรัฐเองก็ขาดการเตรียมระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ รองรับผู้คนเหล่านี้ ทำให้เกิดสัมทั่งทั่วไป
- (4) เมืองภายใต้การจัดการของภาคเอกชน (*The Privatised City*) เป็นเมืองที่เกิดขึ้นหลังปี พศ. 2490-2520 ผู้ควบคุมรัฐใหม่ได้โยงระบบเศรษฐกิจของชาติเข้ากับระบบทุนนิยมโลกมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมการลงทุนของนายทุนโดยตรงจากต่างประเทศ พร้อมทั้งสนับสนุนการลงทุนของนายทุนภายในประเทศ ทำให้ธุรกิจเอกชนเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการจัดการเมืองควบคู่ไปกับกลุ่มข้าราชการขณะเดียวกัน กรุงเทพฯ ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้มีการผนวกถนนบูรีเข้ามาอยู่ในความรับผิดชอบของเทศบาลนครกรุงเทพฯ การใช้ประโยชน์ที่ดินของเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน คือ ศูนย์กลางการเงินนานาชาติ อยู่ในเขตตอนในของเมือง หรือที่เรียกว่า เมืองชั้นใน อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ได้ย้ายไปยังชานเมืองที่มีมูลค่าที่ดินต่ำและมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับอย่างเพียงพอ ส่วนอุตสาหกรรมขนาดเล็กในรูปของห้องແถายปรากฎาระจัดการรายในเขตเมืองตอนในและชานเมือง เขตที่อยู่อาศัยในรูปสมัยใหม่ และโครงการบ้านจัดสรรของรัฐและเอกชน ตลอดจนเขตพานิชยกรรมและศูนย์การค้าสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก (ลิทธ พงษ์ ดิลกวนิช, 2538 :)

Rudiger Korff ได้เคราะห์ถึงพัฒนาการในความสมัยใหม่ของกรุงเทพฯ ในหนังสือ Bangkok and Modernity (1989) ไว้ว่า เมืองอย่างกรุงเทพฯ นี้เป็นผลผลิตของการบริหารการ

สะสมทุน (Accumulation of Capital) ของระบบทุนนิยมของประเทศกำลังพัฒนา ความเป็นเมืองของกรุงเทพฯ เกิดจาก "กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย" (Modernization) ซึ่งแตกต่างจากความเป็นเมืองในโลกตะวันตกที่ความเป็นเมือง (Urbanity) เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นสมัยใหม่ (Modernity) ดังนั้น ในแง่ของ "กระบวนการเปลี่ยนไปสู่ความสมัยใหม่" ของเมืองเช่น กรุงเทพฯ Korff เห็นว่าได้ก่อให้เกิด "ความแตกต่างเชิงหน้าที่" (Functional Differentiation) ของความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทั้งที่เกิดจากพื้นที่และต่อเนื่องไปยังความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมเมือง (Korff, 1989 : 2)

นอกจากนี้ Korff ยังเห็นอีกว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยนี้ ไม่ใช่กระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็เกิดการฟื้นฟูระบบทั้งเดิม (retraditionalization) ขึ้นมา และ/หรือ พัฒนาให้เกิดปัจจัยที่บูรณาการสังคมแบบใหม่ขึ้นมาได้อีก ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงสังคมใน "กระบวนการเปลี่ยนไปสู่สมัยใหม่" จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันหลากหลายที่มีทั้งขัดแย้งและปรับตัวข้างหากัน (Korff, 1989 : 2-3) ดังนั้น ในส่วนของการวิเคราะห์สังคมกรุงเทพฯ นั้น Korff เห็นว่า ยุคปี ค.ศ. 1980 เป็นยุคของการพัฒนาเศรษฐกิจ กรุงเทพฯ มีภาพของการเปลี่ยนแปลงไปสู่สมัยใหม่ชัดเจนมาก และเรียกการเปลี่ยนแปลงในยุคนี้ว่าเป็น "ความลงตัวที่ไม่เข้ากัน" (Heterogeneity) ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของ "ความเป็นสมัยใหม่" (Modernity) และเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การนำไปสู่ความแตกต่างของประชากร ทั้งในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และไลฟ์สไตล์ ซึ่งความแตกต่างนี้ได้นำไปสู่การที่แต่ละกลุ่มต่างหาก "พื้นที่" ที่จะสร้างตัวตนของพวากเข้ากัน และโดยการสร้างตัวตนนี้เองที่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งทาง "อำนาจ" (Power) ที่จะได้มาร์ชพื้นที่นั้น ๆ (Korff, 1989 :)

Mark Askew นักสังคมวิทยาที่ศึกษาเมืองกรุงเทพฯ ได้กล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงความเป็นเมืองของกรุงเทพฯ ในหนังสือ Interpreting Bangkok (1994) ว่า กรุงเทพฯ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นี้ส่งผลให้มีชุมชนเก่า ๆ หายไปในบางย่าน แต่ชุมชนเก่าบางแห่งก็ยังสามารถดำรงอยู่ได้ (Askew, 1994 : 176)

นอกจากนี้ Askew ได้ขยายความถึงมิติการเปลี่ยนแปลงของเมืองกรุงเทพฯ เพิ่มเติมเอาไว้ในงาน Culture Identity and Urban Change in Southeast Asian (1994) ว่า กรุงเทพฯ ถูกสร้างขึ้นมาในฐานะเมืองหลวงของราชวงศ์จักรี และเป็นแหล่งชุมชนการค้ามากกว่า 200 ปีแล้ว แต่ก็นับว่าเมืองมีการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนหากเทียบกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดในช่วงของการพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยการเปลี่ยนแปลงในช่วงหลังนี้ กรุงเทพฯ ได้ถูกเรียกว่า "แหล่ง" (site) ของกลุ่มคนต่าง ๆ ให้เข้ามาพักอาศัยและแสวงหาอำนาจ นอกจากนี้ ความเป็น "เมืองทันสมัย" ของกรุงเทพฯ เกิดจากการเปรียบเทียบกับเมืองในโลกตะวันตก และความเป็นเมืองในเขตชนบทของภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย (Askew, 1994 : 86) ดังนั้น ความทันสมัยและ

ความเป็นชนบท (หรือความตั้งเดิม) ความมีเอกลักษณ์และความแตกต่างจึงเป็นของคู่กัน หากพูดถึงวัฒนธรรมของคนกรุงเทพฯ Askew จึงเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของกรุงเทพฯ ที่เข้าสู่ยุคพัฒนาการให้เป็นสมัยใหม่นั้น ได้นำไปสู่ความแตกต่างในวิวิธัชของผู้คนที่ล้วนแต่มีการจัดการวิวิธัชของตนเองแตกต่างกันออกไป (Askew , 1994 : 97-98) (อ้างถึงใน สิริพร สมบูรณ์นุรณะ , 2540 : 36-37)

2. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.1 การมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนา

ดร. ไซรัตน์ เจริญสินโภพาร นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ได้เคยพูดถึงการพัฒนาในประเทศไทย "โลกที่สาม" ไว้ว่า "อิทธิพลของว่าทกรมการเมืองแบบใหม่ และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจนจากความคึกคักและตื่นตัวของขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในระดับภาคที่ๆ ที่ได้เด่นและน่าสนใจอย่างน้อย 2 ขบวนการคือ (1) ขบวนการวัฒนธรรมชุมชน/ห้องถิน (The community - culture movements) และ (2) ขบวนการบริหาร / จัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยห้องถิน / ชุมชน (The community - based natural resource management movements)" (ไซรัตน์ เจริญสินโภพาร, 2543 : 132-133)

ในด้านของขบวนการวัฒนธรรมชุมชน/ห้องถินนั้น อาจารย์ดัตราทิพย์ นาถสุภา (2529 : 91-102) ได้เสนอแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบนี้ไว้ 6 ประการ ดังนี้

ประการแรก จะต้องเน้นการพัฒนาแบบกลุ่ม การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อความเป็นชุมชนไว้ มีใช้การพัฒนาที่เน้นปัจเจกชนนิยมที่คำนึงถึงแต่การต่อสู้แข่งขันและทำลายล้างกันอย่างการพัฒนากระแสหลัก, ประการที่สอง จะต้องเน้นการสร้างจิตสำนึกแบบชุมชนให้เกิดขึ้น ด้วยการหันกลับไปเน้นเรื่องของประสบการณ์ร่วม เช่น ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน วัฒนธรรมหมู่บ้าน เพื่อสร้างความรัก ความภาคภูมิใจ และหวงเหงในวัฒนธรรมของตน เมื่อมีจิตสำนึกทางด้านวัฒนธรรม เอกลักษณ์ ความเป็นตัวของตัวเอง และการเคารพในตัวเองก็เกิดขึ้น, ประการที่สาม จะต้องมีกระบวนการผลิตช้าหรือตอกย้ำจิตสำนึกแบบชุมชนนี้ ผ่านปัญญาชนห้องถิน นักวิชาการในเมือง นักพัฒนา คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน เพื่อสืบทอดจิตสำนึกของชุมชนจากรุ่นหนึ่งสู่คุณรุ่นต่อ ๆ ไป, ประการที่สี่ จะต้องมีการรวมกลุ่ม/รวมตัวกันของชาวบ้านในรูปของการจัดองค์กร เช่น สหกรณ์ สมาชันธ์ เพื่อเป็นสื่อกลางในการติดต่อ/ต่อรองกับสถาบันภายนอกชุมชน, ประการที่ห้า จะเป็นจะต้องมีการประสานงานทางด้านวัฒนธรรมระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านกับกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคมและต่างสังคม ชุมชนจะต้องมีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติ ดูแลรักษา มีใช่ทำลายล้างธรรมชาติอย่างการพัฒนากระแสหลัก เพราะธรรมชาติจะช่วยคงความสามารถในการฟื้นฟูของชุมชนไว้ได้ (อ้างถึงใน ไซรัตน์ เจริญสินโภพาร, 2543 : 144-145)

2.2 แนวคิดเรื่องประชาสังคม

ผศ. ดร. jamaree เชียงทอง (2543 : 14) พูดถึงคำว่า "ประชาสังคม" ว่ามีการใช้ในสังคมไทยอย่างโดยเด่น หลังเกิดเหตุการณ์ไม่สงบในเดือนพฤษภาคม 2535 อย่างไรก็ตาม การนิยามคำว่า "ประชาสังคม" โดยนักวิชาการไทยแต่ละท่านก็มีความแตกต่างหลากหลายกันไป แม้จะมีจุดร่วมบางอย่าง เช่น ประเด็นในเรื่องสิทธิของประชาชนทุกชนชั้น การให้ความสำคัญต่อระบบประชาธิปไตย แต่ในอีกด้านหนึ่งก็มีการตระหนักถึง "ลักษณะพิเศษ" ของสังคมไทยซึ่งนำไปสู่ "เอกลักษณ์ความเป็นเฉพาะตัวของประชาสังคมแบบไทย" (ชูชัย ศุภวงศ์ และบุญดี คาดการณ์ไกล , 2540 : 172)

เช่นเดียวกับในตะวันตก ซึ่งมีความเข้าใจเกี่ยวกับ "ประชาสังคม" ก็มีแตกต่างหลากหลายกันไป ในทางตะวันตก "ประชาสังคม" หรือ Civil Society นั้น เกิดขึ้นควบคู่กับการเกิดขึ้นของระบบประชาธิปไตย นอกจากจะประกอบไปด้วยนามธรรมในเรื่องของ Rights เรื่องของ Citizen เรื่องของจริยธรรมของความเป็นพลเมือง (Civil Virtue) และ ส่วนหนึ่งยังเป็นเรื่องของการจัดองค์กรหรือ Organization ในยุโรป "สมาคมช่างฝีมือ" (Guild) อาจถือได้ว่าเป็นการจัดองค์กรแบบพลเรือนที่สำคัญของครกหนึ่ง ตั้งแต่ก่อนที่จะเกิดรัฐสมัยใหม่ (Modern State) นอกจากในเรื่องของกลุ่มวิชาชีพ ประชาชนในเมืองยุโรปยุคกลางยังมีความคุ้นเคยในการเลือกเทศมนตรีในเมืองของตน ซึ่งเป็นการจัดองค์กรการปกครองตนเองในระดับเล็ก ในสหราชอาณาจักร Tocqueville ตั้งข้อสังเกตว่า สังคมสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่นโดยไม่ต้องมีรัฐแบบรวมศุภ์เช่นในฝรั่งเศส Hadenius และ Uggla (1996 : 163) เชื่อว่า Civil Society น่าจะเจริญเติบโตได้ดีในช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างรัฐในรูปแบบบิดอุปถัมภ์ (Patrimonial) กำลังก้าวเข้าสู่รัฐสมัยใหม่ ซึ่งปกครองโดยกฎหมาย (Legalrational) และเชื่อว่า Civil Society จะเติบโตได้ดีถ้ามีการประสานกันในระดับนานา (Horizontal)

ในประเทศไทยกำลังพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงแรกเริ่มของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ ค่อนข้างมีแนวโน้มที่รัฐจะไม่ต้องการให้เกิด "กลุ่มพลเรือน" ที่มีการรวมตัวกันนอกรัฐ เพราะเกรงว่าจะเกิดการขัดขวางการทำงานของรัฐ แต่เมื่อเศรษฐกิจพัฒนาขึ้นมาได้ในระดับหนึ่ง ย่อมเป็นไปไม่ได้ที่รัฐจะจัดการกิจการทุกอย่าง และพยายามครอง "กลุ่มพลเรือน" นอกรัฐมีความสามารถในการจัดกิจการบางอย่างได้ดีกว่า

ความสามารถในการรวมตัวกันเพื่อจัดการกิจการบางอย่างร่วมกันในระหว่างกลุ่มพลเรือนด้วย กันเอง นักสังคมศาสตร์บางคนเรียกว่า "ทุนทางสังคม" (Social Capital) หมายถึง ความสามารถทางสังคมซึ่งจะทำให้ก่อประโยชน์อื่นได้ต่อไปอีก (อ้างใน Hadenius and Uggla , 1996 : 162) ซึ่งอาจเป็นทุนในรูปความสัมพันธ์แบบ "เดิม" หรือการสร้าง "ใหม่" ขึ้นมาบนความสัมพันธ์และจริยธรรมแบบใหม่ก็ได้ (อ้างใน jamaree เชียงทอง , 2543 : 14)

นอกจากนี้ Hadenius และ Uggla ยังตั้งข้อสังเกตว่า ในสังคมที่มี "ทุนทางสังคม" ของรูปแบบ/สถาบันการร่วมมือกัน (เช่น กลุ่มเครือญาติ กลุ่มศาสนา) ซึ่งมีอยู่หลายแห่งในประเทศไทย กำลังพัฒนา สามารถพัฒนาตัวเองมาสู่ความเป็นประชาสังคมได้ การร่วมมือของกลุ่มขนาดเล็กในพื้นที่ขนาด

เล็ก เช่น ระดับหมู่บ้าน หรือท้องถิ่น ซึ่งจัดการด้านสวัสดิการแก่ชุมชนของตน ย่อมได้รับการยอมรับจากรัฐ ราชการได้มากกว่ากลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวเชิงต่อต้านอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตาม การจะเติบโตต่อไปได้จะต้องมีการปฏิรูประบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการตัวเองของภาคประชาชนให้ได้มากขึ้น

รวมถึงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของสาธารณะ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้น "ทุนทางสังคม" ขององค์กร ความร่วมมือระดับห้องถิ่นให้ก้าวสู่ "ความคิดเห็นร่วมกัน" ในระดับที่ใหญ่กว่าห้องถิ่นได้

ดังนั้น ในประเทศไทยกำลังพัฒนาจะมีการเติบโตของประชาสังคมได้ นอกจากทุนทางสังคมเดิม ของกลุ่มความร่วมมือในภาคประชาชน รัฐเองจะต้องมีการประนีประนอม ใจกว้าง และร่วมมือมากขึ้น (*Benevolent*) นอกจากนี้ ระบบอุปถัมภ์จะต้องเปิดทางให้กับประชาชนในระดับล่างได้มีโอกาสแสดง ความคิดเห็นได้เต็มที่ ซึ่งทั้งนี้ย่อมหมายความว่า รัฐจะต้องสนับสนุนประชาชนในระดับล่างมากกว่าผู้มีอิทธิพล ในห้องถิ่น ในทางตรงกันข้าม หากกลุ่มผู้มีอิทธิพลในห้องถิ่นสามารถกดดันโอกาสสร้างชั้นความล้มเหลวแบบ อุปถัมภ์ต่อกลุ่มการร่วมมือในห้องถิ่น โอกาสการเติบโตของกลุ่มห้องถิ่นเป็นประชาสังคมในระดับที่กว้างขึ้น เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมจริง ๆ ก็ย่อมจะมีจำกัดลง (จำรัส เชียงทอง, 2543 : 16-17)

ในสังคมไทย เป็นที่นำเสนอเจ้าในขณะที่ในตะวันตก แนวคิดประชาสังคม หมายถึง สังคมที่อยู่ "นอกรัฐ" แต่ในประเทศไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 ได้มีการผนวกแนวคิดเรื่องการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนหรือประชาสังคมไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาประชาธิรัฐด้วย โดยได้มีการระบุว่าจะ สนับสนุนให้มีการจัดตั้ง "ประชาคมจังหวัด" มีการเปิด "ประชาคมจังหวัดนำร่อง" ในปี 2539 - 2540 และมีการผลักดันให้เกิดประชาคมตำบลและประชาคมอำเภอ ในปี 2542 ได้มีการพูดถึงการผลักดัน ประชาคมในระดับตำบลและหมู่บ้าน โดยมีงบประมาณสนับสนุน มีเวทีระดับตำบลที่เชิญคนจากหมู่บ้านมาร่วม ประชุมหมู่บ้านละ 10 คน และมีงบประมาณให้หมู่บ้านละ 100,000.- บาท เพื่อทำเวทีในระดับหมู่บ้าน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มาแสดงความคิดเห็นร่วมกันว่าจะทำอะไรให้หมู่บ้าน (อ้างใน อนุชาติ พวงสำลี (บก.) , 2543 : 34-35)

ความพยายามของรัฐในการเข้าไปช่วยจัดตั้ง หรือสนับสนุนประชาคมในระดับหมู่บ้าน ตำบล จังหวัดนี้ จำรัส (2543) มองว่า ในเบื้องต้นเป็นความปราบดาศึกของรัฐในการสนับสนุนให้เกิดความเข้มแข็งในองค์กรประชาชน แต่หากมองในอีกด้านหนึ่ง ก็อาจเป็นความพยายามของรัฐในการเข้าไปควบคุมและ สอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวในชนบท การสนับสนุน "ประชาคม" ของรัฐ อาจไม่ก่อให้เกิดความเป็นอิสระ ในทางความคิดของประชาชนได้เต็มที่ (จำรัส เชียงทอง, 2543 : 18)

อย่างไรก็ตาม นายแพทย์ประเวศ วงศ์ กล่าวว่า หัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ที่การจัด องค์กรชุมชนและหน่วยงานจากองค์กรแล้ว จะต้องมีการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้อยู่ตลอดเวลา และมีการ ร่วมมือกันแบบ "Partnership" ในลักษณะของมนุษย์ภาคี ซึ่งมองค์ประกอบหลายฝ่ายทั้งภาคราชการ เอกชน NGOs ผู้นำชุมชน นักวิชาการ (อ้างถึงใน ชูชัย และยุวดี (บก.) , 2540 : 24 - 35) ดังนั้น ประชาคมในแนวคิดของนายแพทย์ประเวศ วงศ์ จึงยังเน้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับรัฐ

3. นโยบายรัฐด้านแหล่งเรียนรู้และการจัดการทางวัฒนธรรม

3.1 นโยบายด้านการจัดการทางวัฒนธรรม

ตามนโยบายรัฐบาล พ.ต.ท. ดร. หักเชิน ชินวัตร ข้อ 11.3 “ได้มีการกล่าวถึงนโยบายด้านวัฒนธรรมไว้ดังนี้

- (1) ส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ได้สืบคันและศึกษาเรื่องราวของมรดกคิลป์วัฒนธรรมไทย เพื่อการอนุรักษ์ เมยแพร์ และสืบสานคิลป์วัฒนธรรมไทย
- (2) พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม คิลป์วัฒน์ และโบราณสถาน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน
- (3) ประสานให้ประชาชนและเยาวชนมีบทบาทและกิจกรรมด้านคิลป์วัฒนธรรม ร่วมกับสถานศึกษา ครอบครัว และชุมชน
- (4) สนับสนุนให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวใช้ชุดไทยและเผยแพร่คิลป์วัฒนธรรมไทยอย่างสมคakisศรีและสร้างสรรค์

3.2 นโยบายด้านแหล่งการเรียนรู้

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในด้านการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้นั้น มาตรา 24 และ มาตรา 25 ได้กำหนดแนวทางและวิธีการในการจัดการให้เกิดการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
- (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การแข่งขันสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
- (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการฝรั้งอย่างต่อเนื่อง
- (4) การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุล กัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
- (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยายศาส�판adel ล้อม สื่อการเรียน และอำนวย ความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน การเรียนรู้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
- (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบุคลากร ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามคักภัยภาพ

มาตราที่ 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกๆ รูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษาศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ กลุ่มงานคุณภาพและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) กำหนดความหมายของ แหล่งเรียนรู้ ว่าหมายถึง แหล่ง หรือ ที่รวม ที่อาจมีสภาพ / สถานที่ หรือคุณธรรมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และ กิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอน หรือคุณยักษณะการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินและการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในห้องเรียน และมีการทำหนดบทบาทและหน้าที่ของแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

- (1) **การจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย :** สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในทุกระดับและทุกกลุ่มเป้าหมาย และเหมาะสมกับสภาพความพร้อมของแหล่งเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่
- (2) **สร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง :** เสริมปรัชญาคุณธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับสภาพสังคม วิถีชีวิต และสภาพทางเศรษฐกิจ การเมืองของแต่ละสังคม
- (3) **จัดหาความร่วมมือ :** โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งตัวผู้เรียน เพื่อจัดทำหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสามารถและความถนัด
- (4) **หลักสูตรเนื้อหาสาระเป็นที่ยอมรับ :** สามารถเทียบโอนความรู้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าสู่การศึกษาในระบบ
- (5) **จัดทำสื่อ :** จัดทำสื่อที่ใช้ในการนำเสนอและการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย “ได้แก่ สื่อเสริมแบบเรียน สื่อวิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน รวมทั้งสื่อบุคคลซึ่งเป็นวิทยากรในห้องถิน
- (6) **ประสานเชื่อมโยงกับองค์กรต่าง ๆ :** เพื่อให้ทุกส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (7) **อบรมผู้เกี่ยวข้อง :** จัดการอบรมผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัดการศึกษาในแหล่งการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- (8) **สนับสนุนด้านทรัพยากรและจัดทำมาตรฐาน / ตัวชี้วัด และประเมินผล :** จัดให้มีการสนับสนุนด้านทรัพยากรและการจัดทำมาตรฐานตัวชี้วัด การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ทั้งนี้ เกณฑ์วัดความสำเร็จมีหลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับขีดความสามารถของผู้เรียน

บทที่ 3

กุฎีจีน : แหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

"กุฎีจีน" เป็นคำที่ใช้เรียกย่าน หรือพื้นที่บริเวณหนึ่งในเขตอำเภอธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีอาณาเขตตั้งแต่ริมคลองวัดกัลยาณ์ จนไปเชื่อมต่อกับวัดประยูรวงศ์วาราวิหาร ซึ่งเป็นถิ่นฐานบ้านขุนนางตรากูลบุนนาค อีกทั้งยังเป็นชุมชนเก่าแก่ที่สามารถสืบประวัติขึ้นไปได้ถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา และมีผู้คนอาศัยอยู่ต่อเนื่องมาโดยตลอด และด้วยเหตุที่กุฎีจีนมีกลุ่มคนต่างศาสนາอาศัยอยู่ปะปน กัน ดังจะเห็นจากการที่มีสถานที่สำคัญทางศาสนาต่าง ๆ เช่น วัด โบสถ์คริสต์ และสุหร่า ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ทำให้กุฎีจีนเป็นสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมแห่งหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ทั้งยังไม่นับการเป็นแหล่งผลิตขนมผั่ง อันเป็นเอกลักษณ์ และการที่เคยเป็นถิ่นฐานที่ตั้งของชุมชนคนตระไทรที่สุดแห่งหนึ่งของกรุงเทพฯ ดังจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของธนบุรี

"ธนบุรี" ซึ่งในปัจจุบันมีฐานะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานครนั้น แต่ในอดีตมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นราชธานีสำคัญของราชอาณาจักรสยาม ภายหลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์กับกรุงเทพมหานคร เมื่อносเมืองแฟเดทที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในสมัยอยุธยาปรากฏหลักฐานว่ามีชุมชนเล็ก ๆ แห่งหนึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เรียกว่าชุมชนย่าน "บางกอก"¹ จากชัยภูมินลั่นทางคอมนาคมสำคัญ ซึ่งสามารถติดต่อได้สะดวกทั่วไปว่าชุมชนย่าน "บางกอก" ใจกลางกรุงเทพมหานคร ที่มีสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงความมั่งคั่งทางการค้าและอารยธรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 1976 ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระบรมราชชนนีว่าด้วยเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถาน ชุมชนเล็ก ๆ แห่งนี้จึงได้พัฒนาขึ้นเป็นด่านขอนของกรุงศรีอยุธยา ปรากฏในพระไอยการอาชญากรรม ระบุตำแหน่ง "นายพระชนอนท์ธนบุรี" และยังคงเป็นที่รู้จักในปัจจุบัน ไม่ต่างจากในปี พ.ศ. 2065 เมื่อพระไอยราชาธิราชโปรดให้ชุมชนลัด榜样ก่อใหญ่ขึ้นที่ย่านบางกอก เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เรือสินค้านานาชาติในยุคที่การค้าทางทะเลเพื่องบุ แล้วเมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดให้ชุมชนลัด榜样รายเชื่อมเกาะบางกอกกับเกาะบางกรวย เข้าด้วยกัน พ.ศ. 2081 ชุมชนชาวสวนบางกอกก็ขยายตัวเติบโตวังขวาง และในที่สุด พ.ศ. 2100 สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ก็ยกฐานะด่านขอนนี้ขึ้นเป็น "เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร" ทำหน้าที่เมืองหน้าด่านทางทะเล ป้องกันศัตรุที่จะเข้ามาทางด้านใต้ของกรุงศรีอยุธยา และตรวจสอบจัดเก็บภาษีสินค้าที่ผ่านเข้าออก

ธนบุรี มีความสำคัญเด่นชัดขึ้นเรื่อย ๆ ในฐานะเมืองหน้าด่านทางทะเล โดยเฉพาะเมื่อการค้ากับประเทศตะวันตกเริ่มถือกำเนิดสุดในสมัยพระนารายณ์มหาราช ในปลายรัชกาล พระองค์จึงโปรดให้กองทหารจาก

¹ คำว่า "บางกอก" มีผู้อธิบายว่ามาจากคำว่า "บางกอก" ด้วยเป็นย่านที่มีน้ำล้อมรอบ สอดคล้องกับภูมิลักษณะของล้าน้ำสายเดิม บางแห่งก็ลั่นนิษฐานว่าyanne'แต่เดิมเต็มไปด้วยต้นมะกอกน้ำ

ราชสำนักฝรั่งเศสเข้ามาสร้างป้อมค่ายขึ้นทั้งสองฝั่งแม่น้ำ เรียกชื่อว่า ป้อมบางกอก หรือป้อมวีเชียนทร์ ตามชื่อ ขุนนางคนสำคัญคือ เจ้าพระยาวิชาเยนทร์ หรือ คอนสแตนติน ฟอลคอน

เมืองธนบุรีปรากฏความสำคัญอีกรั้ง เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. 2310 หลังขับไล่พม่า ออกจากราชอาณาจักร พระเจ้าตากทรงเลือกธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่แทนอยุธยา ขอบเขตของราชธานีแห่งใหม่นี้ครอบคลุมสองฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาตัดผ่านกลางเมือง พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้ชุดดูและสร้างกำแพงเมืองทั้งสองฝั่ง พื้นที่ในกำแพงเมืองฝากตะวันตกเริ่มตั้งแต่เขตเมืองธนบุรีเดิม ริมคลองบางกอกใหญ่ ไปจนถึงบริเวณหลังวัดบางว้าน้อย (อมรินทราราม) ริมคลองบางกอกน้อย ส่วนฝากตะวันออกเริ่มตั้งแต่ ตลาดเทพารักษ์หัวโตก (เชิงสะพานนี่แกลัฟพระนคร) เลียบตามแนวคูเมือง (คลองคูเมืองหลังกระทรวงมหาดไทย) ไปจรดแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณปากคลองตลาด พร้อมกันนั้นได้กันพื้นที่ในกำแพงเมือง ธนบุรีให้เป็นเขตพระราชวัง เมื่อสถาปนาอำนาจจักรีใหม่ขึ้นที่ย่านบางกอกแล้ว พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงการด้าน ราชภูมิที่แตกต่างช้าน เช่นอยู่ในราชอาณาจักร รวมทั้งครัวเชลยจากหัวเมืองและแคว้นหัวห้องเดียงเข้ามายังกรุง ทั้งเพื่อป้องกันพระนคร เป็นไพร่พลและแรงงานลำหรับส่งครามรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่น และเพื่อฟื้นฟู เศรษฐกิจอย่างเร่งด่วน

พระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งของพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งยังผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงใน พื้นที่ฝั่งธนบุรีคือ การเปล่งส่วนเดิมที่ถูกพม่าจุดไฟเผาเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาให้เป็นทะเลเตม สำหรับทำนา นอกคูเมืองทั้งสองฝั่ง และการติดต่อกับต่างชาติเพื่อฟื้นฟูการค้าสำนาการที่เคยรุ่งเรืองในปลายสมัยอยุธยา เช่น ความพยายามของพระองค์ในการซักหาวนบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษและฮอลันดาให้เข้ามาค้าขาย หรือ การที่ทรงมีพระราชลัษณไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจักรพรรดิจีนหลังจากขาดหายไปในคราวเสียกรุง พร้อมทั้งฟื้นฟู การค้าสำนาการกับเมืองท่าต่าง ๆ ของจีน และสนับสนุนให้คนจีนโดยเฉพาะจีนแต่ร่วมเดินทางเข้ามายังสยาม โดยให้ ลิทธิพิเศษต่าง ๆ จนรู้จักกันในนามว่า "จีนหลวง"

หลังสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ในปี พ.ศ. 2325 ได้มีการย้ายเมืองและทิ้งพระราชวังแห่งใหม่ไปยัง อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ในเขตกำแพงเมืองกรุงธนบุรีเดิมถูกเปลี่ยนเป็นย่านวังของเจ้านายเชื้อสายจารี วงศ์ถึงห้าแห่ง ส่วนย่านเก่าแก่ก็แห้งเหลือแค่ชื่อ "กะดีจีน" หรือ กูฎีจีน ที่อยู่ดัดกำแพงเมืองเดิมลงไปทางใต้สัน บริเวณนี้เดิมเป็นที่พักของพ่อค้าชาวจีนยกเกี้ยน ซึ่งเดินทางเข้ามาค้าสำนาการโดยอุปถัมภ์ของพระเจ้ากรุงธนบุรี ดังเช่น หลวงพีไชยวารี หรือ เจล้า (เจล้า) มัง แซ็ง ที่เข้ามาค้าสำนาการในสมัยธนบุรี ท่านผู้นี้คือบิดาของเจล้าโต หรือเจ้าพระยานิกรบดินทร์ สมุหนายกในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งต่อมาได้อุทิศที่ดินบริเวณบ้านสร้างเป็นวัด กัลยาณมิตร

ในปลายสมัยรัชกาลที่ 2 เมื่อ จันท์ ครอฟต์ ทูตอังกฤษ เข้ามากรุงเทพฯ ใน พ.ศ. 2365 ได้ บันทึกว่า เขาได้ลงเรือไปชมทิวทัศน์ในกรุงเทพฯ หลายแห่ง เห็นแต่ส่วนผลไม้ยู่หัวไม้เห็นห้องนาเลย ทำให้ ลั้นนิยฐานได้ว่า ทุ่งนาของกำแพงพระนครในสมัยธนบุรีคงถูกเปลี่ยนเป็นร่องสวนและท่อระบายน้ำไปหมด เนื่องจากมีข้าวปลาอาหารบริบูรณ์มากกว่าเดิมมากแล้ว แม้แต่บริเวณกูฎีจีนลงไปจนถึงคลองลาน ก็ยังเป็นสวน กาแฟก่อนที่ขุนนางตระกูลบุนนาคจะย้ายจากริมพระบรมมหาราชวังเข้ามาตั้งบ้านเรือนในสมัยรัชกาลที่ 2

บริเวณนิวัสถานของตรากบุนนาคที่เรียกันว่า บ้านสมเด็จ นั้น มีอาณาเขตตั้งแต่บริเวณกู่จีนเรือยลงไปจนถึงบริเวณคลองสา่น และด้วยเหตุที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของสมเด็จเจ้าพระยาถึง 3 องค์ ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในปลายรัชกาลที่ 2 จนถึงต้นรัชกาลที่ 5 ทำให้บริเวณปานีเป็นย่านที่คับคั่งไปด้วยชนต่างชาติต่างภาษา เพราะเสนาบดีตรากบุนนาคหลายคนล้วนมีบทบาทในกรมพระคลังและกรมท่า ซึ่งรับผิดชอบด้านการค้าและการต่างประเทศ

ดังนั้น ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา บริเวณบ้านสมเด็จจึงกลายเป็นย่านเรือนรับรองราชทูตและบ้านพักชาวต่างชาติ ไม่ใช่จะเป็นพ่อค้า หรือพากมิชชันนารีกลุ่มต่าง ๆ อย่างหมอบรัดเลยที่ย้ายจากย่านคนจีนแบบวัดเกะ (วัดสัมพันธวงศ์) มาเช่าบ้านอยู่ใกล้วัดช้างตามครุฑ์ ซึ่งต่อมากล่าวเป็นสาขานั่นของมิชชันนารีคริสต์เตียนคณะอเมริกันบอร์ดฯ นอกจากนี้ยังมีมิชชันนารีคณะแบบติสต์ คณะเพรสไปที่เรียน เข้ามาตั้งอยู่ใกล้ ๆ กันด้วย (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว และสุดา拉 สุจฉายา, 2543 : 29 - 35)

จากปากคลองบางหลวงเข้าไประหว่างวัดท้ายตลาด (วัดโมลีโกจาราม) และวัดทรงรัตนาราม เป็นที่ตั้งของสุหร่าແเขกมาตั้งแต่สมัยอยุธยา เรียกว่า "มัสยิดตันสน" หรือที่ชาวมุสลิมเรียกว่า "กูญีใหญ่" เมื่อ มุสลิมกรุงเก่าถือเรือเพอพยพตามสมเด็จพระเจ้าตากสินมายังกรุงธนบุรี ก็ได้มารักษาอยู่กับมุสลิมแบบกูญีใหญ่ กระจายตัวลดตั้งสองฝั่งคลองบางหลวง คลองบางกอกน้อย และเลยออกไปถึงริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ต่อมามีการสร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้า หรือสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ เพื่อระลึกถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งบรมราชจักรีวงศ์ ในคราวฉลอง 150 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2475 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญต่อหลายพื้นที่ในฝั่งธนบุรี

การเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในย่านกูญีจีนและบ้านสมเด็จคือ แนวสะพานและถนนประชารชิปกีที่เชื่อมต่อลงมาตัดผ่านเข้าไปใน "งาน" ของสมเด็จเจ้าพระยารมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) และสมเด็จเจ้าพระยารมมหาครีสตุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) แยกที่ดินผืนใหม่ออกเป็นสองส่วน โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาซึ่งตั้งขึ้นสมัยรัชกาลที่ ๕ บนที่ดินของสมเด็จเจ้าพระยารมมหาครีสตุริยวงศ์ต้องย้ายออกจากที่เดิม เพราะพื้นที่ที่เหลือจากแนวสะพานคับแคบเกินไป โดยเปลี่ยนพื้นที่กับโรงเรียนคึกขานารี ที่ตั้งอยู่ในบริเวณบ้านคุณหญิงพัน ภรรยาคนหนึ่งของสมเด็จเจ้าพระยารมมหาครีสตุริยวงศ์ ปัจจุบันโรงเรียนคึกขานารีจึงตั้งอยู่ ณ เชิงสะพานพุทธ และโรงเรียนฝึกหัดครู หรือที่เปลี่ยนชื่อภายหลังว่า สถาบันราชภัฏสมเด็จเจ้าพระยา จึงย้ายมาอยู่ในที่ปัจจุบันแทนส่วนชานบุนนาคอีกหลายครั้ง ครอบครัวที่อาศัยอยู่ในย่านนี้ ต่างพากันข้ามฝั่งไปอยู่บริเวณถนนสุรవงค์และถนนเดโช เมื่อที่ดินแบบบ้านสมเด็จมีราคาสูงมากขึ้น ชานบุนนาคที่อยู่ก็ขายที่ดินและย้ายออกไปจนเหลืออยู่เพียงไม่กี่หลังคาเรือนในปัจจุบัน

สะพานพุทธทำให้ย่านบ้านสมเด็จเจริญยิ่งขึ้น เพราะตัวสะพานผ่านพรมครร เชื่อมต่อกับย่านการค้าสำคัญ คือพาหารด ทำให้สามารถเดินทางโดยทางรถไปยังย่านสะพานหัน สำเพ็ง ราชวงศ์ และทรงวาดได้สะดวก มีการสร้างวงเวียนขึ้นที่หน้าโรงเรียนคึกขานารี จึงทำให้ย่านนี้ถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า วงเวียนเล็ก (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว และสุดา拉 สุจฉายา, 2543 : 56 - 57)

ความสำคัญของย่านกูร์เจน

ย่านกูร์เจน เป็นชุมชนเก่าแก่มาแต่ครั้งอยุธยาและสืบเนื่องมาโดยตลอด มีประวัติความเป็นมาดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ในย่านกูร์เจนมีกลุ่มคนต่างศาสนากั้ยอยู่ปะปนกัน และยังเชื่อมต่อกับถนนบ้านขุนนาง ถนนบุนนาคอีกด้วย จึงมีสถานที่สำคัญหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นวัดวาอาราม โบสถ์คริสต์ ศาลเจ้า และกูร์เจน ตลอดจนอาคารบ้านเรือนของผู้ดีมีตระกูลที่เคยอาศัยอยู่ในย่านนี้ ดังต่อไปนี้

1. วัดกัลยาณมิตรมหาวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดมหาวิหาร ตั้งอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ฝั่งใต้ หน้าวัดหันสูญเม่น้ำเจ้าพระยา

ประวัติความเป็นมา

เจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต) ต้นสกุลกัลยาณมิตร ได้อุทิศที่ดินบริเวณบ้านของท่าน รวมทั้งชือที่ดินรอบข้างเพิ่มเติมเพื่อสร้างวัดแห่งนี้ในปี พ.ศ. 2368 เเล้วถวายรัชกาลที่ 3 ให้เป็นพระอารามหลวง พระองค์จึงพระราชทานนามว่า วัดกัลยาณมิตร พร้อมกันนั้นทรงร่วมสร้างพระวิหารหลวงและพระประธานหรือซุ้มทาง ต่อมาในรัชกาลที่ 5 เจ้าพระยารัตนบดินทร์ (รอด) บุตรเจ้าพระยานิกรบดินทร์ได้ปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งพระอาราม

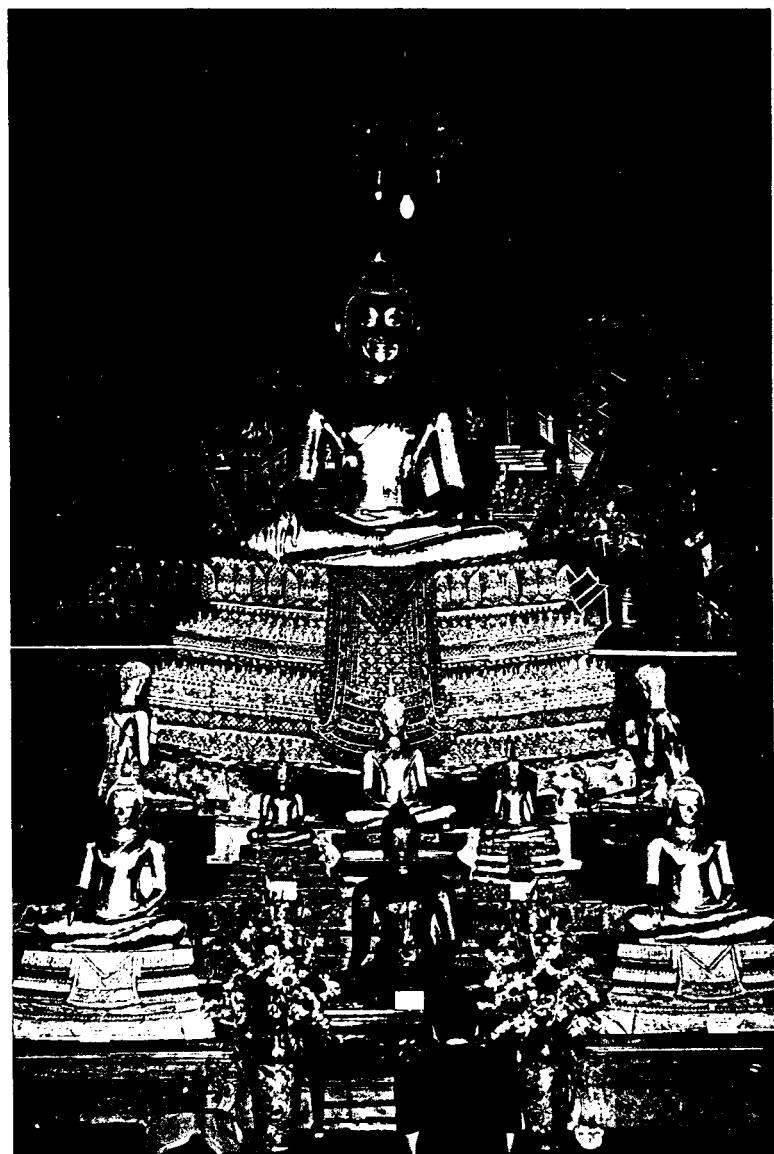
โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

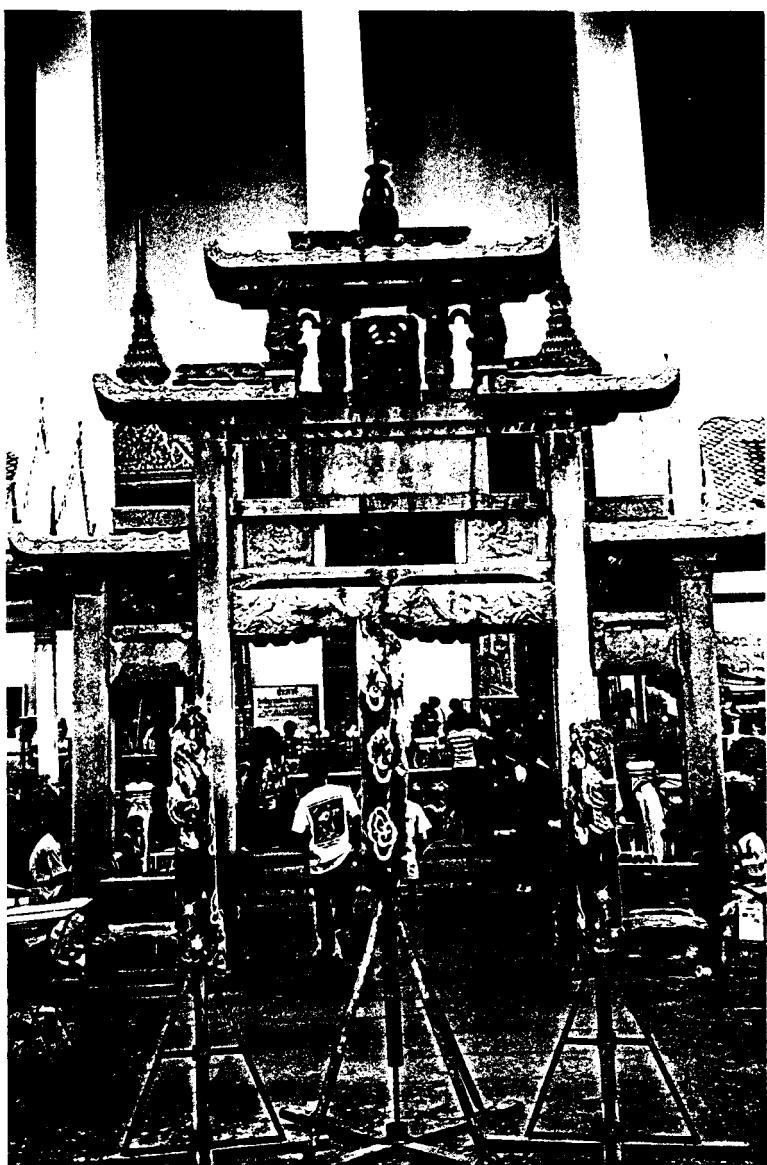
- **พระอุโบสถ** ฐานที่ตั้งเดิมเป็นบ้านของเจ้าพระยานิกรบดินทร์ ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบจีน ไม่มีช่อฟ้า ใบระกา และหางหลัง ประดับหน้าบันปั้นลายดอกไม้ กระเบื้องเคลือบลับสีลายจีน ซุ้มประตูหน้าต่างปั้นลายดอกไม้ประดับกระจก ภายในมีภาพจิตกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพุทธประวัติ เสาเขียงลายทรงข้าวบิณฑ์ มีพระพุทธชูปงหล่อปางปาลิไลยก์เป็นพระประธานภายในพระอุโบสถ

- **พระวิหารหลวง**(พระวิหารหลวงพ่อโต หรือซุ้มทาง) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2380 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง เป็นพระวิหารที่สร้างได้สัดส่วนลงตัว ก่อสร้างวางรากฐานโดยไม่ได้ตอกเสาเข็ม ใช้วิชุดพื้นฐานสี่เหลี่ยมฐานกว้าง และใช้มีดชุบกั่งท่อนเรียงทับช้อนกัน 2 - 3 ชั้น ลักษณะเป็นแบบสถาปัตยกรรมไทย หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหลัง เชิงชายหน้าบันลับลายดอกไม้ปูนปั้นประดับกระจก ประตูหน้าต่างเป็นไม้ลักแร่งเดียวลายรดน้ำ ลายทองรูปธรรมบลัดด้านในฝาผนังเป็นลายดอกไม้ เสาภายในพระวิหารเขียนเป็นลายดอกไม้ หน้าพระวิหารมีซุ้มประตูหินและตู้ๆตาหินคิลปะจีน มีหลังพ่อโต หรือพระพุทธไตรรัตนนายกเป็นพระประธานในพระวิหารหลวง

- **พระวิหารน้อย** มีขนาดฐานรูปทรงเดียวกับพระอุโบสถ มีลักษณะเป็นคิลปะแบบจีน ภายในมีภาพเขียนพุทธประวัติผึ้มช่างสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชูปงต่าง ๆ จำนวนมาก มีพระประธานเป็นพระพุทธชูปงมารวิชัย

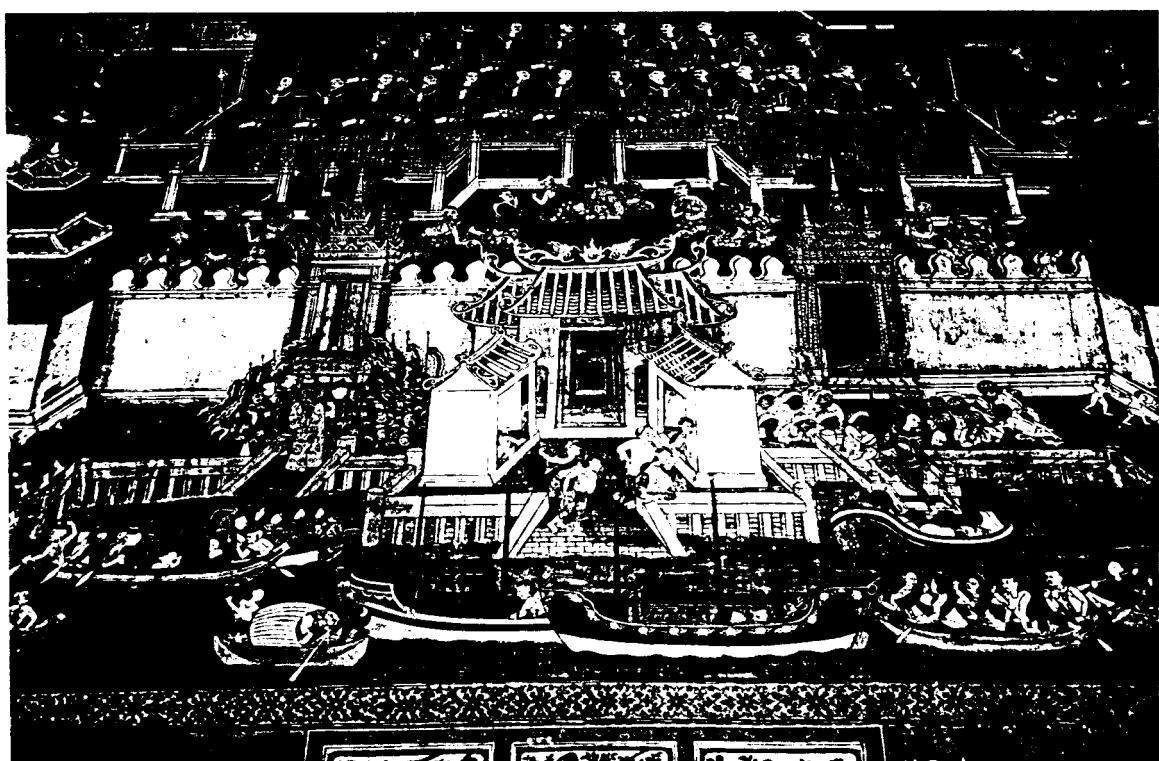
พระประถานในวิหารน้อย →
หอพระมณฑปีบุร geleingพระเกียรติ ↓

ชั้มประดู่ทินหน้าพระวิหารหลัง

จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ

- หอพระมณฑียรเดลิพะเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2408 แทนหอไตรเดิม เพื่อเป็นที่เก็บพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ เป็นอาคารสองชั้นก่ออิฐถือปูน มีระเบียงล้อมรอบ หลังคาะประดับซ่อนฟ้า ใบระกา หางทรงส์ หน้าบันสลักลายเปลวปิดทองประดับกระจก ตรงกลางลักษณะเครื่องราชกุญแจกัมท์ ชั้มประดิษฐ์หน้าต่างปั้นลายดอกไม้ ตรงกลางลักษณะมหามงกุฎเหนือพานเร้นฟ้า ซึ่งเป็นลักษณะของรัชกาลที่ 4 บานประดิษฐ์หน้าต่างลักษณะดอกไม้ปิดทองประดับกระจก

- หอรำฆัง พระสุนทรสมารา (พรหม) สร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 2476 มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้าง 9 เมตร สูง 30 เมตร ชั้นบนประดิษฐ์ฐานพระพุทธชูปงห้ามญาติ ชั้นล่างแขวนระฆังใบใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 192 เซนติเมตร หนัก 13 ตัน

- พระพุทธไตรรัตนนายก เป็นพระพุทธชูปงมารวิชัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างประดิษฐ์ไว้ในพระวิหารหลวง มีขนาดหน้าตักกว้าง 11.75 เมตร สูง 15.45 เมตร และเมื่อสร้างเสร็จได้พระราชทานนามว่า "พระโโพ" หรือ "หลวงพ่อโโพ" ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามใหม่ว่า "พระพุทธไตรรัตนนายก" อันเป็นชื่อเดียวกับ หลวงพ่อโโพ วัดพนัญเชิง ชาวจีนเรียกว่า "ซำปอก" หรือ "ซำปอญดก"

- เจดีย์หล่อสำเร็จรูปจากเมืองจีน หลังโบสถ์มีเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมลิบสองตั้งบนฐานสูง เช่นใจว่าออกแบบโดยช่างไทย แล้วส่งให้ช่างจีนประดิษฐ์ขึ้นส่วนจากเมืองจีนส่งมาประกอบที่นี่

นอกจากนี้ ยังมีปูชนียสถานและปูชนียวัตถุอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เช่น หมู่ภูภีสิริ ศาลาตรีมุข เป็นต้น

2. วัดประยุรวงคavaสวรวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นโต ชนิดวิหาร ตั้งอยู่แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี

ประวัติความเป็นมา

สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงค์ได้สร้างไว้ใกล้กับจนของท่าน เมื่อปี พ.ศ. 2371 ในสมัยรัชกาลที่ 3 ขณะดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาพระคลัง โดยใช้เวลาในการก่อสร้างนานถึงแปดปี และได้รับพระราชทานนามว่า วัดประยุรวงคavaส หลังวัดสร้างเสร็จไปนานเจ้าพระยาพระคลังก็ได้รับพระราชทานตำแหน่งเป็นสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงค์ตามที่ขอวัด ต่อมา ได้มีการปฏิสังขรณ์โดยสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครีสติyanicus เจ้าพระยาสุรุวงศ์ไวยวัฒน์ เจ้าพระยาสุรุวงศ์วัฒน์ เจ้าพระยาสุรุวงศ์ไวยวัฒน์ เจ้าพระยาสุรุวงศ์วัฒน์คักดี

นอกจากชื่อวัดประยุรวงคavaสแล้ว ชาวบ้านยังนิยมเรียกชื่อวัดนี้ว่า วัดรั้วเหล็ก เนื่องจากมีรั้วเหล็กเป็นกำแพงวัดอยู่บังตอน รั้วเหล็กสูงประมาณ 3 ศอกเศษ ทำเป็นรูปอาวุธ คือ หอก ดาบ ขวน กล่าวกันว่า เดิมสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงค์ สั่งรั้วเหล็กนี้มาจากประเทศอังกฤษ เพื่อหุ้นเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระรามอินธีคริสตินทร์เจษฎาธิบดินทร์ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ใช้ล้อมเป็นกำแพงในพระราชวัง

แต่ไม่ทรงโปรด จึงถูกขอรับพระราชทานมาใช้ล้อมเป็นกำแพงวัดประยุรวงคavaสแทน โดยใช้หินทรายแลกเปลี่ยนกันตามน้ำหนัก และในคราวเดียวกันนั้นยังถูลาก้าฯ ถวายพระมณีใหญ่ 1 ผืน กับโคมกิงแก้ว 3 โคม ซึ่งไม่ทรงโปรด จึงได้ถูกขอพระราชทานโถมไปประดับในพระอุโบสถวัดประยุรวงคavaด้วย

โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

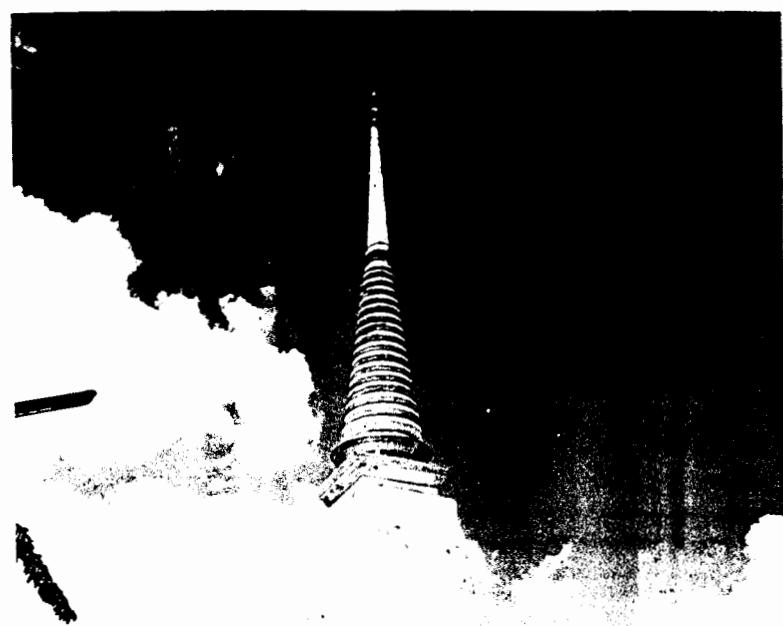
- **พระอุโบสถ** เป็นสถาปัตยกรรมทรงไทย หน้าบันเป็นลายดอกบุนนาค ด้านหน้าหลังพระอุโบสถมีประตูทางเข้า 2 ทาง ขนาดหน้าต่างแบดเหลี่ยมอยู่ตรงกลาง ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพุทธประวัติด้านหลังพระประธาน

- **พระวิหาร** เป็นสถาปัตยกรรมทรงไทย หน้าบันเป็นลายดอกไม้ บานประดุประดับมุกฝาผนังด้านในเพ็นลีข่าว ในพระวิหารประดิษฐานพระพุทธนาคน้อย หรือที่นิยมเรียกว่า หลวงพ่อนาค ซึ่งชาวจีนนิยมนับถือและเรียกันในหมู่คุณเจนว่า ลักน้อย ซึ่งเปลวากลีบบัว 6 ชั้น พระพุทธนาคน้อยนี้ เป็นพระพุทธธูปหล่อทั้งองค์ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 4.25 เมตร ไหล่กว้าง 2.40 เมตร สูง 5.30 เมตร เชือกันว่าเป็นพระพุทธธูปโบราณคู่กันกับพระศรีศากยมุนี พระประธานในพระวิหารวัดสุทัศนเทพวราราม อัญเชิญมาจากสุโขทัย

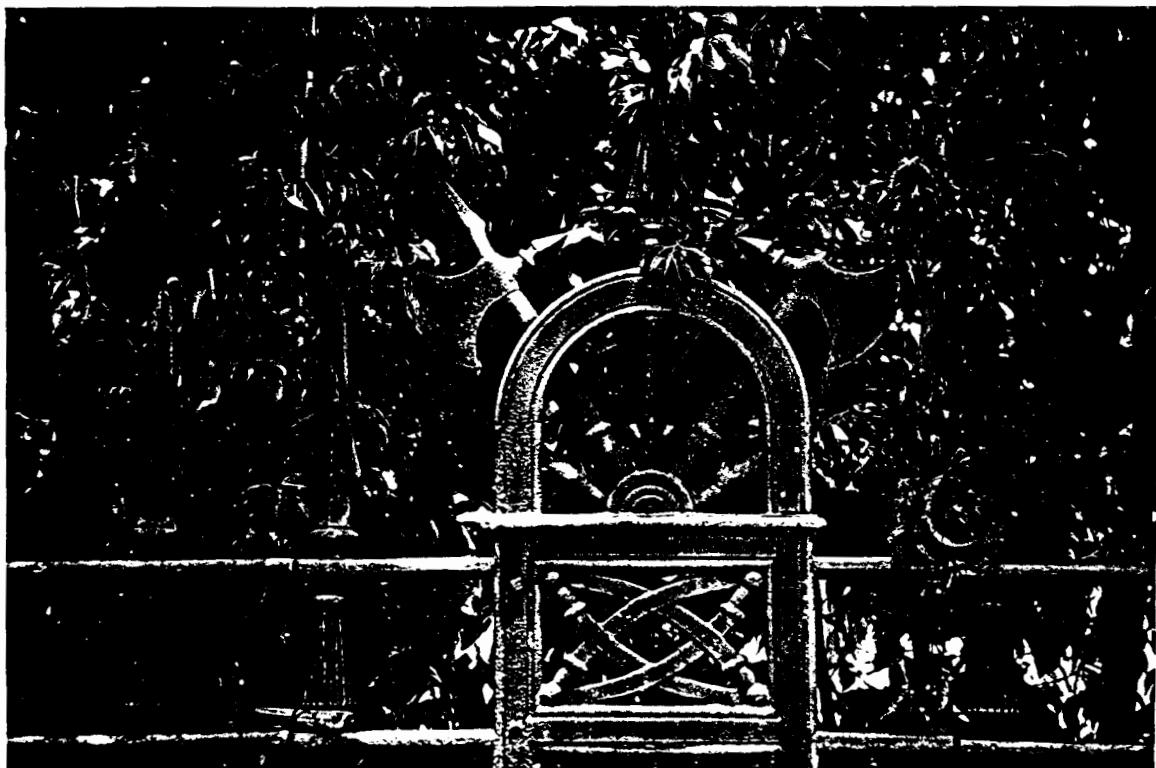
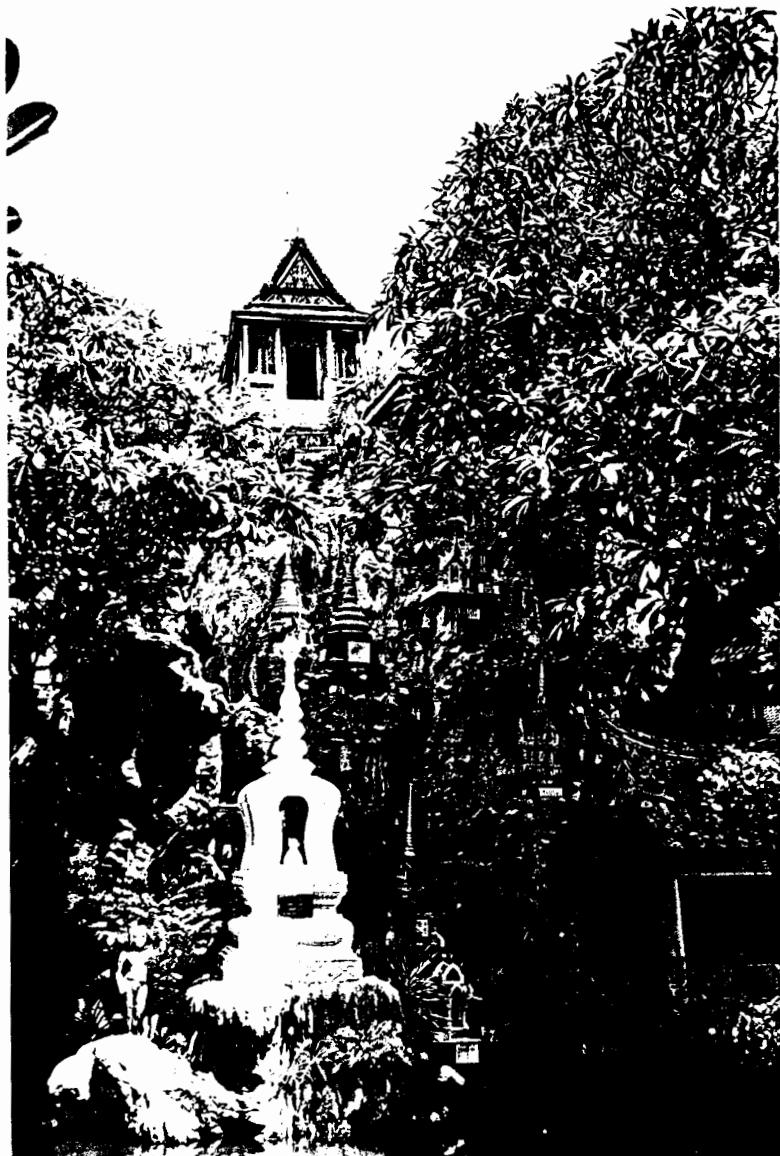
พระพุทธนาคน้อย พระประธานในพระวิหาร

พระเจดีย์ไหงส์ →

พระอุโบสถ ↓

- พระเจดีย์ใหญ่ สร้างขึ้นพร้อมกับการสร้างวัด แต่ยังไม่แล้วเสร็จ เพราะสมเด็จเจ้าพระยา บรมมหาราชวังค์ ผู้สร้างวัดถึงแก่พิราลัย สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครีสุริวงศ์จึงสร้างต่อจนเสร็จสมบูรณ์ เป็นเจดีย์ทรงระฆัง ซึ่งล่างเป็นชั้มประดิษฐานพระพุทธรูปรายรอบพระเจดีย์ 55 ช่อง ถัดขึ้นไปเป็นเจดีย์รายรอบพระเจดีย์ใหญ่ 18 องค์ พระเจดีย์นี้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสาริกาธาตุและบรรจุอัฐิของตระกูลบุนนาค

- เขามอ หรือ เข่าเต่า ตั้งอยู่ด้านหน้าวัด เป็นภูเขาหินจำลองอยู่กลางนำซึ่งเป็นสาร มีถ้ำประดิษฐานพระนอนอยู่เชิงเขา ยอดเขาประดิษฐานโบสถ์และเจดีย์ขนาดเล็กอยู่บนสุด ในบริเวณเขามอ ประดับด้วยต้นไม้และตุ๊กตาจีน และเป็นสุสานบรรจุอัฐิชนทั่วไป แต่ก็มีการนำอัฐิของคนในสกุลบุนนาคบาง ท่านมาบรรจุไว้ที่นี่ด้วย เช่น อัฐิของเจ้าพระยาสุรيانุวัตร (เกิด) นักเรียนรัตน์คนแรกของเมืองไทย ผู้แต่งหนังสือ ทรพยศาสตร์ ส่วนสุสานต่าง ๆ นั้นมีลักษณะสถาปัตยกรรมทั้งแบบไทย จีน และฝรั่ง

3. วัดบุปผารามวรวิหาร

เป็นพระอารามหลวงชั้นตระดับวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี

ประวัติความเป็นมา

เดิมที่อัดอกไน้ เป็นวัดโบราณสร้างมาแต่สมัยอยุธยา ท่านผู้หญิงจันทร์ ภารยาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ปฏิสังขรณ์ขึ้นในรัชกาลที่ 3 ต่อมาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครีสุริวงศ์ ขณะยังเป็นมื่นไวยวนาถ และสมเด็จเจ้าพระยาทิพกรวงศ์ (ขา บุนนาค) ขณะยังเป็นมื่นราชมาตย์ ได้ร่วมกันปฏิสังขรณ์ใหม่ แล้วราบพุ่ลขอคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย จากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ให้เป็นวัด แล้วภายเป็นพระอารามหลวง รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามวัดว่า วัดบุปผาราม

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวถึงวัดนี้ไว้ว่า สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครีสุริวงศ์ ทรงหนักดีว่า เมื่อสิ้นรัชกาลที่ 3 แล้ว การลีบหลอดองครรษณาทามีความลับสนอยู่มาก หากสนใจบันทึกใน ใหญ่ (รัชกาลที่ 4) ขึ้นคงรองรายแล้ว บ้านเมืองจึงจะปกติสุข ทำแลนองทายจึงบูรณะวัดอัดอกไน้ซึ่งตั้งอยู่ใน สวนและไม่ไกลจากบ้านของท่าน พร้อมทั้งนิมนต์พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายให้มารกรองวัด เมื่อเจ้าฟ้าใหญ่มีกิจ ต้องเสด็จไปตรวจตราและลังสونพระสงฆ์ซึ่งอกรวมมาใหม่เนื่อง ๆ ก็ได้อcasผ้าแห้งถวายคำปรึกษาปัญหา บ้านเมืองอย่างใกล้ชิด และสนับสนุนให้พระองค์ขึ้นครองราชย์ได้ในที่สุด

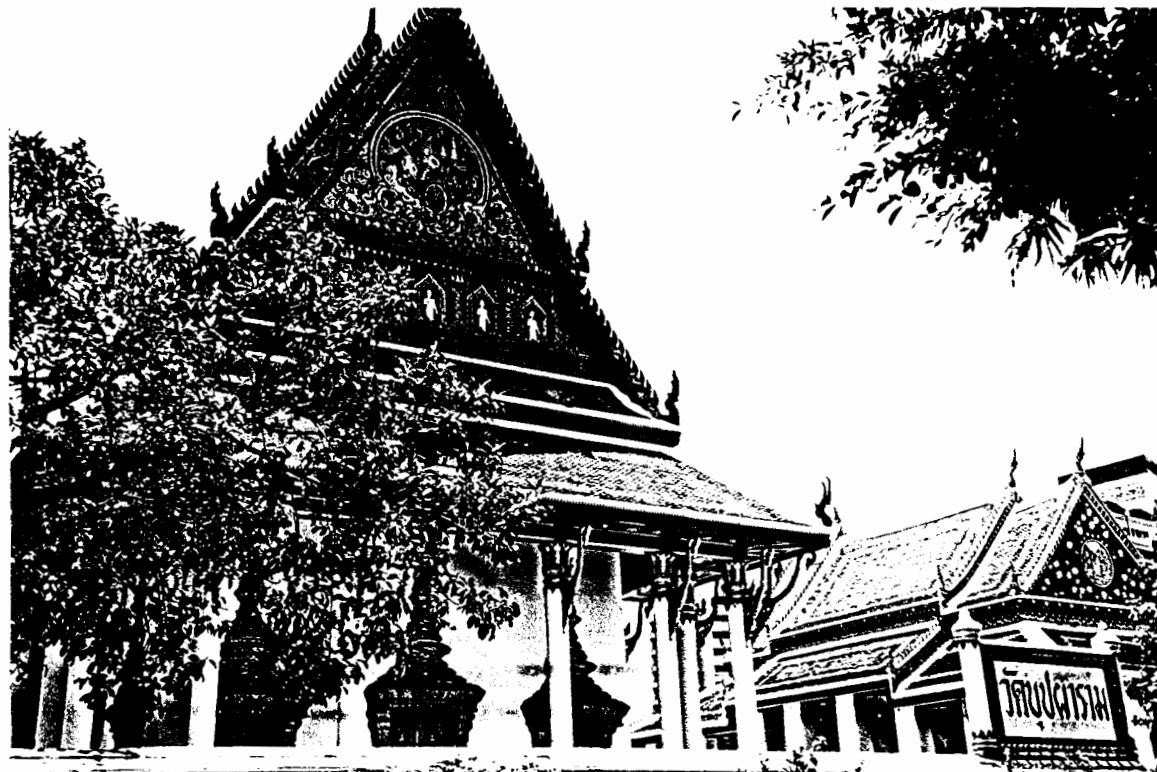
โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

- พระอโศก ลักษณะสถาปัตยกรรมทรงไทย ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบัน เป็นรูปตราสุริมณฑลแบบไทย คือ ตราราชลีห์เทียมรถ อันเป็นตราประจำตัวสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครีสุริวงศ์ ถัดลงมาเป็นรูปพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ซึ่งประดิษฐานต่ำเป็นชั้มทรงมหาลงกุฎ อันเป็นพระบรมราชสัญลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บานประตูหน้าต่างด้านนอกเป็นรูปเทวดา ด้านในทาพื้นสีแดง

ในสังคมโลกครั้งที่ 2 วัดบุปผารามถูกการเบิดทำลาย ทำให้ตัวพระอุโบสถชำรุดยากแก่การซ่อมแซม ทางวัดจึงดำเนินการก่อสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ และยังคงรักษารูปแบบเดิมของพระอุโบสถไว้

- **พระวิหาร** มีมาพร้อมกับการสร้างวัด ลักษณะสถาปัตยกรรมประยุกต์ผสมไทยเจ็น เนื่องจากหลังคาพระวิหารมีรูปทรงแบบเจ็น อันเป็นพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 หากแต่ประดับช่อฟ้า ในราก ทางหลัง หัวนาค หน้าบันเป็นญูปันลายดอกไม้ มีตราสุริยมณฑลแบบไทยอยู่ตรงกลาง ชั้มประดิษฐ์หน้าต่างเป็นลายญูปันปิดทองประดับกระจกปูนสีขาว ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบไทยเก่าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้านนอกพระวิหารมีระเบียงล้อมรอบ ด้านในพระวิหารประดิษฐานหมู่พระพุทธชุม มีพระพุทธชินราชจำลองเป็นประธาน มีภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านบนเป็นเรื่องพุทธชาดี ช่องประดิษฐ์หน้าต่างเขียนลายรดน้ำมีโคลงสุภาษิตโลกลันติ กับกัน บานประดิษฐ์หน้าต่างด้านในเป็นภาพเขียนเครื่องโต๊ะบุชาลายแบบ

- **ตราสุริยมณฑล** ดวงตราสุริยมณฑลรูปพระอาทิตย์ทรงราชรถเที่ยมราชลีทที่ปราภูมิอุบล หน้าบันวิหาร เป็นตราประจำตำแหน่งของผู้สำเร็จราชการ ชั้นรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ เมื่อคราวเลื่อนยศจากเจ้าพระยาศรีสุริวงศ์เป็นสมเด็จเจ้าพระยา ในปี พ.ศ.2416 มีอำนาจบังคับบัญชาลีทที่ขาดในงานราชการแผ่นดินทั่วราชอาณาจักร และมีอายุลีทที่ประหารชีวิตคนที่ถึงอุกฤษฎ์โทษได้

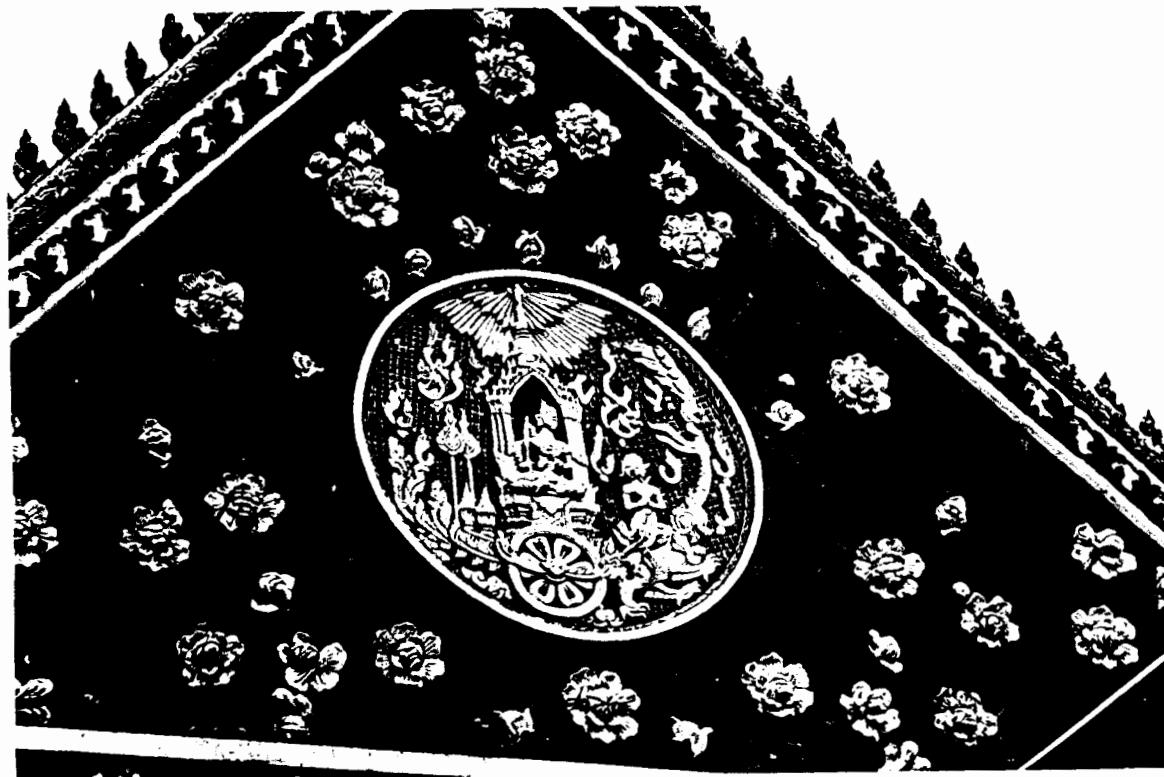
วัดบุปผารามวรวิหาร

พระวิหาร

ตึกสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค)

ตราสุริยมณฑลแบบไทย บนหน้าบันพระวิหาร

ตราสุริยมณฑล แบบพระ

4. วัดช่างตากรูส (กุญจิน)

วัดช่างตากรูส (Santa Cruz Church) หรือวัดมหาการเขน ตั้งอยู่เลขที่ 112 ถนนเทศบาลสาย 1 แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี เป็นวัดในคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก คนทั่วไปนิยมเรียกวัดนี้ว่า "กุญจิน"

ประวัติความเป็นมา

ตามประวัติศาสตร์ ชาวโปรตุเกสเป็นฝรั่งชาติแรก ที่เข้ามาเจริญทางพระราชนิตรีกับประเทศไทย ไทยทั้งสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ทุตชาวโปรตุเกสคนแรกเข้ามาในประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช 2054 ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แล้ว ชาวโปรตุเกสก็ได้ติดต่อค้าขายกับไทย บ้างก็มาตั้งหลักแหล่ง เผยแพร่ศาสนา อาสาเข้ารับราชการ ได้ช่วยในการสรงครามหลายครั้ง ไม่ว่าโนยาทางการเมืองระหว่างประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็จะมีผู้คนเชื้อชาติโปรตุเกสพึ่งพระบารมีชิมภารอยู่ในประเทศไทยเสมอมา เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 พุทธศักราช 2310 บรรดาชาวโปรตุเกส ฯ ต่างอพยพไปจากประเทศไทย เดินบุตรหลานชาวโปรตุเกสยังคงอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ตั้งนั้น เมื่อบาหหลวงกอร์ (Corre) ชาวฝรั่งเศสผู้หน้ายังทรงครามไปอยู่เมืองเขมร แล้วได้กลับมาประเทศไทยอีกเมื่อ พ.ศ. 2312 จึงรวบรวมพวกเขารีติได้พอสมควร ต่อมามีสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีพระราชทานที่ดินให้สร้างวัด บำเพ็ญกุศล จึงได้เลือกสถานที่ ณ บริเวณที่เป็นที่อยู่ของชาวโปรตุเกสที่ย่านกุญจิน ในชั้นแรกเพียงแต่สร้างบ้านเล็ก ๆ ขึ้น หลังหนึ่ง ตัวโบสถ์ยังไม่มีผาณัง จนวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2313 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จมาเยี่ยม ทอดพระเนตรเห็นความอัตตดัด จึงมีรับสั่งให้รื้อคาน ณ ที่นั้นลงหลังหนึ่ง ชุดเอาติน้ำนมที่ และก่อผาณังโบสถ์ซึ่งเปิดอยู่ทุกด้าน ระยะต่อมาวัดแห่งนี้คงจะไม่ได้รับการสนับสนุนหักจากการทางคริสต์จักร เพราะมีเหตุทำให้สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงขุนเคืองพากบาทหลวงอยู่เนื่อง ฯ จนถึงกับทรงขับไล่พวกบาทหลวงในที่สุด ในยุคต้นรัชกาลที่ 3 พากบาทหลวงและพวกเขารีติชาวฝรั่งเศสและชาวโปรตุเกส มีเรื่องบาดหมางกัน จนถึงรัชกาลที่ 3 สังฆราชปาลเลอกัวซ (Pallegoix) ได้สถาปนาวัดแห่งนี้ขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2377 และตั้งชื่อวัดเป็นภาษาโปรตุเกสว่า วัดช่างตากรูส (Santa Cruz) หรือวัดมหาการเขน แทนที่จะใช้เป็นภาษาละติน อันเป็นภาษากลางของมวลคริสตังทั่วโลก ด้วยเห็นว่าวัดนี้สร้างในย่านของชาวโปรตุเกส ลักษณะตัวโบสถ์วัดช่างตากรูส เป็นสถาปัตยกรรมประยุกต์แบบตะวันตกผสมแบบจีน เพราะสมัยนั้นประเทศไทยนิยมน่าคิลปกรรมแบบจีนมาประยุกต์ใช้กันมาก จน พ.ศ. 2457 สถาปัตย์ชารุด ทรุดโรมลงมาก นาทหลงกุเลยลโม (กิน ตากรูส) จึงให้ร้องเมื่อ พ.ศ. 2456 แล้วเริ่มสร้างวัดใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2457 และทำพิธี落成วัดใหม่เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2459

ในรัชกาลที่ 6 โรมันคาทอลิกมิลังซั่งได้ทำภัยกាយขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นหมู่บ้านคนนับถือศาสนาคริสตัง 5 แห่ง ซึ่งรวมหมู่บ้านกุญจินวัดช่างตากรูสนี้ด้วย รัชกาลที่ 6 ได้ทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชานุญาตตามภัยกานั้น ความละเอียดปราภูมิใน "ประกาศกระทรวงนครบาล กำหนดเขตวัดคาทอลิก 5 วัด" ประกาศ ณ วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2457 ในประกาศ

ฉบับนี้ได้กำหนดเขตต่ำบลกุฎีจันอย่างละเอียด ผู้ที่จะอยู่ในเขตนี้ได้จะต้องเป็นคนที่นับถือศาสนาโรมันคาಥอลิก และห้ามขายโอนที่ดิน นอกจากผู้ที่อยู่ในกฎหมายฝ่ายสยามและถือศาสนาโรมันคาಥอลิก และพระราชทานโอกาสให้ผู้ที่ไม่เต็มใจดำเนินตามประการนี้ ทำเรื่องราวของพระราชทานที่อยู่ใหม่ภายในหากเดือน จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดที่หลงแห่งอื่นให้

โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

- โบสถ์วัดชาดราครุษหรือกุฎีจัน อาคารหลังปัจจุบันสร้างเสร็จเมื่อพุทธศักราช 2459

ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบอิตาลี ก่อเป็นอาคารชั้นเดียว เนพาะด้านหน้าซึ่งหันสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ก่อสูงเป็นหอระฆังยอดโดม รูปอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้าเป็นโถงประกอบด้วยชั้นโค้งกลมประดับปูนปั้นลายพวงมาลัย เหนือขึ้นไปเจาะช่องลมติดบานเกล็ดไม้เป็นช่อง ๆ สลับกับเสากลมแบบ Corinthian ขนาดเล็ก ส่วนหลังคา กันด้วยแนวลูกกรงก่อหัวเสาอุปกรณ์ ส่วนที่เป็นหอคอยประกอบด้วยหอทรงสี่เหลี่ยมรองรับหอแปดเหลี่ยมยอดโดม เหนือโดมประดับด้วยชั้นแปดเหลี่ยมเล็ก ๆ ยอดสุดติดตั้งไม้กางเขน ส่วนหอคอยนี้ประดับลายปูนปั้นอย่างงาม ภายในแขวนระฆังหลายลิบใน ใช้บรรลึงเพลงสรรเสริญพระบารมีเมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระปกาเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสผ่านหน้าวัด เป็นต้น ผนังด้านข้างภายนอกอาคาร เจาะช่องหน้าต่างห้องละ 7 ช่อง ชั้มหน้าต่างโค้งกลมเดินลายเส้นลวดและประดับปูนปั้นลายพวงมาลัยเหมือนชั้นโถงกรอบหนาของหน้าต่างซึ่งเป็นรูปครึ่งวงกลมติดกระจกสี ผนังตอนบนหนีอช่องหน้าต่างเจาะช่องกลมใหญ่กรุ กระจกสีเข่นกัน ส่วนใต้หลังคาประดับปูนปั้นลายพวงมาลัย ช่องระบายน้ำตกแต่งด้วยประดิษฐ์รูปหัวสัตว์ มีเสียงทรงเหลี่ยมระหว่างช่องหน้าต่าง บริเวณด้านลักษณะด้านหลัง หลังคาลดต่ำลง ผนังหักมุมหักเหลี่ยม จัดเป็นห้องด้านหลังโบสถ์

ภายในโถงหน้า เพดานแบ่งเป็นชั้องสี่เหลี่ยมจัตุรัส ประดับปูนปั้นชื่อไม้ดอก เชียนลีสลับงดงาม ส่วนภายในโบสถ์ เพดานกึ่งกล่างก่อโค้งกลมเดินคิ้วไม้สลับเส้นทองเหลืองเป็นช่องสี่เหลี่ยมจัตุรัส ในแต่ละช่องประดับไม้สลักลายลีทองบนพื้นลีฟ้าเข้ม เสากลมที่รองรับหลังคา ส่วนกลางและเสาบูนที่ผนัง แต่งหัวเสาแบบ Corinthian ด้วยปูนปั้นปิดทอง เสากลมที่รองรับหลังคา ส่วนกลางนี้แต่ชั้นโค้งกลม ขอบชั้น ตอนล่างกรุไม้เป็นช่องลวดลายรับกับเพดานกลาง ขอบชั้นโค้งกลมนี้ต่อเนื่องไปกับเพดานชั้นล่างหลังคา เพดานส่วนนี้จึงเป็นلونโถง พื้นเพดานทาสีฟ้า ประดับดาวลีทองขนาดใหญ่ช่องละ 1 ดวง ผนังด้านข้างหนีอกรอบหน้าต่างซึ่งประดับกระจกสีแต่งลายปูนปั้นเชียนลี ตราพระคานหนอันเป็นลัญลักษณ์ของวัดนี้คือ เครื่องหมายกาลังเขนและช่องกลมติดกระจกตอนหนีอช่องขึ้นไป ก็แต่งกระจกตอนกลางเป็นรูปม้ากางเขนสีแดงด้วย ด้านหน้ากึ่งกล่างดังแท่นบูชาขนาดใหญ่ติดตั้งรูปพระเยซูตรึงกาลัง เด้านหลังเจาะผนังเป็นชั้นโค้งครึ่งวงกลม ตกแต่งกรอบชั้นและภายในชั้นด้วยกระจกสี ภาพเชียนลี และประดิษฐ์รูปปูนปั้นอย่างวิจิตรพิสดาร มีแท่นบูชาขนาดเล็กกรอบหนาเป็นบูชากลาง กึ่งกล่างเสาชั้นกลางและเสื่ออิฐที่ผนังด้านข้าง เจาะช่องลึกแต่งเป็นชั้นเล็ก ๆ ประดับรูปประดิษฐ์รูปม้าเรื่องประวัติพระเยซูเจ้าครู 14 ภาค และที่เสากลมรับหลังคาซึ่งเรียงรายเป็น 2 แถวอยู่ภายในโบสถ์นั้น หนีอฐานเสาติดตั้งรูปปูชาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาಥอลิก เสาละองค์

รอบโบสถ์ลาดพื้นคอนกรีต ด้านหลังเป็นที่ฝังศพบาทหลวงของวัด ริ่งกลางสุสานนี้ ตั้งรูปหล่อเค่อของบาทหลวงกูเลียลโม ผู้สถาปนาโบสถ์ใหม่นี้ รัชการีตตอนล่างก่อทึบ ตอนบนเป็นลูกกรงซิเมนต์ คาดลายแบบตะวันตก

- **บ้านบาทหลวง** ตั้งอยู่ด้านขวาของโบสถ์ เป็นอาคาร 2 ชั้นขนาดกลาง สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกที่นิยมในยุครัชกาลที่ 6 หน้าบันประดับปูนปั้นตราโบสถ์ มีบันไดจากริ่งกลางเคลื่อนชั้นสองแยกลงสู่พื้นลานด้านหน้า 2 ทาง

- **ศาลาท่าหน้า** เป็นศาลาไม้ ตกแต่งไม้ฉลุลายตามปั้นลมเชิงชายเป็นคาดลายแบบตะวันตก วัดช้างตาครุ้สขึ้นสังฆมณฑล กรุงเทพฯ ชึ่งขึ้นตรงต่อสำนักวัดติกัน ที่กรุงโรม นอกจากจะเป็นสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ดงามเด่นอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาแล้ว วัดช้างตาครุ้สยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีของชาวยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวโปรตุเกสกับชาวไทย ความมีชั้นติธรรมทางศาสนาของพระมหาภัตtriy์ไทย พระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อผู้มาฟังพระบรมโพธิสมการ ไม่ว่าชาติใดภาษาใด จนชาวโปรตุเกสได้ยกมั่นตั้งหลักแหล่งลง ณ ที่นี่ สืบต่อกันมาจนปัจจุบันได้กว่า 200 ปี จนกลายเป็นประชานชาติไทย อย่างสมบูรณ์ เพียงแต่นับถือศาสนาโรมันคาಥอลิกเท่านั้น นอกจากนี้ พากมีชั้น Narie ของวัดช้างตาครุ้สยังมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ที่สำคัญคือได้ส่งเสริมการศึกษาของกุลบุตร กุลธิดา ในย่านนั้น เช่น กอตติ่งโรงเรียนช้างตาครุ้สคอนแวนต์ โรงเรียนช้างตาครุ้สศึกษา เป็นต้น

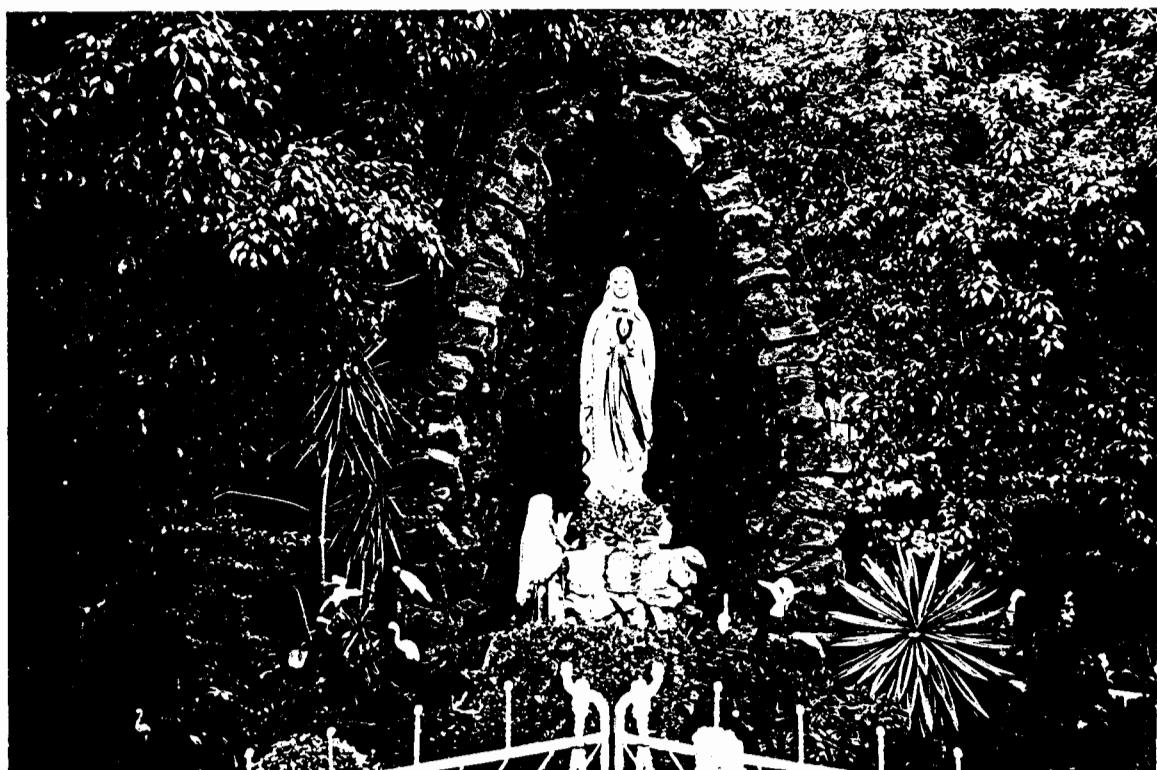
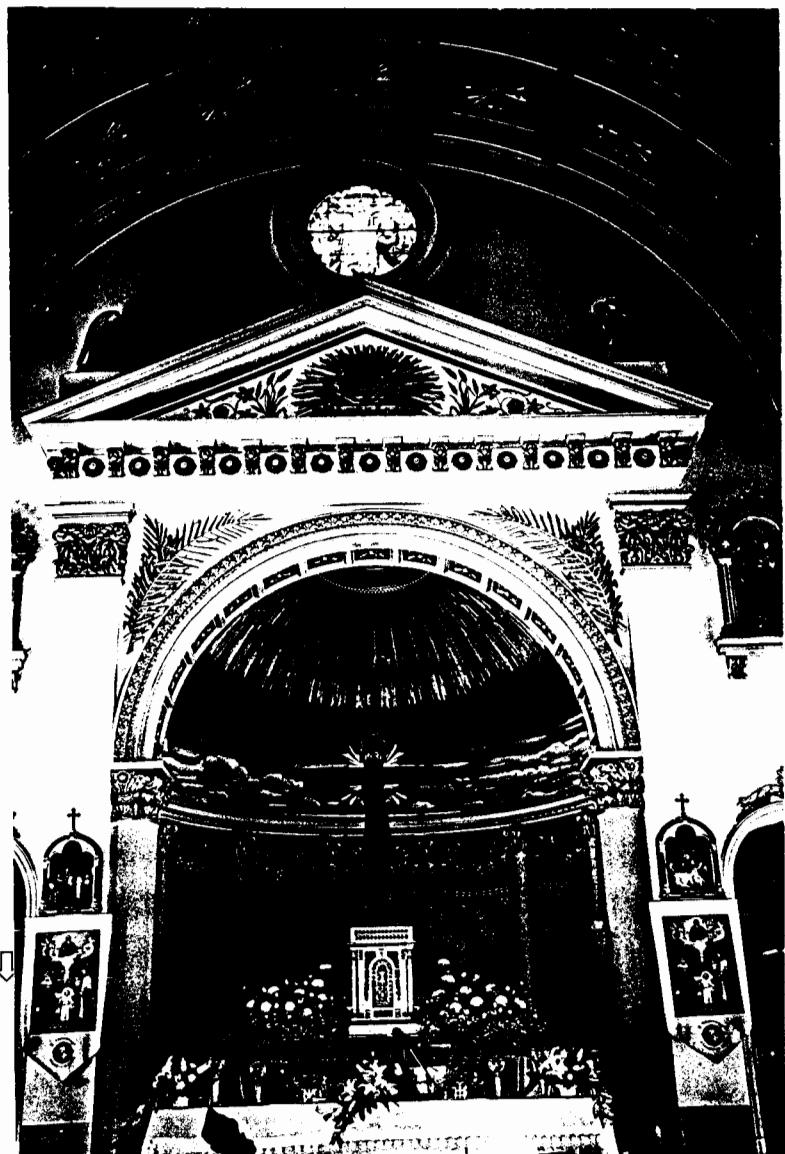
ภายนอกโบสถ์วัดช้างตาครุ้ส

ด้านหน้าโบสถ์ช่างตากรุ้ง

ภายในโบสถ์

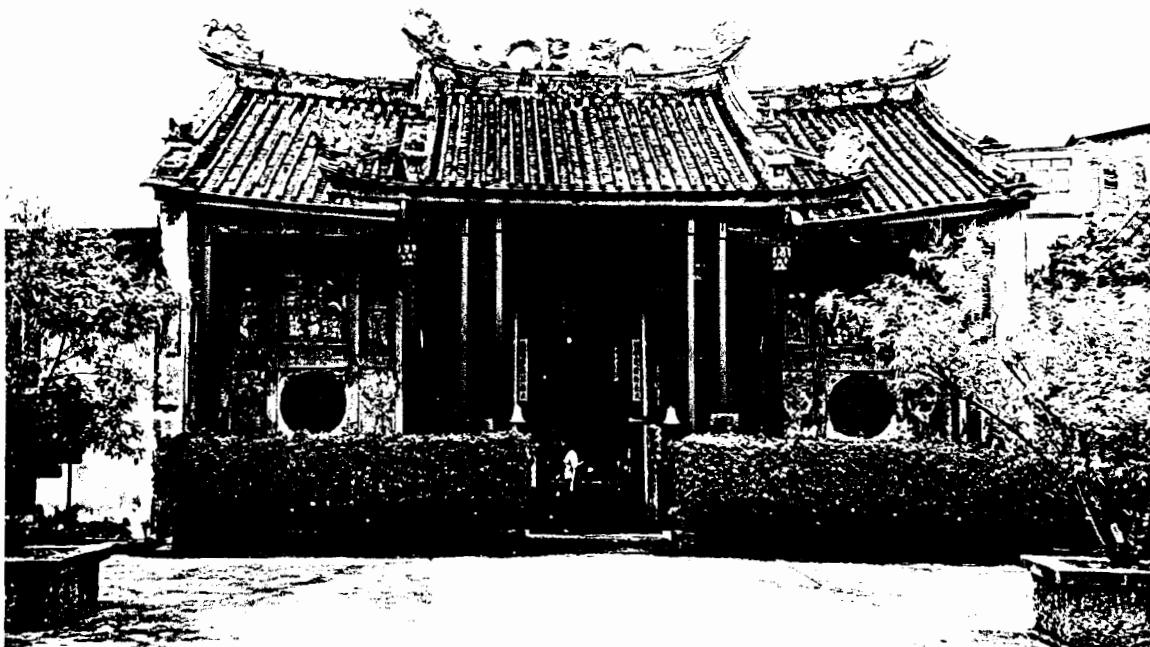

5. ศาลเจ้าเกียนอันกง

ประวัติความเป็นมา

ศาลเจ้านี้สร้างในสมัยธนบุรี โดยชาวจีนที่ตามเดิ้ลพระเจ้าตากสินมาตั้งกรุงใหม่ ครั้นสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงย้ายพระนครไปยังฝั่งตะวันออก คนจีนเหล่านี้จึงอพยพไปอยู่ร่วมกับพากพ้องในย่านตลาดน้อย ล่าเพิ่ง ศาลเจ้าเดิมซึ่งมีสองหลังติดกันดือ ศาลเจ้าโลวะองกับศาลเจ้ากวนอู ถูกทิ้งร้างทรุดโทรม จนมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวจีนยกเกียงจำนวนหนึ่งได้มารื้อศาลหักสองแล้วสร้างขึ้นใหม่เป็นหลังเดียว แล้วอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมขึ้นประดิษฐานแทนและให้ชื่อว่า ศาลเจ้าเกียนอันกง ส่วนเทพสององค์เดิมนั้นไม่ปรากฏว่าย้ายไปประดิษฐานที่ใด ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเดิ้ลมาร่วมงานหล่อรัฐฉักราชใหญ่ที่วัดกัลยาณมิตรจึงได้มายับศาลนี้เข้า และเขียนให้สมเด็จฯ กรมพระยานริศราনุวัดติวงศ์ว่า "ปัจจุบัน ศาลเจ้าเกียนอันกงอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก จิตกรรมฝาผนังกำลังจะทะลายหลุดหล่น และบางภาพถูกน้ำฝนและค้างคาวทำให้เกิดความเสียหาย มีความจำเป็นร่างด่วน ฝิมอจิตราหากที่ไหนไม่ได้ออกแล้ว อีกห้างเครื่องตราเต่งเบื้องบนซึ่งเป็นไม้แกะสลักดงามและแกะแก้กักกำลังทรุดโทรม อยู่ในสภาพที่จำเป็นจะต้องรับอนุรักษ์บำรุง และที่ชำรุดเสียหายมากกว่าที่ได้ คือรูปปั้นและเครื่องตกแต่งอันวิจิตรนหลังคาของศาลเจ้าเหล่านี้เป็นโบราณวัตถุที่จำเป็นจะต้องรับอนุรักษ์ในเวลาอันรวดเร็วที่สุด"

ปัจจุบัน ศาลเจ้าเกียนอันกงอยู่ในความดูแลของตระกูลสิมบลสกียร หรือเดิมแซชิม ตระกูลแกะแก่ตระกูลหนึ่งในย่านนี้ และได้รับการปฏิสังขรณ์บูรณะตามสมควร

ศาลเจ้าเกียนอันกง

6. มัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว)

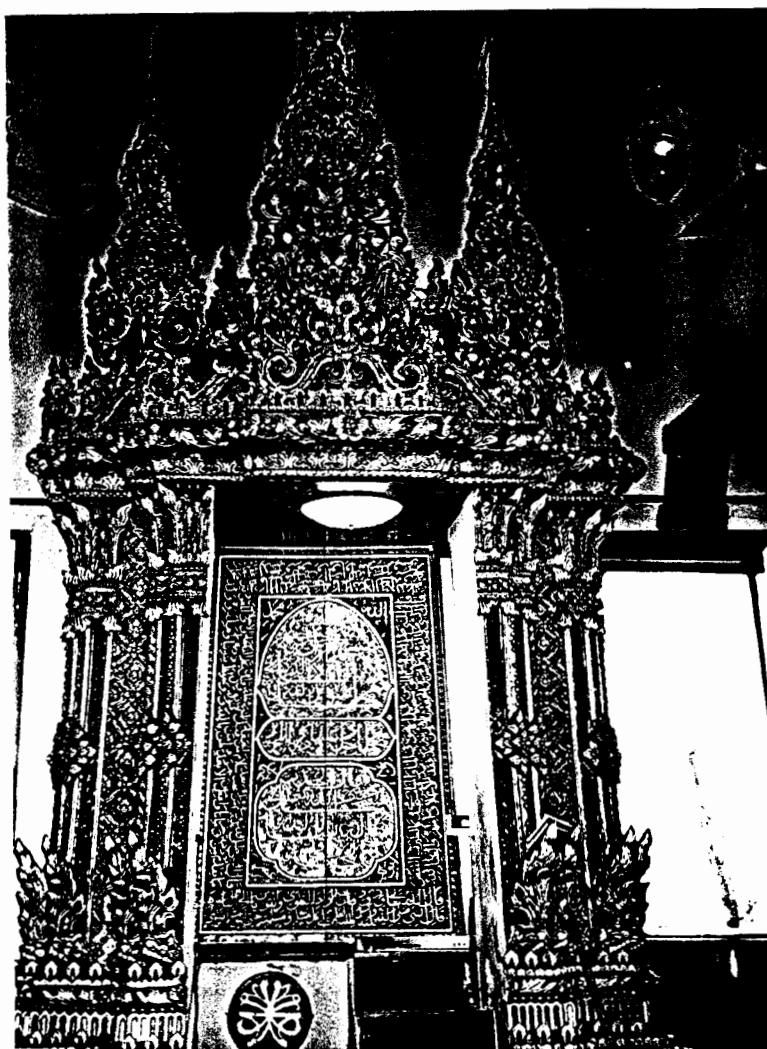
ประวัติความเป็นมา

หลังจากการเลี้ยงรุ่งศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 คนไทยอิสลามจำนวนหนึ่งได้อพยพครอบครัวออกจากกรุงศรีอยุธยา โดยการล่องแพมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วเข้ามาอาศัยอยู่ที่กรุงธนบุรี บางกลุ่มก็ไปอาศัยอยู่ที่บางกอกน้อยและบางพลัด ส่วนกลุ่มที่มาตั้งรกรากที่คลองบางหลวงนั้น ได้อาศัยอยู่ตั้งแต่บริเวณปากคลองบางหลวงจนถึงวัดเวฬุราชิน ซึ่งก็คือ “ชุมชนกุฎีขาว” ในปัจจุบัน

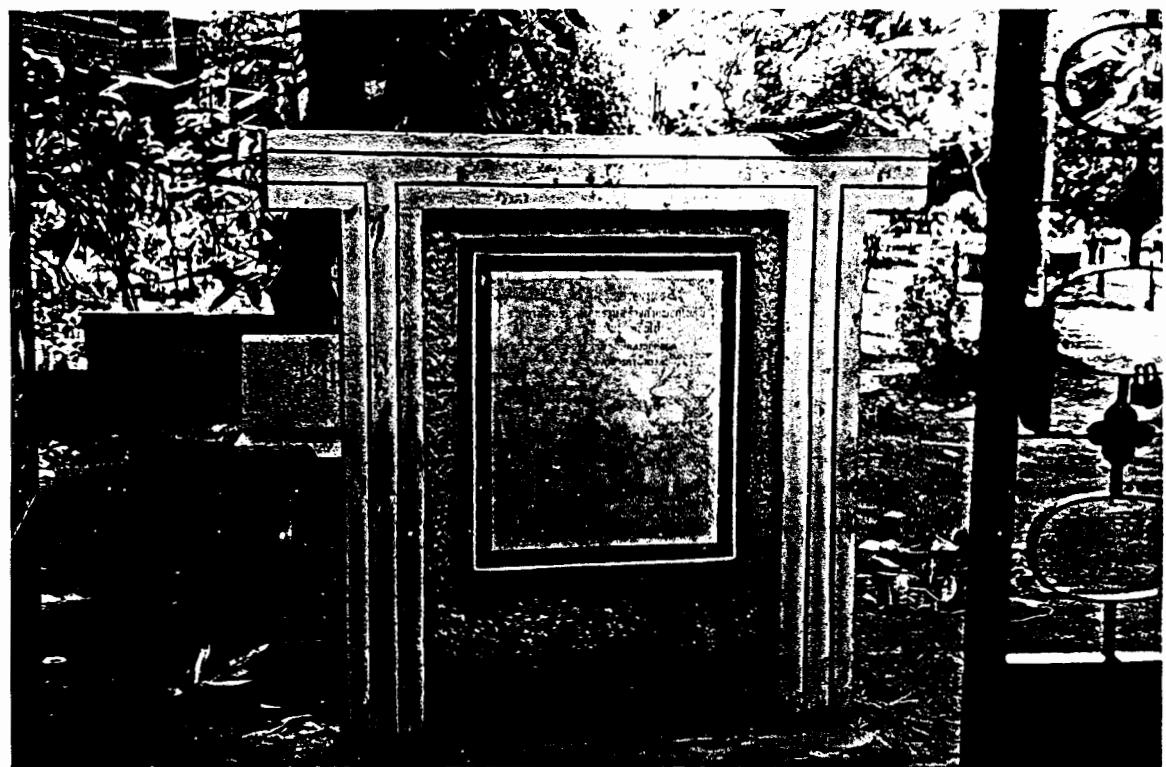
โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

มัสยิด เป็นอาคารทรงไทยก่ออิฐถือปูนทาสีขาว จึงเรียกว่า “กุฎีขาว” โดยชาวชุมชนกุฎีขาวได้สร้างขึ้นแทน “กุฎีแดง” ซึ่งสร้างด้วยไม้ทาสีแดงที่ชำรุดทรุดโทรมและพังไปหมดแล้ว

มิมบาร์ อยู่ภายในห้องละหมาด โดยสร้างขึ้นพร้อมกับธรรมานุของวัดประยุรวงศาลาลักษณะเป็นชั้มประดับปูนปั้นลายกานก ด้านบนครอบด้วยชฎา มีกระเบื้องและยอด 3 ยอด ลวดลายปูนปั้นเป็นลายเส้าผสมระหว่างศิลปะของไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ปิดทองประดับด้วยกระจาสีแดง น้ำเงิน และสีขาว

ลวดลายของมิมบาร์ ที่อยู่ในห้องละหมาด

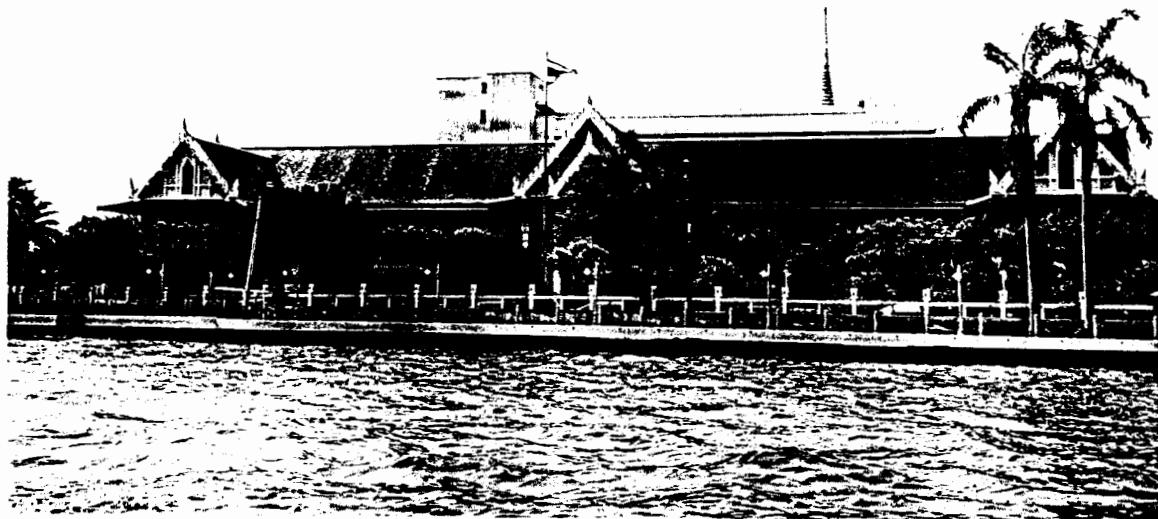

7. ตึกไทยประยุกต์หน้าวัดประยูร (อดีตศาลากลางจังหวัดชลบุรี)

ประวัติความเป็นมา

เมื่อรัชกาลที่ 1 ทรงสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานีแห่งใหม่ ชลบุรียังรวมเป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานคร จนถึง พ.ศ. 2458 สมัยรัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้แบ่งกรุงเทพฯ ออกเป็นสองจังหวัดคือ ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นจังหวัดพระนคร ส่วนฝั่งตะวันตกเป็นจังหวัดชลบุรี แต่กระนั้นการบริหารราชการยังคงรวมอยู่กับจังหวัดพระนคร ไม่มีสำนักที่ว่าการของตนเอง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2499 จึงได้สร้างศาลากลางจังหวัดชลบุรีขึ้นบนที่ดินราชพัสดุริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านหน้าวัดประยูรวงศาวาส เป็นอาคารตึกทรงไทยประยุกต์ ตามแบบสถาปัตยกรรมที่นิยมในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ปัจจุบัน ศาลากลางจังหวัดชลบุรีได้เปลี่ยนเป็นสำนักงานเทศกิจของกรุงเทพมหานคร

ตึกศาลากลางจังหวัดชลบุรีในอดีต

8. บ้านเครื่องวงปีพাথย์พາທຍ්ໂගຄລ

ประวัติความเป็นมา

“พາທຍ්ໂගຄລ” เป็นตรากลนักดูแลภารกิจสืบเนื่องกันลงมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ต้นสกุลชั้นสูงสุดที่สามารถสืบย้อนขึ้นไปได้คือ หลวงกัลยาณมิตรดาวส (ทับ) ทายาทชั้นที่ 4 ของสกุล ครันสิงลมัย จา瓜งหัว พາທຍ්ໂගຄລ บุตรชายคนที่ 12 ของหลวงกัลยาณมิตรดาวส ผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางดุนตรี โดยเฉพาะห้องวง ระนาดเอก และการแต่งเพลง ด้วยความสามารถของท่านจึงได้เข้าไปทำหน้าที่ควบคุมวงปีพາທຍ්ในวังบางขุนพรหม ของสมเด็จกรมพระนครสวรรค์วรวิโนดิ โดยได้นำวงปีพາທຍ්บ้านพາທຍ්ໂගຄລเข้าไปเป็นวงประจำวัง จนได้รับตำแหน่ง “จา瓜ง”

หนทางชีวิตและการดูแลของพາທຍ්ໂගຄລต้องเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน เมื่อเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 กรมพระนครสวรรค์ต้องเสด็จออกจากประเทศไทย วงปีพາທຍ් พາທຍ්ໂගຄລต้องออกจากวังบางขุนพรหม และหารายได้เลี้ยงคนในวงด้วยการรับงานบรรเลงทั่วไป

จา瓜งหัว เสียชีวิตในปี พ.ศ. 2480 แต่บ้านพາທຍ්ໂගຄລยังมีผู้มาฝ่าฟันตัวเป็นศิษย์อยู่เป็นประจำ จนจนนายเท瓦ประสิทธิ์ บุตรชายของจา瓜งหัว เสียชีวิตในปี พ.ศ. 2516 บ้านปีพາທຍ්หลังวัดกัลยาณฯ เริ่มเสียหาย นักดูแลที่เคยอยู่ก็เริ่มออกไปประกอบอาชีพอื่น ๆ จ่าสิบเอกอุทัย พາທຍ්ໂගຄລ ทายาทรุ่นที่ 7 ได้ไปเป็นอาจารย์สอนดนตรีไทยที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า เชาจะโก กังหันครนายก จึงทำให้มีเวลาในการรับงานมีน้อยลง

ปัจจุบัน มีการตัดถนนรอบนอกวังพາທຍ්ໂගຄລ ทำให้ชุมชนดูแลไทยของวงพາທຍ්ໂගຄລ ที่อยู่บริเวณหลังวัดกัลยาณฯ ต้องล้มลายไป เหลือเพียงบ้านเครื่องอยู่หลังเดียว ซึ่งเคยเป็นสถานที่ให้วัชรุดนตรีไทยของบ้านพາທຍ්ໂගຄລ และบ้านของจ่าสิบเอกอุทัย พາທຍ්ໂගຄລ ดังนั้น บ้านพາທຍ්ໂගຄลวันนี้กำลังเผชิญกับปัญหาความอยู่รอดและต้องปรับตัวไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงในยุคนี้

บ้าน "พายโภคล" ในปัจจุบัน ↓

9. ขนมฝรั่งกุฎีจีน

ปัจจุบันเจ้าของสูตรดังเดิมคือ ฤทธิ์สุธรรมารักษ์ สุจิตรรุล ชื่อยู่ที่บ้านเลขที่ 235-237 ซอย 7 ถนนเทศบาลสาย 1 ในชุมชนกุฎีจีน ขมนี้เป็นขنمที่มีเฉพาะในชุมชนกุฎีจีน มีลักษณะคล้ายขنمไก่ แต่กรรมวิธีในการทำ จะไม่ใช้เครื่องจักร แต่ใช้แรงงานคนและใช้ไม้พื้นเป็นตัวเพลิง ทำให้มีกลิ่นหอมจากไม้พื้น และยังคงรักษาสภาพเตาถ่านไว้อย่างเดิม แต่หากมีผู้สั่งจำนวนมาก ๆ จะใช้เตาอบแทน ขนมฝรั่งกุฎีจีนมีลักษณะพิเศษ คือ ข้างนอกจะรอบแตกข้างในนุ่มหวาน มีรูปร่างดงาม จนกล้ายเป็นเอกลักษณ์และเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั่วไปในเขตชนบุรีและกรุงเทพมหานคร

ขนมฝรั่งกุฎีจีน

ความสำคัญของชุมชนย่านกุฎีจีน ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

ดังที่กล่าวมาข้างต้น พื้นที่ที่ถูกเรียกว่า “กุฎีจีน” นี้ เป็นแหล่งหรือ ถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนที่หลากหลาย มาตั้งแต่เริ่มมีการก่อตั้งชุมชน ในช่วงก่อนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ย่านกุฎีจีนนี้ มีทั้งคนไทย คนจีน แยก และชาวตะวันตก นอกจากนี้ กุฎีจีนยังเป็นแหล่งที่รวมของศาสนา ความเชื่อหลากหลาย ทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม ดังการประทุมของแหล่งมรดกทางศาสนาวัฒนธรรม จำนวนมาก ทั้งวัดในพระพุทธศาสนา ศาลเจ้า มัสยิด และโบสถ์คริสต์

สิ่งที่น่าสนใจคือ กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ และความเชื่อทางศาสนา สามารถอยู่ร่วมกันในพื้นที่แห่งนี้ได้อย่างสงบสุข และถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางลัทธมอีกหลายครั้ง ชุมชนแห่งนี้ยังคงเป็นย่านที่มีความสนใจทางวัฒนธรรมอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง

ในส่วนนี้ จึงจะขอกล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อื้อให้กุฎีจีนกลายเป็นแหล่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเป็นที่รวมของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญหลายประการ

๑. กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย

ปัจจัยที่สำคัญประการแรกในการที่ทำให้กุฎีจีน เป็นแหล่งรวมมรดกทางวัฒนธรรมคือ กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย โดยคนกลุ่มแรกที่ไม่ได้เป็นเชื้อสายจีน คือ กลุ่มคนจีน ย่านกุฎีจีน ถือได้ว่าเป็นย่านของคนจีนที่ใหญ่และเก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งในฝั่งธนบุรี ชาวจีนที่มีส่วนใหญ่ เดิมเป็นชาวจีนยกเกียง ในหนังสือ ธนบุรี (2542 : 140-141) มีการกล่าวถึงที่มาของชื่อ กุฎีจีน โดยอ้างถึงหนังสือสารสนเทศฯ ซึ่งกล่าวถึงศาลเจ้าและชาวจีนที่ไว้ว่า “ที่เรียกว่า ‘กุฎีจีน’ นั้น มีตัวกุฎีจิง... ศาลเจ้านั้น พากจีนคงสร้างแต่เมื่อที่ตรงนั้นเป็นหัวแหลม เม่น้ำเลี้ยว เหมือนขอบสร้างในที่อื่น ๆ เช่นเดียวกัน คือสร้างเมื่อสายแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ไปทางคลองบางกอกใหญ่ เวลาที่ตรงวัดกัลยาณมิตรยังเป็นแม่น้ำ ในสมัยที่օเรากหรือก่อนขุดคลองลัดบางกอกครั้งรัชกาลสมเด็จพระชัชราชาธิราช ...เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีตั้งเมืองธนฯ เป็นราชธานี รวมรวมผู้คนที่แตกต่างภูมิภาคจัดการจ่ายให้มาอยู่ที่กรุงธนฯ จึงโปรดให้พากจีนชาวพระนครเครือญาติมาตั้งบ้านเรือนอยู่ข้างหนีคลองกุฎีจีนตรงที่วัดกัลยาณมิตร... มีจีนยกพาก 1 ดูเหมือนจะเข้ามายังเมืองเชมร เพราะหัวหน้าเป็นพระยาเศรษฐี โปรดให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำทางฝั่งตะวันออก ตรงที่สร้างพระบรมมหาราชวังเดิมยัง แล้วย้ายลงไปอยู่ลำเพงเมื่อสร้างกรุงรัตนโกสินทร์...”

แต่จากเอกสารประวัติศาสตร์เจ้าเกียนอันเกง ซึ่งชาวกุฎีจีนบันทึกจากคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ กล่าวว่า ศาลเจ้านี้สร้างในสมัยกรุงธนบุรี โดยชาวจีนที่ตามเต็จพระเจ้าตากสินมาตั้งกรุงใหม่ ครั้นเมื่อรัชกาลที่ 1 ทรงย้ายพระนครไปยังฝั่งตะวันออก คนจีนเหล่านี้จึงอพยพข้ามไปอยู่ร่วมกับพากพ้องในย่านตลาดน้อย สำเพ็ง ศาลเจ้าเดิมซึ่งมีสองหลังติดกัน คือ ศาลเจ้าโจวชีอกงและศาลเจ้ากวนอูหยูกทึ่งกรังหรุดโกร姆 จนมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวจีนยกเกียงจำนวนหนึ่งได้มารื้อศาลาทั้งสองแล้วสร้างขึ้นใหม่เป็นหลังเดียว และอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมเข้าประดิษฐานแทน ให้เชื่อว่า ศาลเจ้าเกียนอันเกง ส่วนเทพสององค์นั้นไม่ปรากฏว่าบัญไปประดิษฐานที่ใด ต่อมาสมเด็จฯ ทรงพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จมาร่วมงานหล่อรั้งในใหญ่ที่วัดกัลยาณมิตร จึงได้มอบศาลนี้เข้า

นอกจากชาวจีนแล้ว ย่านนี้ยังเป็นที่อยู่ของพากເຂົ້າຕີເຫຼືອສາຍຝຣັ່ງໂປຣແກສ ແລະ ທ່າວງນູນ ດັ່ງນີ້ກ່າວໄວ້ໃນໜັງສືບສາລັນສມເດົຈ (ອ້າງຄົງໃນໜັງສືບຮູນບູຮີ 2542 : 141-142) ວ່າ "...ສ່ວນຝຣັ່ງເຫຼືອສາຍຝຣັ່ງໂປຣແກສ ທີ່ເຄີຍອູ່ ດັ ພຣະນະຄຣີອຸ່ນຍາ ກີ່ໃຫ້ຮ່ວມກັນຕັ້ງບ້ານເຮືອນອູ່ຮົມແນ່ນໍາໄທກູ້ຈິນຕ່ອລົງໄປ ຈຶ່ງເຮັກກັນວ່າ "ຝຣັ່ງກູ້ຈິນ" ດຳວ່າ "ຝຣັ່ງກູ້ຈິນ" ນີ້ ແສດວ່າພາກຝຣັ່ງໂປຣແກສຍ້າຍເຂົ້າມາກາຍຫັ້ງຈາວຈິນແນ່ ເພວະຊື່ອກູ້ຈິນນັ້ນຕິດປາກ ອູ່ກ່ອນແລ້ວ"

ຈາກໜັງສືບປະວັດພະຄາສນຈັກຄາທອລິກໃນປະເທດໄທ ກ່າວວ່າ ເມື່ອພະເຈົາຕາກສາປາປາ ກຽງຈົນບູຮີເປັນຈາກທີ່ແລ້ວ ຄຸນພ່ອກ່ອງ ບາທຫລວງຈາກຝຣັ່ງເຄລື່ອງເຄຍອູ່ໃນກຽງຈົນຄຣີອຸ່ນຍາ ແລະພາພາກເຂົ້າຕີ ພລບໍ່ນີ້ໄປອູ່ເມຣເມື່ອກຽງແຕກ ໄດ້ກັບເຂົ້າມາພວ່ອມພາກເຂົ້າຕີແລະໄດ້ພົບໜ່ງຄຣິສຕັ້ງຈຳນັວນໄຟ່ນ້ອຍເຄີຍຮ່ວມກັນອູ່ ໄກລັບປົມທີ່ບາງກອກ ຈຶ່ງໄດ້ຂອງພະຈາກທີ່ດິນບຣິເວນເຈົ້າພະເຈົາກຽງຈົນບູຮີເກື່ອງລົ້າໂປຣົດ ຕັ້ງທີ່ວ່າ "ຫັງຕາຄູ້ຕ່າ" ນັ້ນໄດ້ວ່າເປັນໂປຣົດໂຮມໝາກທອລິກເກົ່າແກ່ແທ່ງທີ່ 2 ຂອງບາງກອກ ຮອງຈາກວັດຄອນເຫັນທີ່ສາມເສັນທາງຝ່າງຕະວັນອາກ ຜູ້ກ່ອດຕັ້ງມາຕັ້ງແຕ່ສົມຍສມເດົຈພຣະນາຍົມທຣາຊ ຕ່ອມາ ທ່າວົງກູ້ຈິນກຸ່ມນີ້ໄດ້ເຕັ້ງຈາກກັບຄົນໄທ ມີ ລູກຫາລານສືບເຫຼືອສາຍມາຈົນຄົງປ່ຈຸບັນ ເຊັ່ນ ຕະກູລທຣາທານທີ່ ຈັນທຣະ ດາກົ້ສ ສິງຫົກຕ ຈາກົບ ເປັນຕົ້ນ ມຽດທີ່ຢັ້ງຄົງສືບທອດຕ່ອມານອກເຫັນຈາກເຫຼືອສາຍຕະກູລຕ່າງ ຈ ແລ້ວ ຍັງມີໃນເຮືອງຂອງພາກຝຣັ່ງເປົ້າສຳເນົາ ແລະ ອາຫາກກົນທີ່ເສັດຄົງເອກລັກຜົນຂອງກຸ່ມຫາຕີພັນບູຮີ ເຊັ່ນ ຂໍານົມຝຣັ່ງກູ້ຈິນ ຜູ້ປ່ຈຸບັນກາລາຍເປັນຂນ່ມທີ່ມີເຊື່ອເລີຍ ຈະເປັນອາກລັກຜົນຂອງຢ່ານທີ່ໄປແລ້ວ

ສ່ວນທ່າວງນູນທີ່ເຫົ້າຕີໃນຢ່ານກູ້ຈິນມີຈຳນັວນໄຟ່ນ້ອກນັກ ທີ່ຍັງຄົງສືບເຫຼືອສາຍງົນມາຈົນຄົງປ່ຈຸບັນ ໄດ້ແກ່ ຕະກູລພາເນີ້ຍ່ເກຍມ ແລະຕະກູລໂກກິລານທີ່ ນອກຈາກນີ້ ໃ້ນຢ່າງປລາຍຮັກາລທີ່ 2 ປຶ້ງຮັກາລທີ່ 4 ຢ່ານ ກູ້ຈິນເລຍໄປຈົນຄົງທີ່ນ້ອງກັບປະບູດປະບູດຕ່ານທີ່ນີ້ແລະວັດອຽນເອີກດ້ານທີ່ນີ້ ຍັງເປັນທີ່ພຳນັກຂອງຮາຫຼຸດຫາວະຕະວັນຕະແລະ ບຽດມາມີຫັນນາຮີ ນິກາຍໂປຣແຕນຕົກລຸ່ມແຮກ ຈ ທີ່ເຫັນເພີຍແຜຄາສາໃນສຍາມ ຜູ້ທີ່ຕ່ອມໄວໄດ້ມີຄຸນູປາກຮ່ວມຕ່ວງການ ເພຫຍໍ ກາຮົກການ ແລະກາຮົກການພິມພົນປະເທດໄທ ນັ້ນຄື່ອ ແມ່ນບັດເລີຍ ຜູ້ທີ່ເປີດທຳກາຮົກຫາຜູ້ປ່ວຍແລະຍັງໄດ້ຈັດຕັ້ງ ໂຮງພິມພົນທີ່ບ້ານຂອງກຳນົດຕ້ວຍ

ชาວມຸສລິມ ເປັນອົກລຸ່ມທີ່ທ່ານອູ່ໃນບຣິເວນກູ້ຈິນແກ່ນີ້ ໂດຍชาວມຸສລິມສ່ວນໃໝ່ທີ່ເຄີຍ ອູ່ໃນຢ່ານກູ້ຈິນນີ້ ອພຍພມາຈາກກຽງຈົນຄຣີອຸ່ນຍາຫັ້ງຈາກທີ່ສມເດົຈພຣະເຈົາຕາກສາປາປາກຽງຈົນບູຮີຂຶ້ນ ໂດຍນີ້ການ ຕັ້ງມັສີຍົດ ທີ່ອກູ້ຈິນເພື່ອເປັນຄຸນຍົກລາງຂອງໜຸ່ມໜຸນ ນັ້ນຄື່ອ ມັສີຍົດບາງຫລວທີ່ອກູ້ຈິນຂາວ ຕັ້ງອູ່ຮົມຄລອນບາງຫລວ ຕຽບຂ້າມກັບສູ່ທ່ານສຸນ ທີ່ອກູ້ຈິນ ໂດຍເຫັນວ່າชาວມຸສລິມທີ່ມາຈັດຕັ້ງກາຮົກອູ່ທີ່ນີ້ ເດີມວ່າຕີຍອູ່ໃນກຽງຈົນຄຣີອຸ່ນຍາ ບຣິເວນທີ່ເຮັກກັນວ່າ ທັວແລມ, ຄລອງຕະເຄີນ ທ່າວົງກູ້ຈິນ ທ່າວົງກູ້ຈິນທີ່ນີ້ຍັງຄົງຮ່ວມກຸ່ມນີ້ ມີຄວາມສັກຫາແລະມີການຕິດຕ່ອ ສັນພົນບົກກັນອ່າງເໝີຍແນ່ ແລະຍັງຄົງສືບສານຮຽມເໝີມປະເພີຍແຜນຂອງชาວມຸສລິມຕ່ອມາວ່າງໄຟ່ນ້ອມຄລາຍ ດັ່ນນັ້ນ ມຽດກາທາງວັດນ້ອຮມທີ່ຍັງຄົງສືບທອດກັນຕ່ອມາ ແລະສາມາດນຳມາເປັນຄັກຍາພຂອງກາຮົກຫາຜູ້ປ່ວຍແລ່ງ ວັດນ້ອຮມຂອງชาວມຸສລິມໃນຢ່ານກູ້ຈິນນີ້ ນອກຈາກຈະໄດ້ແກ່ ມັສີຍົດບາງຫລວທີ່ອກູ້ຈິນຂາວແລ້ວ ຂັບນ້ອຮມເໝີມປະເພີຍ ທີ່ອເມັນແຕ່ວັດນ້ອຮມດ້ານອາຫາກກົນຂອງชาວມຸສລິມ ເຊັ່ນ ຂໍານົມບັດ ກ່າວຍເຕີຍແກ່ ຂ້າວໜົກໄກ່ ໄລຍ ຍັງເປັນສ່ວນທີ່ສາມາດສ້າງຮາຍໄດ້ເປັນອ່າງດີສໍາຮັບໜຸ່ມໜຸນດ້ວຍ

2. ถิ่นฐานบ้านบุนนาคเก่า

“กู่ภูจีน” นอกจากจะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนหลายเชื้อชาติและศาสนาแล้ว ยังเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์อีกด้วย เพราะเป็นที่ตั้งของวัดประยูรวงศาวาส และวัดบุปผาราม ซึ่งเป็นวัดของตระกูลบุนนาค ตระกูลเสนาบดีที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในด้านการเมือง การปกครองในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์

บริเวณนิเวศสถานของตระกูลบุนนาค ตั้งอยู่บริเวณที่เรียกว่า “บ้านสมเด็จ” ซึ่งมีอาณาเขตตั้งแต่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณกู่ภูจีน ไปจนถึงที่ตั้งของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เหตุที่ได้ชื่อว่า “บ้านสมเด็จ” เพราะเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของสมเด็จเจ้าพระยา ในตระกูลบุนนาค ผู้ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 2 จนถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงสามองค์ ได้แก่ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศบุนนาค) หรือที่นิยมเรียกว่า “สมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่” สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัดบุนนาค) หรือ “สมเด็จเจ้าพระยาองค์น้อย” และสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครีสตุริยวงศ์ (ช่วงบุนนาค) บุตรชายคนโตของสมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่

ทั้งสามคนเป็นผู้มีบทบาทในการสนับสนุนเชื้อพระวงศ์ ที่จะขึ้นครองบัลลังก์ถึงสามพระองค์ ได้แก่ รัชกาลที่ 3, รัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ดังนั้น เสนาบดีตระกูลบุนนาคทั้งสามคนจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ที่สูงสุดกว่าที่เสนอبدีกึ่งปวงเศียรได้รับ นั่นคือ “สมเด็จเจ้าพระยา” สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการทั่วทั้งพระราชนາจักร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งพระบรมราชจักรวงศ์ ขณะที่สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการในพระนคร ส่วนสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครีสตุริยวงศ์ (ช่วง) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินตลอดห้าปีแรกของรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยได้รับสิทธิขาดในการบริหารราชการแผ่นดินทั่วพระราชนາจักร และสามารถสั่งประหารชีวิตคนที่ถึงอุกฤษ្សาโทษได้ ดังนั้น จำนำในการปกครองแผ่นดินด้านต่าง ๆ ล้วนตกอยู่กับบุนนาคตระกูลบุนนาคทั้งสิ้น

แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึง ความเคยเป็นถิ่นฐานของตระกูลบุนนาค บุนนาคคือ วัดประยูรวงศาવารวิหาร และวัดบุปผารามวารวิหาร ซึ่งวัดทั้งสองแห่งนี้บุนนาคตระกูลบุนนาคล้วนสร้างและปฏิสังขรณ์ขึ้น โดยวัดประยูรวงศาวนั้น สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 บริเวณใกล้กับจวนของท่าน ซึ่งปัจจุบันอยู่ในบริเวณโรงเรียนศึกษาหารี ปัจจุบันในบริเวณวัดยังคงรักษาสภาพโบราณสถานและโบราณวัตถุไว้ได้เป็นอย่างดี รวมถึงพระเจดีย์ใหญ่ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและบรรจุอัฐิของตระกูลบุนนาคอีกด้วย

ส่วนวัดบุปผารามวารวิหาร เดิมที่เรียกวัดดอกไม้ เป็นวัดร้างที่มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ท่านผู้หญิงจันทร์ ภารยาเอกของสมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่ และบุตรชายของท่านคือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครีสตุริยวงศ์ กับน้องชายต่างมารดาคือ เจ้าพระยาพิพากวงศ์ (ข่าบุนนาค) ได้ร่วมกับปฏิสังขรณ์ขึ้น และได้มีการอัญเชิญตราสิริมณฑล ทั้งแบบไทยและฝรั่ง ซึ่งเป็นตราประจำตัวแห่งของผู้สำเร็จราชการ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้ ในปี พ.ศ. 2416 มาประดิษฐานไว้บนหน้าบันและที่ประดูของวิหาร วัดบุปผารามอีกด้วย

3. ชุมชนตนตรีไทยปีพาย์พาย์โภคส

พาย์โภคส เป็นตระกูลนักดนตรีไทยที่มีความสามารถและเก่าแก่สืบเนื่องกันลงมาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งมีคำกล่าวถึงคำว่า “ห้างผึ้งชน” ซึ่งหมายถึงทางดนตรีของพาย์โภคส ในขณะที่ห้างผึ้งพระนคร คือทางดนตรีของหลวงประดิษฐ์ไพรware (คร ศิลปบรรเลง) นั้นเอง จนถึงปัจจุบันทายาทของตระกูลนี้ก็ยังคงสืบท่องการแสดงด้านดนตรีไทยเรื่อยมาจนเป็นรุ่นที่ 8 และยังคงรักษาเครื่องดนตรีที่เล่าสืบกันมาไว้สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2

ต้นสกุลชั้นสูงสุดที่สืบย้อนหึ้นไปได้คือ หลวงกัลยาณมิตรตาวส (ทับ) ทายาทชั้นที่ 4 ของตระกูลหลวงกัลยาณมิตรตาวสกำเนิดในราวนปลายรัชกาลที่ 3 ต่อต้นรัชกาลที่ 4 และอยู่ต่อมาจนถึงกลางรัชกาลที่ 6 หลวงกัลยาณมิตรตาวสเคยเป็นครูปีพาย์ประจำวงของพระยาประภากรวงศ์ และมีความสามารถในการซ้อมสายจนเมื่อเสียงมากในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้ แสง ภารyntax ของหลวงกัลยาณมิตรตาวสยังมีฝีมือในการจะเข้า จันได้เป็นครูสอนดนตรีฝ่ายใน สมัยรัชกาลที่ 5 ตัวย เช่น กัน

ต่อมาในสมัยจوانหัว พาย์โภคส บุตรของหลวงกัลยาณมิตรตาวส ผู้สืบทอดวิชาการดนตรีจากบิดามารดา และครูรุโอด ครูปีพาย์ที่มีชื่อเสียงในสมัยรัชกาลที่ 5 จนมีความเชี่ยวชาญทางดนตรี โดยเฉพาะ มีชื่อเสียง ระนาดเอก และการแต่งเพลง ด้วยความสามารถและความเชี่ยวชาญด้านดนตรีของจوانหัวหัวนี้เอง ทำให้ได้ทำหน้าที่ควบคุมวงปีพาย์ในวังบางขุนพรหม ของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต โดยได้นำวงปีพาย์บ้านพาย์โภคสเข้าเป็นวงประจำวังบางขุนพรหม และได้รับตำแหน่ง “จوانหัว” ณ วังนี้

การได้เข้าไปเล่นปีพาย์ในวังบางขุนพรหม	ทำให้การดนตรีและชีวิตของชาวพาย์โภคส
เจริญก้าวหน้ามากและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากขึ้น	เพราะสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเป็นเจ้าของที่มีความรู้และไฟ彷ห้อยในการดนตรีไทยเป็นอย่างมาก จوانหัวและนักร้องนักดนตรีวงพาย์โภคสจึงมีโอกาสปฏิบัติหน้าที่ทางดนตรี
	เพื่อรับใช้ในราชการของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตอย่างเต็มที่
นอกจากนี้ จوانหัวยังได้เรียนโน๊ตดนตรีสากลจากการกรมพระนครสวรรค์วรพินิต และได้สอนແเราะให้กับทหารทั้งทหารเรือและทหารมหาดเล็ก ซึ่งเป็นข้าราชบริพารของกรมพระนครสวรรค์วรพินิตอีกด้วย	

ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตต้องเสด็จออกนอกประเทศ ทำให้วงดนตรีพาย์โภคสต้องออกจากวังบางขุนพรหม และหันมาหารายได้โดยคนในวงด้วยการรับงานบรรเลงทั่วไป

หลังจากที่จوانหัวเสียชีวิตในปี พ.ศ.2480 นายเทวาประสีธิ์ พาย์โภคส และคุณหญิง “ไพบูลย์ กิตติวรรณ” บุตรและบุตรรุ่นของจوانหัว ได้สืบทอดการดนตรีต่อมา นอกจากวงพาย์โภคสนอกจากจะรับงานบรรเลงทั่วไปแล้ว ทั้งสองยังเป็นอาจารย์สอนพิเศษดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาหลายแห่ง ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีจนถึงอุดมศึกษา เช่น ที่โรงเรียนสตรีวิทยา วิทยลัยพยาบาลสมเด็จพระศรีนารินทร์ราชนครินทร์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ เป็นต้น และเป็นสิริมงคลสูงสุดของตระกูลคือ การที่ครูหั้งสองได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โปรดฯ ให้เข้าถวายการสอนดนตรีไทยแด่เจ้าฟ้าหญิงทั้งสามพระองค์ และนักดนตรีจากบ้านพาย์โภคสยังมีโอกาสเข้าบรรเลงถวายในงานส่วนพระองค์ ณ พระท่านหั้งเรือนตัน สวนจิตรลดา อัญชลัยครั้ง

นอกจากนี้ คุณหญิงไพหุรย์ กิตติวรรณ ยังได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ในปี พ.ศ.2529 อีกด้วย

หลังนายเทวะประสิทธิ์ พาทยโกคล และคุณหญิงไพหุรย์ กิตติวรรณ บ้านปีพาทย์หลังวัดกัลยาณมิตร เริ่มเมียบทาง เพราะนักดนตรีที่เคยอยู่กับเริ่มออกไปประกอบอาชีพประจำอื่น ๆ มีเวลาไม่มากให้กับวงน้อยลง จนในปัจจุบันบ้านพาทย์โกคลไม่มีลูกศิษย์มาอยู่กินเพื่อเรียนวิชาดนตรีเช่นที่เคยเป็นมาในอดีตแต่ยังคงมีลูกศิษย์ที่มาขอต่อเพลงบ้างเป็นครั้งคราว ร้อยตรีอุทัย พาทย์โกคล บุตรชายนายเทวะประสิทธิ์ ยังคงไปสอนให้กับวงดนตรีของหน่วยงานหลายแห่ง ได้แก่ วงธุริยางค์ทหารเรือ กองทัพบก กรมตำรวจ และโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ส่วนงานแสดงที่วงพาทย์โกคลยังคงรับเล่นอยู่คือ งานที่มีคนมาจ้างงานไปเล่น เช่น งานศพของวัดประยูรวงศาลาสส วัดกัลยาณมิตร และวัดราษฎร์ธรรม เป็นต้น แต่ก็ไม่มีงานมาก

บ้านพาทย์โกคลปัจจุบันนี้ กำลังเผชิญกับความอยู่รอด เพราะเนื่องจากมีการตัดถนนอรุณอัมรินทร์ตัดใหม่ ซึ่งตัดผ่านบ้านของนักดนตรีวงพาทย์โกคลส่วนหนึ่ง ที่อยู่ใกล้กับบริเวณ “บ้านเครื่อง” หลังวัดกัลยาณ์ ทำให้นักดนตรีส่วนหนึ่งต้องย้ายไปทางที่อยู่ใหม่ นายอุทัย พาทย์โกคล ได้ออกมาตั้งบ้านริมถนนอรุณอัมรินทร์ตัดใหม่ เพื่อใช้เป็นสถานที่ติดต่อรับงานแสดง ซึ่งนับวันจะน้อยลงทุกวันนะ

ปัญหาของกุฎีจีน : ปัญหาของเมืองใหญ่

เช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ ในกรุงเทพมหานคร กุฎีจีนก็เผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจาก การขยายตัวเติบโตของเมืองเช่นเดียวกัน จากเดิมที่เคยเป็นพื้นที่ที่เปรียบเสมือนเมืองทำในช่วงกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ กุฎีจีนต้องปรับเปลี่ยนตัวเองอย่างมากในช่วงที่มีการตัดถนนหลายสาย เพื่อเชื่อมต่อกับการจราจรในพื้นที่ฝั่งพระนคร หลังการสร้างสะพานพุทธ เพื่อเชื่อมฝั่งธนบุรีและพระนครเข้าด้วยกัน เมื่อปี พ.ศ.2474 ในสมัยรัชกาลที่ 7

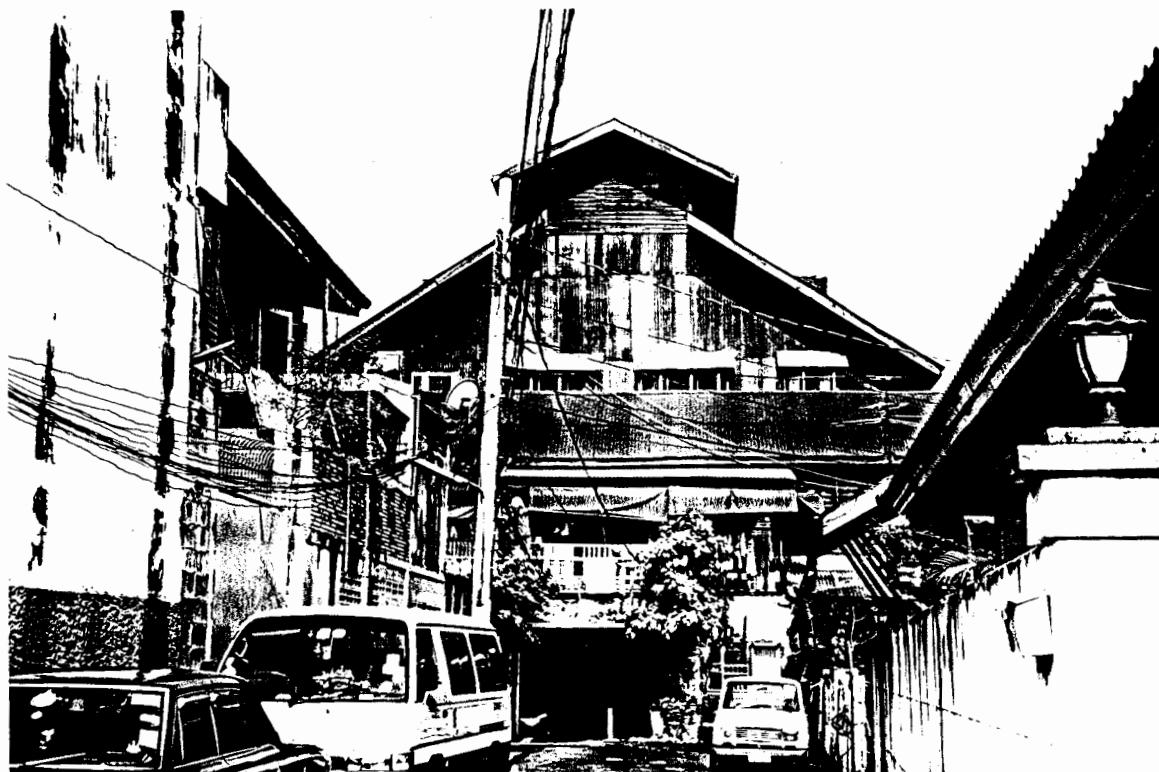
เมื่อความเจริญและความหลากหลายในด้านการคมนาคมเข้ามา ผู้คนก็ริ่มหลังไปหลบลับของที่ดิน ซึ่งกุฎีจีน ก็เป็นย่านหนึ่งที่มีโอกาสการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง จาก “ล้านมะเกลือ”² ที่มีอยู่ทั่วไปในบริเวณ lan wad yai กุฎีจีน ค่าย ๆ ปรับตัวกลายเป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย จนขยายกลายเป็นชุมชนแออัดในเวลาต่อมา

บ้านเรือนของชุมชนทางตอนใต้บุนนาค เป็นพากเกรา ๆ ที่มีการขับขาย เพราบเนเวสะพานและถนน ประชาชีปกที่เชื่อมต่อลงมาตัดผ่านเข้าไปใน “จวน” ของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ และสมเด็จเจ้าพระยา บรมมหาครรศรุติวงศ์ แยกที่ดินพื้นใหญ่ออกเป็นสองส่วน โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาซึ่งตั้งขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 บนที่ดินของสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาครรศรุติวงศ์ต้องย้ายออกจากที่เดิม เพราะพื้นที่ที่เหลือจาก

² “ล้านมะเกลือ” คือ การใช้พื้นที่ลานโล่งว่างสำหรับตากผ้าที่ยอมเสียด้วยลูกมะเกลือ ซึ่งมักดำเนินการโดยคนจีน “ล้านมะเกลือ” เป็นที่นิยมมากในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ดังปรากฏในมูลนิธิอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย 2542 : 53)

คงจะพานคับແຕບເກີນໄປ ໂດຍເປັ່ນເພື່ອທີ່ກັບໂຮງເຮັດວຽກຄຶກຂານາຣີ ທີ່ຕັ້ງອູ້ໃນບໍລິເວນບ້ານຄຸນຫຼົງພັນ ກະຮຍາຄນໍ້າ
ຂອງສມເຕັມຈຳເຈົ້າພະຍານມາທາຄີສຸລິວົງຄໍ ດັ່ງນັ້ນ ໃນປ່າຈຸບັນໂຮງເຮັດວຽກຄຶກຂານາຣີຈີ່ຕັ້ງອູ້ ດັ່ງລົງທຶນ
ໂຮງເຮັດວຽກຜິກທັດຄຽງ ທີ່ເປັ່ນຂໍ້ອກຍາຍທັງວ່າ ສາບັນຮາຊ້ວັນລົມເຕັມຈຳເຈົ້າພະຍາ ຈຶ່ງຢ້າຍມາອູ້ໃນປ່າຈຸບັນແທນ
ສ່ວນຫວັບນາຄອົກຫລາຍຄອບຄົວທ່ານ້າຍອູ້ໃນຢ່ານນີ້ ຕ່າງພາກັນໜ້າມັກຝັ້ງໄປຢ່າຍບໍລິເວນຄັນສຸງວົງຄໍແລະ
ຄັນແດໂຈ ເພວະທີ່ດີນແບບບ້ານສມເຕັມຈຳມີຄາສູງຂຶ້ນມາກາ ດັນໃນຕະກູລບູນນາຄີຈີ່ໄດ້ຂ້າຍທີ່ດີນແລະຂ້າຍອກໄປຈຸນ
ເຫຼືອອູ້ເພີ່ມໄໝກໍ່ທັດຄຽງໃນປ່າຈຸບັນ

ທັດຄຽງຕີ່ມີກົດໆຢ່າຍພົມພັນ ເພື່ອເປັນການຂ້າຍພື້ນພົມການຈະຈາກໃນເຂົາຝັ້ງຮນຫຼວງ ດັນປັບ
ສາຍກົດໆຕັດຜ່ານທີ່ໃນຢ່ານກູ້ຈືນ ເຊັ່ນ ດັນອຽນອັມຮິນທົດໃໝ່ (ຕັດຂຶ້ນໃນຫ່ວງປລາຍທຄວຣະ 2530) ຜູ້ຄົນທີ່ເຄຍ
ອູ້ໃນຢ່ານນີ້ ບັນຄອພຍພິປ່ອຍູ້ທີ່ອື່ນ ໃນຂະແໜທີ່ມີກຸລຸ່ມຄຸນກຸລຸ່ມໃໝ່ ຖ້າເຂົ້າມາວ້າຄົຍອູ້ເຫັນກັນ

ຕາດເກ່າຄຸນຫຼົງອາຍຸຢືນ ບູນນາຄ ອາດເກ່າຂອງຕະກູລບູນນາຄທີ່ຍັງທຸກແລ້ວຢ່າຍບໍລິເວນທັດກໍລາຍນີ

ສິ່ງທີ່ເກີດຂຶ້ນກັບຊຸມໜ້າຢ່ານກູ້ຈືນນີ້ເປັນເຫັນເດີວັນກັບອົກຫລາຍ ທ່ານຊຸມໜ້າໃນຢ່ານໃນເຂົາຝັ້ງເທິງທານຄຣ
ໂດຍເພາະອ່າງຍິ່ງຕັ້ງແຕ່ສັນຍາທັງສອງຄຣັກທີ່ 2 ເປັນຕົ້ນມາ (Askew, 1994 : 176) ແລະ
ຕລອດຮະຍະເວລາ 4 ທຄວຣະຂອງການພົມນາເຄຣຍຊູກິຈ ຍິ່ງເຮັ່ງໃຫ້ເມືອງໄຫ້ຢ່າງກຽມເທິງໄວ້ກີກທາງ
ຜູ້ຄົນຕ່າງພາກັນທຸກໆໄຫລເຂົ້າມາກຳນົດໃນກຽມເທິງໄວ້ກີກທາງນີ້ຊູກິຈເປັນມູລຄ່າຂຶ້ນມາ ທ່ານໃຫ້ຮູນບຸຮົງທີ່ເຄຍ
ເດີບໂຕຂຶ້ນມາແບບເນື້ອງທ່າແລະເຕີມໄປດ້ວຍແນ່ນໍາລຳຄລອງ ກລັບກລາຍເປັນຄື່ນທີ່ກ່ອວິທີ່ເກີດປ້ອງທັງເຮົ່າງຂະບວນ
ນໍາ ອາກາສ ແລະໄໝ້ນັບຮ່ວມດີ່ການປ່ອຍໃຫ້ແລ່ງຕ່າງ ທ່ານໃຫ້ຮູນບຸຮົງໄປຕາມສັກພະແລກລາວເລື່ອ

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ชั้นในของกันและกันมากกว่าปัจจัยบุคคลจะเกี่ยวข้อง ทุกคนจึงพร้อมใจกันยกปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลกลาง ซึ่งมีความจำกัดทั้งแนวคิด งบประมาณ และกำลังคน ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการปล่อยให้เหล่าวัฒนธรรมอุดมทึบตัน จึงนับว่าจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ความรับรู้ของชาวบ้านจึงกลายเป็นความเฉพาะต่อปัญหา

ทุกวันนี้ กุญแจน จึงกลายเป็นย่านที่เต็มไปด้วยชากรของเหล่อมรดกทางวัฒนธรรม ที่นับวันรอการบูรณะและรื้อฟื้นให้คนรุ่นหลังเห็นคุณค่า และช่วยกันพัฒนาให้คงอยู่คู่กับชนบทต่อไป

โอกาสในการพัฒนาแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม

ในช่วง 1 - 2 ปีที่ผ่านมานี้ มีกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มที่มีความเคลื่อนไหวที่น่าสนใจอย่างชุมชนภูเก็ตฯ และพื้นที่ใกล้เคียง 4 - 5 ประการ ที่อาจส่งผลกระทบอันจะนำไปสู่การพัฒนาเหล่าวัฒนธรรมในย่านนี้ ได้แก่

1. การเสวนา “เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน... ranburirachananiที่ถูกกลิ่ม”
 2. กิจกรรมวัฒนธรรมลัญจร
 3. โครงการมัคคุเทศก์น้อย
 4. การจัดงาน “รักษารันบุรี ๑๗๖ ปี วัดกัลยาณมิตร”
 5. กิจกรรมทัศนศึกษาชุมชน

1. การส่วน “เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน...ธนบุรี ราชธานีที่ถูกลืม”

สำนักพิมพ์สารคดี ร่วมกับ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชมรมเรوارักษ์อนบุรี กรุงเทพมหานคร และชุมชนต่าง ๆ ในฝั่งธนบุรี จัดการเสวนา ชุมชน “เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน...ธนบุรี ราชธานีที่ถูกกลืม” ในหัวข้อต่าง ๆ ถึง 3 หัวข้อ ได้แก่ “ราชถึงวิถีเชิงวัฒนธรรมฝั่งธน วัดกัลยาณมิตร กุฎีจีน กุฎีขาว” “มุสลิมฝั่งธนกับบทบาทที่มีต่อสังคมไทย” และ “ชาวสวนฝั่งธน ส่องผู้คนลงแห่งการเปลี่ยนแปลง” เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2543 ณ ลานหน้ามัสยิดตันสน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนในห้องถินฝั่งธนบุรีได้บอกเล่าเรื่องราวในห้องถิน หรือชุมชนของตนเอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนภายในชุมชน และเรียนรู้เรื่องราวของชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่เบื้องล้อม อันจะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และ tolerance ในการคุยกับคนอื่น ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาชุมชนร่วมกัน และอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในชุมชนให้คงอยู่สืบไป

ล่วนหนึ่งของกิจกรรมเดินเท้า
ท่องวัฒนธรรมฝั่งธนฯ
ในงานสุวนา
“กะเจ็น” ทำจากหินที่มาจากการเมืองจีน ⇒
(วัดกัลยาณ)

พระพุทธรูปในวิหารน้อยวัดกัลยาณ

2. กิจกรรมวัฒนธรรมสัญจร

โครงการวัฒนธรรมสัญจร จัดโดยสำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสถานที่สำคัญ ๆ ที่อยู่ในเขตชนบุรี รวมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนที่อยู่รอบ ๆ แหล่งวัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วย โดยจัดขึ้น จำนวน 2 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 จัดขึ้นเมื่อวันเสาร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2544 มีเส้นทางดังต่อไปนี้คือ

- โภส剧场ตามครุส, ชุมชนกูฎีเงิน, ศาลเจ้าเกียนอันเงง, วัดกัลยาณมิตร,
วัดบุปผาราม

ครั้งที่ 2 จัดขึ้นเมื่อวันอังคารที่ 26 กุมภาพันธ์ 2545 โดยใช้ชื่องานว่า “หอดน่อง ล่องเรือ...
เพื่อความเข้าใจกรุงธนบุรี” โดยมีเส้นทางเดินเท้าดังนี้คือ

- เส้นทางที่ 1 บ้านสมเด็จฯ - มัสยิดกูฎีขาว - ศาลเจ้าเกียนอันเงง
- เส้นทางที่ 2 บ้านสมเด็จฯ - วัดบุปผาราม - ศาลเจ้าเกียนอันเงง

กิจกรรมวัฒนธรรมสัญจร “หอดน่อง...ล่องเรือ เพื่อความเข้าใจกรุงธนบุรี”

โดยสำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2545

3. โครงการมัคคุเทศก์น้อย

โครงการการฝึกหัด kazakh การเป็นมัคคุเทศก์น้อย จัดโดยชุมชนครูห้องเรียนวัดนธรรมชาติ เอเชีย ร่วมกับ บริษัท เทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชัน จำกัด (มหาชน) และชุมชนห้องเรียนวัดนธรรมชาติ กัลยาณมิตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียน จำนวน 100 คน จากโรงเรียนในละแวกนั้น 13 โรงเรียน ซึ่งเป็น ลามาซิกชุมชนห้องเรียนวัดนธรรมชาติ ได้เรียนรู้ความเป็นมาของชุมชน และเข้าใจชุมชนที่ตนอยู่อาศัยมากขึ้น ตลอดจนทราบถึงความจำเป็นในสังคมปัจจุบัน ที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจความเป็นมาของชุมชนตนเองมากขึ้น เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนของตนเอง นอกจากนี้ ยังให้เยาวชนในห้องเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ฝึกความเชื่อมั่น กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง เกิดความคิดสร้างสรรค์และมีแนวทางที่จะพัฒนาชุมชนของตน รวมทั้งเรียนรู้วิธีการค้นคว้าและประมวลข้อมูล และมีทักษะในการถ่ายทอดข้อมูลไปสู่ผู้อื่น

โดยมีการจัดฝึกอบรมในวันที่ 28 กรกฎาคม 2544 และนักเรียนส่วนหนึ่งของโรงเรียนวัด กัลยาณมิตร มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติจริง ในงาน “รักษ์ชนบุรี ๑๗๖ ปี วัดกัลยาณมิตร” ซึ่งจัดขึ้น ณ บริเวณวัด กัลยาณมิตร ระหว่างวันที่ 8 - 16 กันยายน 2544

มัคคุเทศก์น้อย ขณะนำชมวัดกัลยาณมิตรในงาน “รักษ์ชนบุรี ๑๗๖ ปี วัดกัลยาณมิตร”

4. การจัดงาน “รักษ์ธนบุรี ๑๗๖ ปี วัดกัลยาณมิตร”

งาน “รักษ์ธนบุรี ๑๗๖ ปี วัดกัลยาณมิตร” จัดขึ้นโดยกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตธนบุรี สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สถาบันราชภัฏธนบุรี โรงเรียนวัดกัลยาณมิตร ชุมชนกูฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณมิตร และชุมชนใกล้เคียง ระหว่างวันที่ 8 - 16 กันยายน ๒๕๔๔ โดยช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาที่ วัดกัลยาณมิตรจัดประเพณีทึ่งประจำเดือนประจำปี ในการนี้มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากมายหลากหลาย อาทิ การจัดนิทรรศการประวัติกรุงธนบุรี ประวัติชุมชนกูฎีจีน และอื่นๆ การสาธิตการทำผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ที่มีชื่อในเขตธนบุรี เช่น การทำขนมบดิน การทำห้าโขน การทำขลุยและการเทลาย การทำขนมกูฎีจีน การทำขมิวนหัวนตลาดพลู/หมู่กรอบ รักกาลที่ ๕ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเปิดเวทีการแสดงให้คลิปวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง ในห้องถ่ายได้มาแสดงอีกด้วย เช่น ดนตรีไทยวงพาทย์โภคศล จ้วง การแสดงของเด็กนักเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในเขตธนบุรี เป็นต้น และยังมีการนำชมวัดกัลยาณมิตร โดยมัคคุเทศก์น้อยโรงเรียนวัดกัลยาณมิตรอีกด้วย

การจัดงานดังกล่าว ซึ่งเป็นความริเริเมของภาครัฐในการหันมาให้ความสำคัญแก่การอนุรักษ์ วัฒนธรรมในห้องถ่าย จึงนับว่าเป็นมิติที่ดีในการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษาในชุมชน เจ้าของแหล่งวัฒนธรรม ชุมชน และเอกชน ในการจัดกิจกรรมร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมที่อยู่ในย่านนี้อีกด้วย

การจัดงาน “รักษ์ธนบุรี ๑๗๖ ปี วัดกัลยาณมิตร”

การจัดนิทรรศการของสถาบันการศึกษาในย่านกุฎีจีน

การอกร้านของชุมชนกุฎีขาว

5. กิจกรรมทัศนศึกษาชุมชน

กิจกรรมทัศนศึกษาชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในรายวิชา “ไทยศึกษาและมรดกการย้อมรุ่มโลก” จัดโดย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับวิทยากรชุมชนสมายามทัศน์ เมื่อวันอาทิตย์ที่ 25 สิงหาคม 2545 โดยมีคณาจารย์ นักศึกษา และวิทยากร ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นคนในชุมชนท้องถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ จำนวน 60 คน กิจกรรมครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชน ร่วมกับคนในชุมชน ซึ่งพื้นที่ในการทัศนศึกษาคือ วัดกัลยาณมิตร มัลยิดกุฎีขาว โบสถ์วัดช้างตาครุ้ง ชุมชนกุฎีจีน และศาลเจ้าเกียนอันเงง

บทที่ 4

แนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง

1. ประเภทของแหล่งวัฒนธรรมในบริเวณย่านชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง

คำว่า “วัฒนธรรม” มีผู้นิยามไว้มากหลายรายนัย สำหรับในงานวิจัยนี้นี้ ขยายความหมายของ วัฒนธรรม ที่พระธรรมปีก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2538 : 92-93) แสดงไว้ในงานปาฐกถาพิเศษ 100 ปี พระยา อนุมานราชชน เรื่อง “วัฒนธรรมกับการพัฒนา” ดังนี้

วัฒนธรรม เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญา ที่ถ่ายทอดสืบต่อ กันมาของสังคมนั้น ๆ

วัฒนธรรม เป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อมาได้ และเป็นอย่างที่เป็นในบัดนี้

วัฒนธรรม คือผลรวมของทุกสิ่งซึ่งเป็นความเจริญของงานที่สังคมนั้น ๆ ได้ทำไว้ หรือได้สั่งสม มาจนถึงบัดนี้

วัฒนธรรม เป็นทั้งสิ่งที่ทำให้เจริญของงานสืบมา และเป็นเครื่องดั่งความเจริญของงานที่มีอยู่ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของความเจริญของงานต่อไป ตลอดจนเป็นเครื่องดั่งความเจริญของงานของสังคมนั้น ๆ

จากคำนิยามข้างต้นนี้ เมื่อนำมาพนวกกับคำว่า “แหล่ง” ซึ่งมีความหมายถึง สถานที่/ที่รวม ดังนั้น “แหล่งวัฒนธรรม” จึงมีความหมายว่า สถานที่/ที่รวมของผลรวมของภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เช่น ศิลปะ ศาสนา การทำอาหาร หัตถกรรม การแพทย์และการรักษาสุขภาพ การจัดการทรัพยากรดับต่าง ๆ ฯลฯ ดังนั้น จากข้อมูลในบทที่ 3 เรายังพบว่าแหล่งวัฒนธรรมในย่านชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียงมีอยู่หลายประเภท ดังนี้

1. โบราณสถาน
2. ศาสนาสถาน
3. สถาบันการศึกษา
4. พิพิธภัณฑ์
5. แหล่งหัตถกรรม
6. แหล่งน้ำดื่มริมแม่น้ำ
7. ศูนย์วัฒนธรรม
8. แหล่งทำขนม/อาหาร
9. อื่น ๆ

จากการศึกษาวิจัย พบร่องรอยแหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียงที่สำรวจได้ จำนวน 9 แห่ง บางแหล่งวัฒนธรรมอาจจัดอยู่ได้ในหลายประเภท เช่น วัดประยุรวงค์ อาจจัดเป็นได้ทั้งโบราณสถานและ ศาสนาสถาน เป็นต้น โดยแหล่งวัฒนธรรมที่สำรวจทั้ง 9 แห่ง สามารถจัดประเภทของแหล่งวัฒนธรรม ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงรายการแหล่งวัฒนธรรมจำแนกตามประเภท

ที่	ชื่อแหล่งวัฒนธรรม	ประเภทของแหล่งวัฒนธรรม							
		โบราณสถาน	ศาสนสถาน	สถาปัตยกรรม	พิพิธภัณฑ์	แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม	แหล่งอนุรักษ์วัฒนธรรม	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ	แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
1	วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร	✓	✓	✓					
2	วัดประยุรวงค์วารามสวรวิหาร	✓	✓	✓					
3	วัดบุปผารามวรวิหาร		✓						
4	โบสถ์วัดช้างตาครุ้ส (กู่จีน)	✓	✓	✓					
5	ศาลเจ้าเกี้ยนอันเงง	✓	✓						
6	มัสยิดบางหลวง (กู่ข้าว)	✓	✓					✓	
7	ตีกไก่ไทยประยุกต์หน้าวัดประยุรา	✓							
8	บ้านเครื่องวงปีพายพายโภคล				✓		✓	✓	
9	ชนมผัวรังกู่จีน								✓

เมื่อคึกคักถึงสภาพการครอบครองแหล่งวัฒนธรรม จำนวน 9 แห่งนี้ พบร่วมกับผู้ที่ครอบครองหรือเป็นเจ้าของแหล่งวัฒนธรรมมากที่สุด ได้แก่ วัด มีจำนวน 3 แห่ง รองลงมาเป็นส่วนราชการและเอกชน ส่วนที่เหลือเป็นของโบสถ์ มัสยิด และองค์กรชุมชน ดังผลสรุปในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 2 แสดงรายการผู้ครอบครอง/เจ้าของแหล่งเรียนรู้ในปัจจุบัน

ที่	ชื่อแหล่งวัฒนธรรม	สภาพการครอบครอง					
		ส่วนราชการ	วัด	โบสถ์	มัสยิด	เอกชน	ชุมชน องค์กรชุมชน
1	วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร		✓				
2	วัดประยุรวงค์วารามสวรวิหาร		✓				
3	วัดบุปผารามวรวิหาร		✓				
4	โบสถ์วัดช้างตาครุ้ส (กู่จีน)			✓			
5	ศาลเจ้าเกี้ยนอันเงง	✓					
6	มัสยิดบางหลวง (กู่ข้าว)				✓		✓
7	ตีกไก่ไทยประยุกต์หน้าวัดประยุรา	✓					
8	บ้านเครื่องวงปีพายพายโภคล					✓	
9	ชนมผัวรังกู่จีน					✓	

2. ศักยภาพของแหล่งวัฒนธรรมย่า�กุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งรายได้ของประชาชน

ในการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปสู่การพิจารณาประเมินศักยภาพ และคัดเลือกแหล่งวัฒนธรรมต้นแบบ เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน จำนวน 7 ประการ คือ (1) ความหลากหลายของทรัพยากรทางวัฒนธรรม (2) ความโดดเด่นของทรัพยากรทางวัฒนธรรม (สถานที่/วัตถุ/บุคลากร) (3) กิจกรรมทางวัฒนธรรม (4) ความน่าสนใจของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแหล่ง (5) การดูแลรักษาสภาพแหล่งวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม (6) การเข้าถึงแหล่ง (7) ความพร้อมของปัจจัยอื่นๆ อำนวย ความสะดวกในการเรียนรู้ เช่น วิทยากร เอกสาร สื่อประนีทต่าง ๆ ป้าย ฯลฯ จากนั้นจึงนำข้อมูลในมิติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาประเมินศักยภาพ และคัดเลือกแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน โดยกำหนดเกณฑ์/ปัจจัย (Criteria) ประกอบการคัดเลือกไว้ 7 ข้อ ได้แก่

- 1) มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้
- 2) มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นการสร้างรายได้
- 3) การเข้าถึงสะดวก
- 4) มีวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้แนะนำ
- 5) มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นน่าสนใจ
- 6) มีหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน/สถานศึกษาเข้าไปพัฒนา
- 7) ผู้ครอบครองหรือเจ้าของแหล่งวัฒนธรรมมีความเต็มใจที่จะพัฒนา

เมื่อศึกษาถึงเกณฑ์ประกอบการพิจารณา ศักยภาพของแหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน โดยดูจากเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้นทั้ง 7 ข้อแล้ว พบว่า แหล่งวัฒนธรรมที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้มากที่สุด ได้แก่ ศาลาเจ้าเกี้ยนอันเงง และมัลยิดบางหลวง (กุฎีขาว) รองลงมา ได้แก่ วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร วัดประยูรวงคavaสวรวิหาร วัดบุปผารามวรวิหาร บ้านเครื่องวงปีพายพายโกศล ตึกไทยประยุกต์หน้าวัดประยูรา และขนมผั่งกุฎีจีน ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาศักยภาพด้านอื่น ๆ เช่น สภาพของแหล่งวัฒนธรรม การเข้าถึงแหล่งวัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์ การถ่ายทอดความรู้ มีหน่วยงานเข้าไปพัฒนา และความเต็มใจของเจ้าของในการพัฒนา พบว่า แหล่งวัฒนธรรมที่มีศักยภาพด้านอื่น ๆ ใน การพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้มากที่สุด ได้แก่ วัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร และวัดประยูรวงคavaสวรวิหาร รองลงมาได้แก่ โบสถ์วัดซางตาครุ้ส และขนมผั่งกุฎีจีน มัลยิดบางหลวง บ้านเครื่องวงปีพายพายโกศล วัดบุปผารามวรวิหาร ศาลาเจ้าเกี้ยนอันเงง และตึกไทยประยุกต์หน้าวัดประยูรา ตามลำดับ ดังผลสรุปในตารางที่ 3 และ 4

ตารางที่ 3 แสดงผลการพิจารณาศักยภาพของแหล่งวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ที่	ชื่อแหล่งวัฒนธรรม	ทรัพยากรทางวัฒนธรรม									
		สถาปัตยกรรม/ สิ่งก่อสร้าง	ประดิษฐกรรม	จิตวิญญาณ	สถานที่/ ภูมิประเทศ	แหล่ง โบราณคดี/ ผู้เชื้อชาติ	ต่างๆ/ออกสาร	อาหาร/ชานม	ประเพณี/ กิจกรรม		
1	วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	✓	✓	✓	-	✓	-	-	-	-	
2	วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร	✓	-	✓	-	-	✓	-	-	-	
3	วัดบุปผารามวรวิหาร	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	
4	โบสถ์วัดช้างตาครุ้ส (กู่เกี้ยว)	✓	✓	✓	-	-	-	-	-	-	
5	ศาลเจ้าเกี้ยนอันแกง	✓	✓	✓	-	✓	-	-	✓	✓	
6	มัสยิดบางหลวง (กู่เกี้ยว)	✓	✓	-	-	✓	-	-	✓	✓	
7	ตึกไทยประยุกต์หน้าวัดประยุรา	✓	-	-	✓	-	-	-	-	-	
8	บ้านเครื่องวงปีพายพายโกคล	✓	-	-	-	✓	✓	-	-	-	
9	ชนมฝรั่งกู่เกี้ยว	-	-	-	-	-	✓	-	✓	-	

ตารางที่ 4 แสดงผลการพิจารณาศักยภาพของแหล่งวัฒนธรรม ด้านอื่น ๆ

ที่	ชื่อแหล่งวัฒนธรรม	ศักยภาพแหล่งวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ						
		สถาบัน	การท่อง เที่ยว	มีการประชา- สัมพันธ์	มีการขยายตัว	ความรู้	มีภาระทาง ปัจจุบัน	เข้าออกต่อไป เรื่อยๆ
1	วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร	✓	✓	-	✓	✓	✓	✓
2	วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร	✓	✓	-	✓	✓	✓	-
3	วัดบุปผารามวรวิหาร	✓	✓	✓	-	-	-	-
4	โบสถ์วัดช้างตาครุ้ส (กู่เกี้ยว)	✓	✓	✓	-	-	-	✓
5	ศาลเจ้าเกี้ยนอันแกง	✓	-	-	-	-	-	✓
6	มัสยิดบางหลวง (กู่เกี้ยว)	✓	-	-	-	-	✓	✓
7	ตึกไทยประยุกต์หน้าวัดประยุรา	✓	-	-	-	-	-	-
8	บ้านเครื่องวงปีพายพายโกคล	✓	-	-	✓	-	-	✓
9	ชนมฝรั่งกู่เกี้ยว	✓	-	✓	✓	✓	-	✓

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบหลายด้านประกอบกัน ดังที่กล่าวมาข้างต้น คงผู้วิจัยจึงขอเลือกแหล่งวัฒนธรรมย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียงที่มีศักยภาพในชั้นต้น เพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน จำนวน 5 แห่ง ได้แก่

1. โบสถ์วัดชาวตากڑูส และชนมผรังกุฎีจีน
2. วัดกัลยาณมิตรรามมหาวิหาร
3. มัลยิดบางหลวง (กุฎีขาว)
4. ศาลเจ้าเกี้ยวน้อนเงา
5. บ้านเครื่องวงปีพาทย์พาทย์โภคล

3. แนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน

การพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลา 40 กว่าปีที่ผ่านมา มีหลายคนมองว่าเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเดิบโตทางเศรษฐกิจ และผลประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรม แต่อันนั้น กัญจนพันธุ์ (2538 : 32-37) ได้เสนอว่าแนวทางการพัฒนาที่ผ่านมา แท้ที่จริงแล้วไม่ได้ขาดมิติทางวัฒนธรรม หากแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดทางวัฒนธรรมแบบหยุดนิ่งและตายตัว จึงทำให้มองการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันท่านั้น ซึ่งผิดทั้งข้อเท็จจริงและธรรมชาติของสังคมมนุษย์ อีกทั้งยังแสดงนัยของการครอบงำอยู่อย่างเต็มเปี่ยม ดังนั้น จึงเป็นต้องเปลี่ยนวิธีคิดและการบวนทัศน์ ด้วยการหันมาหามิติวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวและมีชีวิตแทนที่ เพื่อที่จะได้เข้าใจทางเลือกในการพัฒนาให้มีทิศทางที่หลากหลายมากขึ้น และสามารถกำหนดทางเลือกในการพัฒนาได้สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคมและวัฒนธรรม

ตามนัยดังกล่าว การลงทุนพัฒนาได้ ๆ จำต้องมีการลงทุนทางวัฒนธรรมความคิดความคู่ไปด้วย หากการพัฒนานั้นหมายถึงการเพิ่มศักยภาพในการกำหนดวิถีชีวิตของความเป็นมนุษย์ เพราะการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมนั้นประกอบไปด้วยกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่การเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการปรับตัวเกี่ยวกับระบบคุณค่าอุดมการณ์ ระบบภูมิปัญญา และระบบลิทธิวิจารณ์ ซึ่งต้องปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง ด้วยการลงทุนลงแรง ในทำนองเดียวกับการลงทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านการศึกษา

ในการลงทุนพัฒนาวัฒนธรรมทางความคิด ที่สำคัญที่สุดคือ ให้มิติวัฒนธรรมแบบองค์รวมสามารถเป็นพลังชี้นำ แนวทางการพัฒนาทางการเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางการเมืองได้นั้น คงต้องเริ่มจากการเข้าใจก่อนว่า ทุกสังคม มีต้นทุนทางวัฒนธรรมสะสมอยู่ก่อนแล้วทั้งสิ้น ในรูปแบบที่หลากหลาย ตั้งแต่ศีลธรรม ศิลปะ และภูมิปัญญา การสูญเสียต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไป ก็จะทำให้สังคมนั้นล้มละลายทั้งทางศีลธรรม และด้านอื่น ๆ ตามมา ไม่แตกต่างมากนักกับการล้มละลายทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ดังนั้น ประเด็นสำคัญในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาในมิติวัฒนธรรม จึงไม่ใช่เพียงการทำให้ทันโลกทันสมัยเท่านั้น หากแต่อยู่ที่กระบวนการต่าง ๆ ประการ คือ

1. การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม มุนชย์ทุกคนต้องการแสดงออกอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถแสดงออกได้ดีที่สุดในเวทีที่เรียกว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรม เพราะพื้นที่นี้ก็เป็นสมบัติร่วมกันของทุกคน ปรากฏในรูปต่าง ๆ ทั้งภูมิปัญญา ความรู้ อุดมการณ์ คุณค่าทางศิลธรรม และทรัพยากรของส่วนรวม ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมของการรวมหมู่ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และเกิดความต้องการทำกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ ร่วมกัน ในพื้นที่ทางวัฒนธรรมนี้ มุนชย์จะสามารถเรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตใหม่ และปรับตัวได้ ด้วยเหตุนี้เอง จึงเปรียบได้กับต้นทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นเสมือนพลังของชุมชนในการเปลี่ยนแปลง

2. การเสริมสร้างประชาสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาในมิติทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่ง เพราะแสดงถึงความสามารถในการผลิตใหม่ทางวัฒนธรรม ที่ดึงให้ชุมชนห้องถິนต่าง ๆ เข้ามาร่วมร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างแท้จริง ด้วยการเข้ามาร่วมในการวางแผนกิจกรรมและกิจกรรมสังคม เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วงผูกขาด ตรวจสอบ และได้ประโยชน์จากสังคมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ซึ่งจะช่วยผลักดันให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมืองก้าวหน้าไปได้พร้อม ๆ กัน เพราะทุกคนจะรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค ชุมชนห้องถິนก็สามารถปักป้องสิทธิพื้นฐานของตนได้ ไม่ถูกเอกสารอาเบรียบดังที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้

3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน กระบวนการสร้างประชาสังคมจะเป็นจริงได้นั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญคือ องค์กรชุมชนต้องเข้มแข็ง เพื่อจะได้ทำหน้าที่ทั้งตรวจสอบ และปกป้องสิทธิของห้องถິนได้เต็มที่ นอกจากนั้น ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนยังจะมีส่วนช่วยเสริมให้ห้องถິนมีศักยภาพมากขึ้น ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง และการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนา ตลอดจนเป็นกำลังพื้นฐานของระบบประชาธิปไตยแบบประชาสังคมในระดับภูมิภาคต่อไป

4. การเดินทางสู่ความแตกต่างหลากหลายของพหุสังคม มิติวัฒนธรรมนั้นมีลักษณะเด่นอยู่ที่การแสดงออกถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์และการเดินทางสู่ชุมชน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาไปสู่ความเป็นพหุสังคมที่ผู้คนแตกต่างกันหันหลังในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ ระบบการผลิต วิถีชีวิต และชาติพันธุ์ ดังเช่นสังคมไทยในปัจจุบัน ยิ่งสังคมมีความหลากหลายมากขึ้นเท่าใด ยิ่งต้องเน้นในระบบคุณค่าที่เห็นคนเป็นคน และเน้นความคิดที่เคารพสิทธิของกันและกันมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ ความคิดเห็นดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับแผนวัฒนธรรมแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ที่มุ่งหวังให้ “ภายในปี 2549 คนไทยรู้ เข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย มีคุณธรรม จริยธรรม มีระบบคิดในการสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อสาธารณะ สามารถปรับปรุงวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสมต่อความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต อันจะโน้มนำให้การพัฒนาประเทศมีทิศทางไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ...และเพื่อให้บรรลุตามเจตนาرمณ์ของแผนฯ จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ หลักคือ เพื่อให้คนไทยทุกคนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการดำรงรักษา พัฒนา และสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เป็นสมบัติของมนุษยชาติและมีคุณภาพตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย

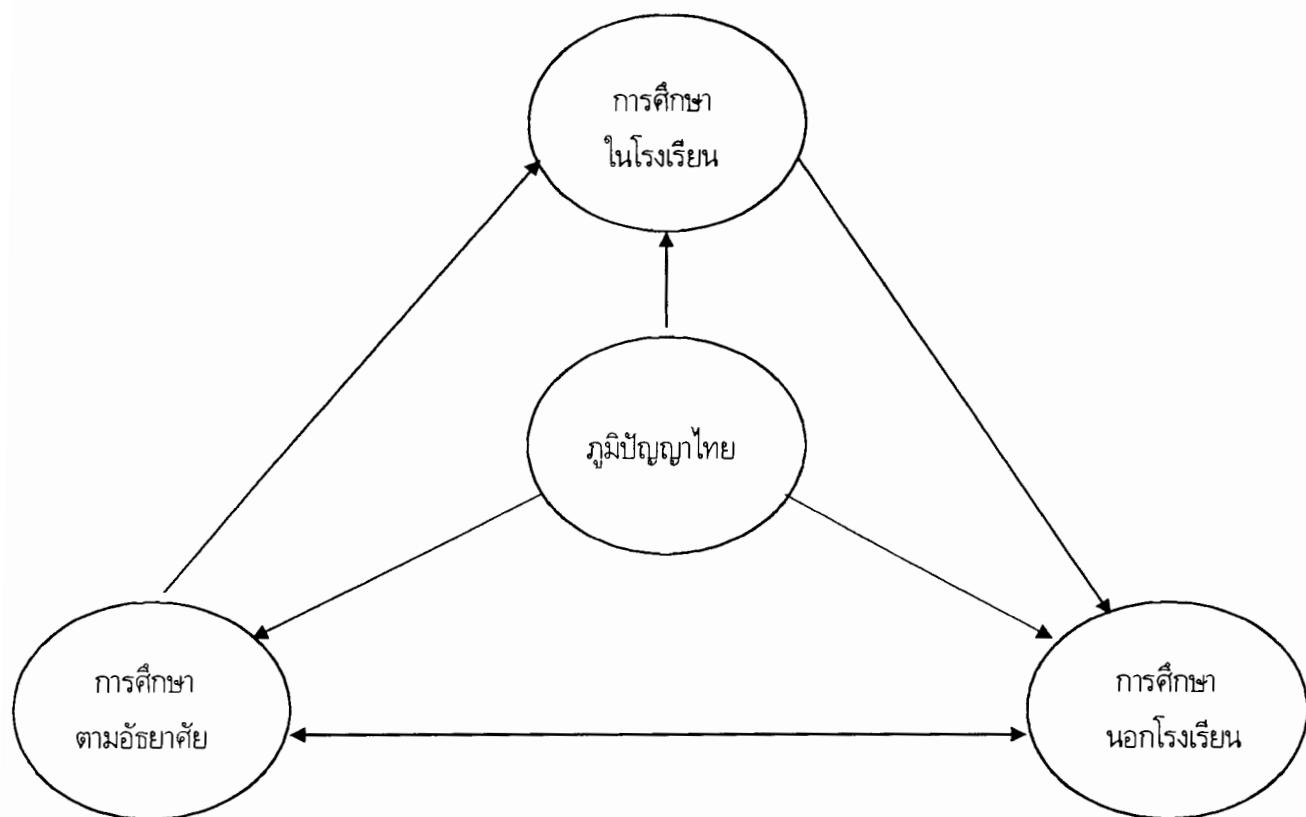
1. รู้ เข้าใจ และตระหนักรู้ในคุณค่าของวัฒนธรรมไทย มีคุณธรรม จริยธรรม
2. มีระบบคิดในการสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อสาธารณะ
3. ปรับปรุงวิถีชีวิตได้เหมาะสมต่อความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันและอนาคต

(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2544 : 10 – 11)

นอกจากนี้ ดังที่กล่าวถึงในบทที่ 2 แล้วว่า นโยบายของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนโยบายที่มุ่งเน้นการสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไทย ด้วยแนวคิดของนโยบายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งข้อมูล ความรอบรู้ และสติปัญญา ที่เข้าใจจากเห็นแห่งปัญหาและทันโลกทันเหตุการณ์ กระจายโอกาสให้กับชีวิตประชาชนที่ไม่ใช่เป็นเพียงการกระจายเงิน แต่ยังเป็นการใช้สินทรัพย์ที่สำคัญคือภูมิปัญญา เพื่อก้าวสู่เศรษฐกิจใหม่ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่อาศัยความรู้เป็นฐานของการหารายได้ เพราะประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ นอกจากนั้นคนไทยยังมีทักษิณ ผู้มีอุดมการณ์ และความสามารถที่มีความสามารถในการบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้รับการส่งเสริมและให้โอกาส จะเกิดพลังในแผ่นดิน ซึ่งเป็นพลังทั้งจากมั่นสมองของประชาชนและพลังจากการบริหารทรัพยากรสินของแผ่นดินไทย ก็จะทำให้ประเทศไทยกลับขึ้นมาแข็งแกร่ง ให้คนไทยทุกคนกลับมายืนบนลำแข็งตัวเองได้อย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย (เพิงอ้าง, 2544 : 10)

ดังนั้น การพัฒนาประเทศไทยในช่วง 5 ปีนี้ น่าจะเน้นคนและชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาแล้ว ยังต้องคำนึงถึง “การพัฒนาแบบองค์รวม หรือบูรณาการ” แทนกระบวนการพัฒนาแบบเดิมซึ่งแยกการพัฒนาออกเป็นส่วน ๆ หรือเป็นเรื่อง ๆ ตามรายสาขา การพัฒนาแบบบูรณาการนี้ คือการพัฒนาปัจจัยต่าง ๆ ในลักษณะที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (อ้างถึงใน แผนวัฒนธรรมแห่งชาติฯ, 2544 : 7) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพของคนทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการพัฒนาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวคน ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ โดยอีกด้านของการพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว จากแนวคิดที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาดังกล่าว การพัฒนานวัฒนธรรมจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขที่แท้จริง

ในด้านการบูรณาการมิติทางวัฒนธรรมไปสู่ระบบทางการศึกษานั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์หลัก “ศิ่นภูมิปัญญาไทยกลับสู่การศึกษาของชาติ” เพื่อนำภูมิปัญญากลับสู่การศึกษาของชาติ โดยส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนหรือการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย ครบถ้วน 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังภาพต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาทั้ง 3 ระบบ

นอกจากนี้ สามารถ จันทร์สุรย์ และประทีป อินแสง (2540 : 56-57) มีข้อเสนอแนะระดับนโยบาย เกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาด้านคิลป์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ไว้ดังนี้

1. ต้องรวบรวม ศึกษา และเก็บรักษาภูมิปัญญาที่เหลืออยู่อย่างเร่งด่วน
2. สนับสนุนการจัดระบบความรู้ ระบบสารสนเทศ ของผู้ทรงภูมิปัญญาและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงาน รวมทั้งการผลิตสื่อ การเผยแพร่ และการใช้สื่อมวลชนในการเผยแพร่
3. สนับสนุนให้ชาวบ้านและชุมชนเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษา การเก็บรักษา การใช้ การถ่ายทอด และการจัดการภับงานด้านพันธุกรรมด้วยตนเอง เช่น ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร แพทย์พื้นบ้าน เรื่องพันธุกรรมที่สูญหายไป เพราะปัจจุบันชาวบ้านมีสิทธิ์น้อยมากในการเข้าไปจัดการเรื่องเหล่านี้
4. สนับสนุนให้ผู้ทรงภูมิปัญญาถ่ายทอดไปสู่คนใกล้ชิด บุตรหลาน รวมทั้งนักวิชาการที่มีเวลาเรียนรู้ดีชีวิตและองค์ความรู้
5. หน่วยงานและสถานบันต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนมีทางเลือกของตนเอง เช่น ด้านการดูแลสุขภาพ การศึกษา และการจัดการทรัพยากร ฯลฯ

6. ปรับปรุงระบบการศึกษาให้เข้าต่อวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา ๑๖ ส่วนของชุมชน และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา
7. ปลูกฝังแนวคิดให้กับเด็กและเยาวชน ให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญา
8. สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนทั่วประเทศ โดยการรับรองสิทธิในการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ตลอดจนสนับสนุนให้กลุ่มและองค์กรเป็นเครื่องมือส่งเสริมวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ของคนทุกกลุ่มในชุมชน
9. รณรงค์ประชาสัมพันธ์ ให้คนในชุมชนมีความเข้าใจในคุณค่า และประยุกต์ภูมิปัญญามาใช้ในการดำเนินชีวิต
10. สนับสนุนเครือข่ายระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญา บุคคล องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกัน
11. ยกย่องให้เกียรติ จัดสวัสดิการ จัดการเรียนรู้ และเครื่องมือ ให้แก่ผู้ทรงภูมิปัญญา ได้ทำงานเต็มตามศักยภาพ

ดังนั้น การพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน ควรจะต้องดำเนินไปใน 3 มิติ ดังนี้

1. มิติขององค์กรชุมชน
2. มิติของสถาบันการศึกษา
3. มิติของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. มิติขององค์กรชุมชน

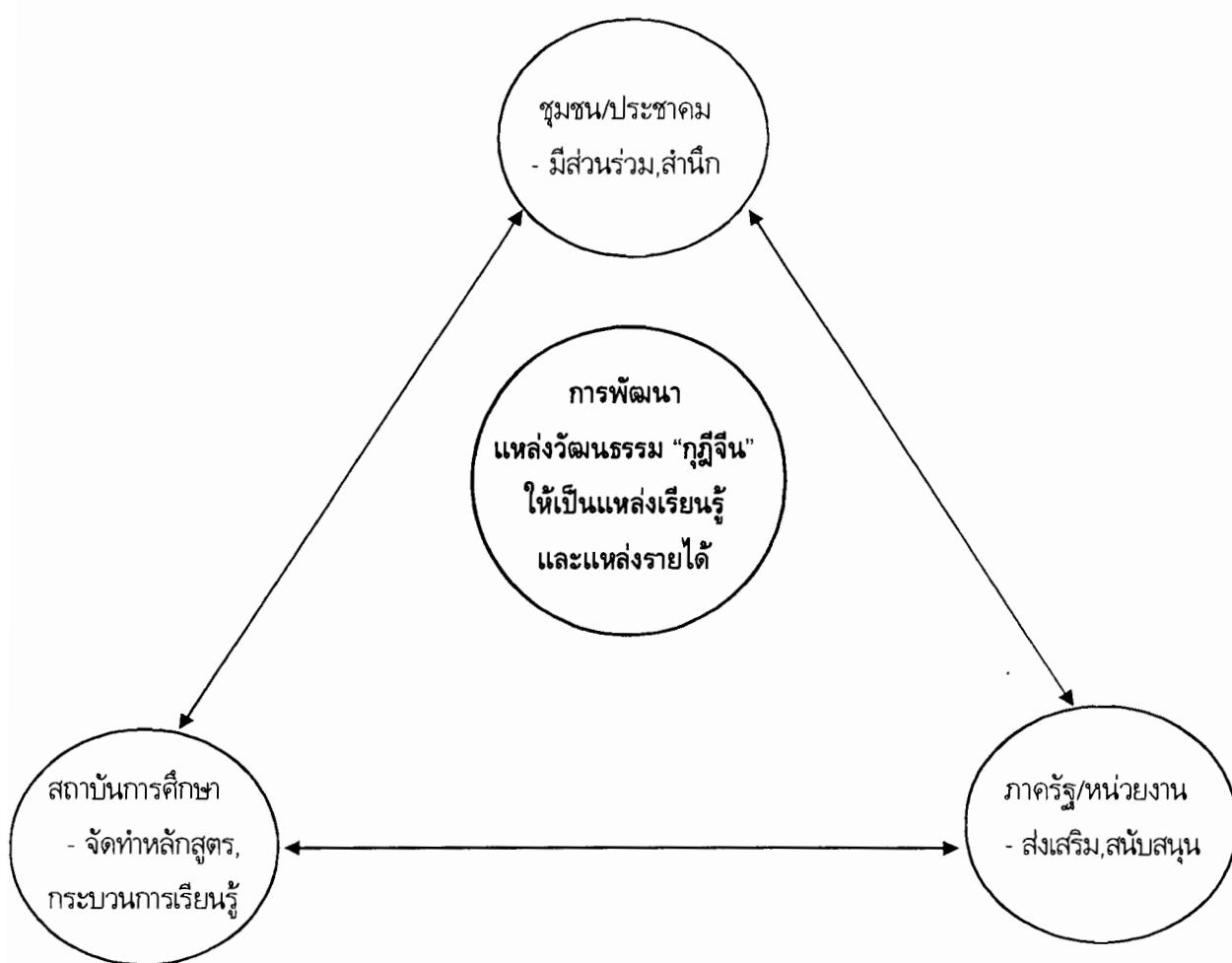
ดังที่กล่าวมาแล้วว่า นับตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) บทบาทหลักในการพัฒนาชุมชนต้องอยู่ที่ภาคประชาชน ชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและแนวทางในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมภายในชุมชนของตน และเพื่อให้ทุกคนจะได้เกิดสำนึกรู้และได้มีส่วนร่วมทั้งในด้านความรับผิดชอบ การตรวจสอบ และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

2. มิติของสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนในท้องถิ่น เยาวชน และสถาบันการศึกษา ในด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้นั้น สถาบันการศึกษาอาจเข้ามาร่วมในด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยการเข้ามาสำรวจ พูดคุยกับผู้ทรงภูมิปัญญา ค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติม และร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนแม่บัญชีด้านการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และบุคคลที่สนใจทั่วไป

3. มิติของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งเอกชน หรือวิชาชีพ ห้างร้าน ที่สามารถเข้ามาสร้างรายได้จากแหล่งวัฒนธรรม มีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชน องค์กรชุมชนต่าง ๆ และสถาบันการศึกษา สามารถดำเนินงานพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่และบรรลุวัตถุประสงค์ โดยการสนับสนุนเงินทุน ความรู้ บุคลากร/ผู้เชี่ยวชาญ โอกาสในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ฯลฯ รวมไปถึงการจัดเวที การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนร่วมกับนักวิชาการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดมุมมองและทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกันแบบพหุภาคี

แผนภูมิแสดงแนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมย่านกุฎีจีนและพื้นที่โกลเดิง

คณะกรรมการผู้จัดได้แจกแบบสอบถามความคิดเห็น แก่ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่โกลเดิง ถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่โกลเดิง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน โดยแบ่งออกเป็น 5 พื้นที่ที่อาศัยอยู่รายล้อมแหล่งวัฒนธรรม จำนวน 5 แห่ง คือ โบสถ์ช่างดาครุส (กุฎีจีน) วัดกัลยาณมิตร มัลยิดบางหลวง (กุฎีขาว) ศาลเจ้าเกี้ยนอันเงง และวัดประยุรวงคាណาส รวม 5 แห่ง แห่งละ 20 ชุด รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 100 ชุด ได้รับกลับคืนมาจำนวน 55 ชุด โดยมีข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในการแสดงความคิดเห็นเรื่องแนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษา y ย่านกุฎีจีนและพื้นที่โกลเดิง

		ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)
1	เพศ		
	ชาย		31
	หญิง		24
รวม			55
2	อายุ		
	ต่ำกว่า 25 ปี		22
	26 – 40 ปี		21
	41 – 60 ปี		9
	60 ปี ขึ้นไป		2
	ไม่ระบุ		1
รวม			55
3	การศึกษา		
	ต่ำกว่าปริญญาตรี		15
	ปริญญาตรี		35
	สูงกว่าปริญญาตรี		5
รวม			55

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)
4	อาชีพ นักเรียน – นักศึกษา ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ พนักงานบริษัท/เอกชน ค้าขาย/ประกอบอาชีพอิสระ ¹ อื่นๆ เช่น พรane นักบวช ครู รร.เอกชน ฯลฯ	13 7 15 15 5
	รวม	55
5	รายได้ครอบครัวต่อเดือน ต่ำกว่า 30,000 บาท 30,001 – 50,000 บาท 50,001 – 100,000 บาท สูงกว่า 100,000 บาท ไม่ระบุ	38 9 7 - 1
	รวม	55
5	ความสัมพันธ์กับแหล่งวัฒนธรรม เจ้าของแหล่งวัฒนธรรม ผู้อาศัย/ผู้ดูแล ผู้ที่อาศัยอยู่ละเว้น้าน ผู้ที่เข้ามาทำงานในย่านนี้ ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชม	14 34 2 3 2
	รวม	55

จากข้อมูลในตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามความคิดเห็นในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ จำนวน 55 ชุดนั้น เป็นผู้ชาย จำนวน 31 คน ส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงอายุต่ำกว่า 25 ปี และ 26-40 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 35 คน ประกอบอาชีพด้านค้าขายหรือเป็นพนักงานเอกชนมากกว่าเป็นข้าราชการ ส่วนใหญ่มีรายได้ครอบครัวต่อเดือนต่ำกว่า 30,000 บาท และเป็นผู้อาศัยหรือเป็นผู้ดูแลแหล่งวัฒนธรรมอยู่ในชุมชนแห่งนี้ เป็นส่วนใหญ่

และเมื่อสอบถามถึงบทบาทในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเลือกให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานราชการเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาเป็นของชุมชนและประชาชน ครู/อาจารย์ พระสงฆ์/นักบวช และเอกชน/บริษัท/ห้างร้าน ตามลำดับ ตั้งข้อมูลที่แสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงถึงความสำคัญของบุคคล/หน่วยงานที่ควรเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมฯ

ที่	บุคคล/หน่วยงาน	ลำดับความสำคัญ (มาก (1) – น้อย (6))					
		1	2	3	4	5	6
1	หน่วยงานราชการ	31	15	7	2	2	1
2	ชุมชน/ประชาชน	22	21	7	6	-	-
3	เอกชน/บริษัท/ห้างร้าน	3	2	6	10	34	-
4	ครู/อาจารย์	1	12	22	17	3	-
5	พระสงฆ์/นักบวช	-	6	13	20	17	-
6	อื่น ๆ ระบุ						
	- กรรมการชุมชน	1	-	-	-	1	-
	- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	-	-	-	1	-	-

4.1 แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง (ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชน)

ชาวชุมชนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ให้ข้อมูลถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง โดยผู้วิจัยได้สรุปและแบ่งออกเป็นบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรเข้ามาปรับปรุงแหล่งวัฒนธรรมเพื่อให้คงสภาพเดิมมากที่สุด รวมทั้งจัดหาทุนมาสนับสนุนแหล่งวัฒนธรรมด้วย

1.2 จัดตั้งคณะกรรมการดูแลและวางแผนในการจัดทำแหล่งวัฒนธรรม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

1.3 ดำเนินการสำรวจ ซ้อมชม ปรับปรุง อนุรักษ์ และบำรุงรักษาแหล่งวัฒนธรรม

1.4 ดำเนินการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

1.5 ดำเนินการส่งเสริมแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.6 จัดทำป้าย สถานที่สำคัญของแหล่งวัฒนธรรมเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป

- 1.7 ดำเนินการด้านสาธารณูปโภคอย่างทั่วถึง และอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าชม
แหล่งวัฒนธรรม
- 1.8 ครรจัดเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแล พัฒนา และสนับสนุนแหล่งวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและ
สม่ำเสมอ
- 1.9 ดำเนินการส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ภายใต้แหล่งวัฒนธรรม
- 1.10 จัดทำแผนการประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์แหล่งวัฒนธรรม ให้เป็นที่รู้จักของ
ประชาชนอย่างแพร่หลาย
- 1.11 จัดทำโครงการที่เป็นความต้องการของชุมชนและเป็นประโยชน์แก่แหล่งวัฒนธรรม
- 1.12 ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ตั้งของแหล่งวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความ
ร่วมมือ
- 1.13 จัดให้มีการอนุรักษ์ และสนับสนุนแหล่งวัฒนธรรม ทั้งในด้านดนตรีไทย และการทำขนม

2. บทบาทของสถานศึกษา

- 2.1 นำข้อมูลของแหล่งวัฒนธรรมมาจัดทำเป็นหลักสูตรของห้องถิน
- 2.2 ศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาของแหล่งวัฒนธรรม และถ่ายทอดให้คนในชุมชนและ
เยาวชนได้รับทราบ
- 2.3 ปลูกฝังจิตสำนึกรักในชุมชนและคนในชุมชนเกิดความรักและห่วงเห็นแหล่งวัฒนธรรม
- 2.4 ดำเนินการจัดทำแผ่นดินไหวของแหล่งวัฒนธรรมภายใต้การสนับสนุนร่วมกัน ไม่ย่อท้อและอุดมด้วยความต้อง
- 2.5 ดำเนินการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ โดยจัดการอบรมให้ความรู้แก่ครู เยาวชน และคน
ในชุมชน
- 2.6 จัดทำนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม
- 2.7 โน้มนำ ชักจูงให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่งวัฒนธรรม
- 2.8 สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่อยู่ในบริเวณแหล่งวัฒนธรรม
- 2.9 ฝึกอบรมให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจถึงความสำคัญของแหล่งวัฒนธรรมภายใต้
ชุมชนอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ

3. บทบาทของชุมชนและภาคี

- 3.1 จัดทำเอกสาร เช่น วารสาร นิตยสารของชุมชนเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งวัฒนธรรม
- 3.2 จัดทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยความร่วมมือของคนในชุมชน และให้คนในชุมชนเป็น
ผู้นำชม
- 3.3 จัดตั้งกองทุนสนับสนุนเพื่อพัฒนาศักยภาพของแหล่งวัฒนธรรม
- 3.4 ให้ความรู้ความเข้าใจในความแตกต่างของวัฒนธรรมอื่น ๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันของคนใน
แหล่งวัฒนธรรม
- 3.5 มีการปลูกฝัง และถ่ายทอดวัฒนธรรมภายใต้การสนับสนุนร่วมกัน สรุนลูกหลวง

- 3.6 ให้ความรู้ด้านวิชาชีพแก่คนที่อาชญากรรมในแหล่งวัฒนธรรม
- 3.7 จัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ภายในแหล่งวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง
- 3.8 จัดประชุมผู้นำและประชาชนในแหล่งวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเริ่มสร้างความเข้าใจให้กับทุกคน
- 3.9 เปิดเวทีให้คุณในแหล่งวัฒนธรรมได้แสดงความคิดเห็น
- 3.10 จัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบในด้านการประชาสัมพันธ์
- 3.11 จัดสถานที่สำหรับนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายในแหล่งวัฒนธรรม
- 3.12 แนะนำประชาสัมพันธ์สถานที่เด่น ๆ ของแหล่งวัฒนธรรมให้คนภายนอกทราบ
- 3.13 ให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ริเริ่ม พร้อมทั้งหาผู้สนับสนุนเป็นเครื่องร่วม
- 3.14 ประสานงานให้คุณในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่งวัฒนธรรม
- 3.15 พัฒนาคุณภาพของแหล่งวัฒนธรรมและสินค้าภายในแหล่งวัฒนธรรม
- 3.16 จัดตั้งชมรมในด้านต่าง ๆ ภายในแหล่งวัฒนธรรม
- 3.17 จัดให้มีการจัดงานทางศาสนาของแต่ละแหล่งวัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ
- 3.18 ร่วมมือกันจัดหาตลาดให้คุณในแหล่งวัฒนธรรมนำผลิตภัณฑ์ไปจำหน่าย เช่น ตามศูนย์การค้า เพื่อเป็นการเผยแพร่ให้คนรู้จัก
- 3.19 มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับแหล่งวัฒนธรรมอื่น ๆ
- 3.20 จัดทำผู้ริเริ่มโครงการ ผู้สนับสนุน และกลุ่มที่มีความรักและห่วงเหงในแหล่งวัฒนธรรม
- 3.21 ใช้แหล่งวัฒนธรรมเป็นจุดศูนย์กลางในการทำความเข้าใจกับชุมชน
- 3.22 อนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมให้คงอยู่ตลอดไป
- 3.23 จัดกิจกรรมที่น่าสนใจให้เกิดในแหล่งวัฒนธรรมทุกสัปดาห์
- 3.24 จัดตั้งสหกรณ์ เพื่อให้คุณในชุมชนมีรายได้ จากการขายสินค้าในบริเวณแหล่งวัฒนธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือขึ้นภายในแหล่งวัฒนธรรม

4.3 บทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการสืบอดและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้

ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามได้ให้ข้อคิดเห็น โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านที่เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม

- 1.1 ชุมชนต้องไม่ทำลายแหล่งวัฒนธรรม
- 1.2 มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้มีความเจริญ ทันสมัย และมีความพร้อมในด้านการบริการ
- 1.3 มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดภายในแหล่งวัฒนธรรม

1.4 สร้างความสัมพันธ์ และให้ความรู้ความเข้าใจให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างชุมชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งวัฒนธรรม

- 1.5 เข้าร่วมและส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมที่จัดขึ้นในแหล่งวัฒนธรรม
- 1.6 มีส่วนร่วมในการจัดตั้งชุมชนขึ้นภายในแหล่งวัฒนธรรม
- 1.7 ลงมือทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดประโยชน์แก่แหล่งวัฒนธรรม
- 1.8 เข้าร่วมการประชุมที่ชุมชนจัดขึ้น เพื่อให้เกิดการทำงานขึ้นภายในแหล่งวัฒนธรรม
- 1.9 มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้สุระดับมาตรฐาน
- 1.10 มีส่วนร่วมในการปลูกฝังให้ลูกหลานรักและห่วงเห็นแหล่งวัฒนธรรม
- 1.11 เป็นตัวอย่างให้กับบุตรหลานในการรักษาแหล่งวัฒนธรรม

2. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้

- 2.1 ช่วยกันประชาสัมพันธ์ เมยแพร่ให้ความรู้แก่เยาวชนในแหล่งวัฒนธรรม
- 2.2 ให้ความร่วมมือในการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนภายในแหล่งวัฒนธรรม
- 2.3 มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนที่เป็นแหล่งวัฒนธรรม
- 2.4 มีส่วนร่วมในการจัดทำเอกสาร วารสารของแหล่งวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นเจ้าของแหล่งวัฒนธรรม
- 2.5 มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสำหรับจัดทำบอร์ดภายนอกแหล่งวัฒนธรรม
- 2.6 ทำตัวเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ดี ให้ความรู้ข้อมูลที่เป็นจริง
- 2.7 นำสิ่งของที่เป็นของโบราณ หายาก ไม่มีครุภัณฑ์ซึ่งเป็นของดีของแหล่งวัฒนธรรม มาจัดนิทรรศการให้คนได้รู้จัก
- 2.8 ให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ที่ตนเองมีอยู่เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม
- 2.9 มีส่วนร่วมในการปลูกจิตสำนึกให้กับนักเรียนได้รู้คุณค่าของแหล่งวัฒนธรรม
- 2.10 ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประวัติของแหล่งวัฒนธรรมเพิ่มเติม เพื่อนำไปเผยแพร่ให้กับคนภายนอก
- 2.11 คนในชุมชนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวความรู้เกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง

3. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นแหล่งรายได้ของประชาชนในย่านกูฎีจีน

- 3.1 สนับสนุนและให้ความร่วมมือในการทำแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว
- 3.2 ช่วยกันสนับสนุนสินค้าของชุมชนภายในแหล่งวัฒนธรรม
- 3.3 มีส่วนร่วมในการจ้างนายพลิตภัณฑ์ของแหล่งวัฒนธรรม
- 3.4 เป็นวิทยากรในการฝึกวิชาชีพให้กับคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในแหล่งวัฒนธรรม
- 3.5 นำผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของแหล่งวัฒนธรรมไปจ้างขาย เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ของดีของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก
- 3.6 มีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ดีขึ้น

3.7 ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดตั้งโครงการที่น่ารายได้เข้าสู่แหล่งวัฒนธรรม

3.8 เป็นวิทยากรในการสาธิตผลิตภัณฑ์ของแหล่งวัฒนธรรม

3.9 มีส่วนร่วมในการระดมความคิดที่จะทำให้เกิดรายได้จากแหล่งวัฒนธรรม

3.10 จัดทำโปสเตอร์ โดยบันทึกภาพแหล่งวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถาน และจัดทำเป็นของที่ระลึกของแหล่งวัฒนธรรม

5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ดังนั้น จากที่กล่าวมาทั้งหมด แนวทางในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนกูญีจีนและพื้นที่ใกล้เคียงนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ชุมชน/ประชาชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ ควรมีบทบาท ดังนี้

1. บทบาทของชุมชน/ประชาชน

- 1.1 ชุมชนและประชาชนควรเร่งสร้างจิตสำนึကในการถูแลสาธารณสมบัติร่วมกัน โดยการรวมตัวเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม อาจเริ่มจากกลุ่มคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความสนใจร่วมกัน และค่อย ๆ ขยายความร่วมมือและเครือข่ายออกไปเรื่อย ๆ ไปจนถึงขั้นของการจัดทำแผนแม่บทชุมชนด้านการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม
- 1.2 สำรวจ ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน และดำเนินการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของประชาชนที่สนใจและอนุชรุ่นหลัง
- 1.3 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูล/ความรู้ของแหล่งวัฒนธรรมให้สาธารณชนได้รับทราบด้วยวิธีการต่าง ๆ
- 1.4 จัดกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในอนาคต อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อเป็นเวทีในการเรียนรู้และทำงานร่วมกันของคนภายในชุมชน ทั้งยังเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
- 1.5 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มและองค์กรชุมชน
- 1.6 ถ่ายทอด หรือร่วมกับสถาบันการศึกษาในชุมชนถ่ายทอดความรู้ของแหล่งวัฒนธรรมทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา หรือความรู้ทางด้านวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในแหล่งให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่นหลัง โดยเฉพาะผู้ที่เกิดและอาศัยเติบโตในแหล่งวัฒนธรรมนี้ ให้ทราบหนักถึงคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสืบทอดและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม อันเป็นมรดกในท้องถิ่นของตน
- 1.7 ประสานงานกับภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งวัฒนธรรม

2. บทบาทของสถาบันการศึกษา

- 2.1 ศึกษาข้อมูลของแหล่งวัฒนธรรม และดำเนินการจัดทำแผนผัง/แผนที่ของแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนของตน
- 2.2 นำข้อมูลของแหล่งวัฒนธรรมมาจัดทำเป็นหลักสูตรห้องถิน
- 2.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยร่วมกับผู้รู้/ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ ของชุมชน สร้างหลักสูตรและถ่ายทอดให้แก่บุคคล และเยาวชนในห้องถิน ทั้งในด้านข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างรายได้จากการกิจกรรมในแหล่งวัฒนธรรม
- 2.4 ร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในย่านนี้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้
- 2.5 ฝึกและพัฒนาอาชีพที่เป็นอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมของห้องถิน
- 2.6 ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน และนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านแหล่งวัฒนธรรม เอกชน ชุมชนใกล้เคียง และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม

3. บทบาทของภาครัฐ

- 3.1 ภาครัฐจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน ต้องเร่งสร้างความเข้าใจแบบองค์รวม โดยเชื่อมโยงมุมมองเรื่องแหล่งวัฒนธรรมเข้ากับมิติด้านอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาในห้องถิน ระบบเนเวค ระบบลังค์ ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและยั่งยืน เป็นต้น
- 3.2 การวางแผนพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ หรือการพัฒนาต่าง ๆ อันจะส่งผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม จะต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน และควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม
- 3.3 ภาครัฐควรพัฒนาระบวนการทำงานขององค์กร และเชื่อมโยงไปสู่การทำงานร่วมกับองค์กรอื่นแบบพหุภาคี ม่องมองการปักโกรงส่วนห้องถินแบบผู้ร่วมงาน และมีศักยภาพในการทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่รัฐและชุมชนมีการกำหนดร่วมกัน
- 3.4 บุคลากรภาครัฐ ต้องเสริมสร้างความมั่นใจต่องานชุมชน ร่วมสร้างโอกาสสนับสนุนองค์กรชุมชนในการเรียนรู้ ทดลอง และทำงานร่วมกันตามศักยภาพของชุมชน โดยเน้นที่กระบวนการการทำงานร่วมกัน และดำเนินงานภายใต้แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจ
- 3.5 ภาครัฐควรส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ในด้านการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ และควรสนับสนุนให่องค์กรชุมชนมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น ๆ หรือผู้ดำเนินงานด้านแหล่งวัฒนธรรมในที่อื่น ๆ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยและข้อค้นพบ

โครงการวิจัยและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษา ย่านกูฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ดำเนินขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและลีบคันแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนย่านกูฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง (2) เพื่อศึกษาตักษิภภาพของแหล่งวัฒนธรรมที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่ และ (3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม และจัดการแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน โดยผู้วิจัยทำการศึกษาแหล่งวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนย่านกูฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง และให้ช้าชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดรูปแบบการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมที่มีคักภัยภาพในการพัฒนาฯ จำนวน 5 แห่ง

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจข้อมูลและศึกษาแหล่งวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ จำนวน 9 แห่ง แหล่งวัฒนธรรมหลายแห่งที่ศึกษามีสถานภาพและบทบาทความสำคัญหลากหลายในขณะเดียวกัน เช่น เป็นทั้งศาสนสถานและโบราณสถาน เป็นแหล่งท่องเที่ยว และ/หรือเป็นแหล่งผลิตสินค้าอันเป็นรายได้ของชุมชน เป็นต้น

ในจำนวนแหล่งวัฒนธรรม 9 แห่ง เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่อยู่ในความครอบครองหรือการดูแลจัดการของวัดมากที่สุด คือ มีจำนวน 3 แห่ง รองลงมาเป็นส่วนราชการและเอกชน ส่วนที่เหลือเป็นของโบสถ์ มัสยิด และองค์กรชุมชน

ในการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปสู่การพิจารณาประเมินคักภัยภาพและคัดเลือกแหล่งวัฒนธรรมต้นแบบ เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน จำนวน 7 ประการ คือ (1) ความหลากหลายของทรัพยากรทางวัฒนธรรม (2) ความโดดเด่นของทรัพยากรทางวัฒนธรรม (สถานที่/วัตถุ/บุคลากร) (3) กิจกรรมทางวัฒนธรรม (4) ความน่าสนใจของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแหล่ง (5) การดูแลรักษาสภาพแหล่งวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม (6) การเข้าถึงแหล่ง (7) ความพร้อมของปัจจัยเอื้ออำนวย ความสะดวกในการเรียนรู้ เช่น วิทยากร เอกสาร สื่อประเภทต่าง ๆ ป้าย ฯลฯ จากนั้นจึงนำข้อมูลในมิติต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ดังกล่าวไปประกอบการพิจารณาประเมินคักภัยภาพ และคัดเลือกแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน โดยกำหนดเกณฑ์/ปัจจัย (Criteria) ประกอบการคัดเลือกไว้ 7 ข้อ ได้แก่

- 1) มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้
- 2) มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นการสร้างรายได้ที่หลากหลาย
- 3) การเข้าถึงสะดวก
- 4) มีวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้แนะนำ

- 5) มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นน่าสนใจ
 - 6) มีหน่วยงานองค์กร/ชุมชน/สถานศึกษาเข้าไปพัฒนา
 - 7) ผู้ครอบครองหรือเจ้าของแหล่งวัฒนธรรมมีความเต็มใจที่จะพัฒนา

เมื่อนำเงณฑ์ดังกล่าวข้างต้นไปประกอบการตรวจสอบคุณสมบัติของเหล่าวัฒนธรรมทั้ง 9 แห่งแล้ว จึงได้คัดเลือกเหล่าวัฒนธรรมดังรายชื่อด้านล่างนี้ จำนวน 5 แห่ง เพื่อเป็นเหล่าวัฒนธรรมตัวอย่างสำหรับกำหนดรูปแบบการพัฒนา ดังนี้

1. ໂປສ່ນ້ວັດຈາງຕາຄູ້ສ ແລະ ຂາມຝ່ຽວງຸງຈືນ
 2. ວັດກໍລົບຢາມມີຕຽມທາວິທາර
 3. ມ້ສຍິດບາງຫລວງ (ກຸງື່ຂາວ)
 4. ສາລເຈົ້າເກີ່ນອັນກັງ
 5. ບ້ານເຄົ່າງວົງປີພາຫຍົງພາຫຍໂກຄລ

2. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน

จากการคึกคักวิจัย แนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน
ควรจะต้องดำเนินไปใน 3 มิติ ดังนี้

1. มิติขององค์กรชุมชน
 2. มิติของสถาบันการศึกษา
 3. มิติของภาคครุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. มิติขององค์กรชุมชน

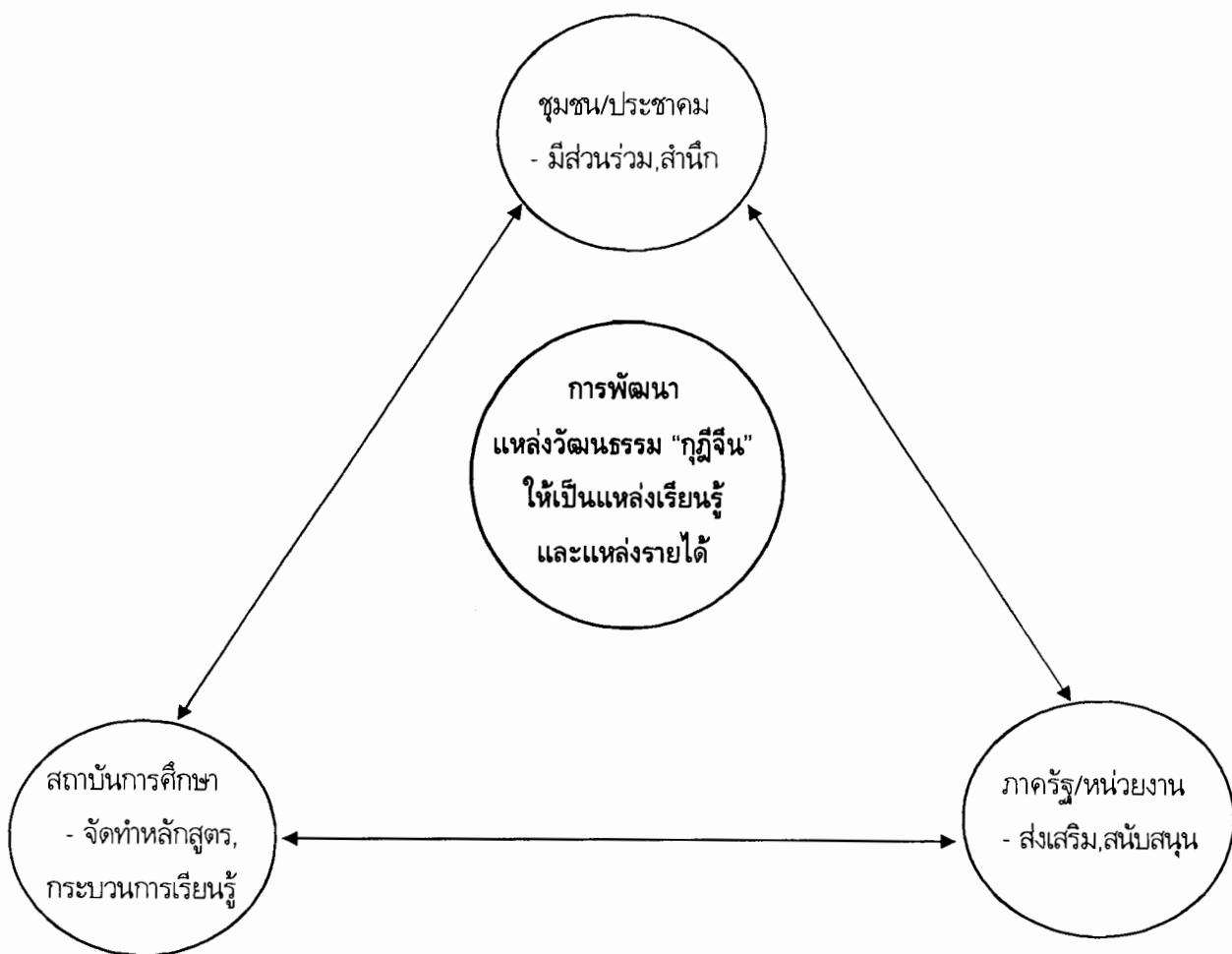
ดังที่กล่าวมาแล้วว่า นับตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) บทบาทหลักในการพัฒนาชุมชนต้องอยู่ที่ภาคประชาชน ชุมชนห้องถูดต่าง ๆ ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนเชิงนโยบายและแนวทางในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมภายในชุมชนของตน และเพื่อให้ทุกคนจะได้เกิดล้านึกและได้มีส่วนร่วมทั้งในด้านความรับผิดชอบ การตรวจสอบ และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

2. มิติของสถาบันการศึกษา

สถาบันการศึกษา เป็นสถาบันที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการพัฒนาเหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนในท้องถิ่น เยาวชน และสถาบันการศึกษา ในด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้นั้น สถาบันการศึกษาอาจเข้ามายังในด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยการเข้ามาร่วม สำรวจ พูดคุยกับผู้ทรงภูมิปัญญา ค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติม และร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนด้านการส่งเสริมและพัฒนาเหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน และบุคคลที่สนใจทั่วไป

3. มิติของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งเอกชน หรือบริษัท ห้างร้าน ที่สามารถเข้ามาสร้างรายได้จากแหล่งวัฒนธรรม มีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชน องค์กรชุมชนต่าง ๆ และสถาบันการศึกษา สามารถดำเนินงานพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่และบรรลุวัตถุประสงค์ โดยการสนับสนุนเงินทุน ความรู้ บุคลากร/ผู้เชี่ยวชาญ โอกาสในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ฯลฯ รวมไปถึงการจัดทำที่ การเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนร่วมกับนักวิชาการ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดมุ่งมองและทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกันแบบพหุภาคี

แผนภูมิแสดงแนวทางการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้

นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และแหล่งรายได้ของประชาชน : กรณีศึกษาอย่างกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง ยังมีข้อเสนอแนะระดับนโยบายดังนี้

1. บทบาทของชุมชน/ประชาชน

- 1.1 ชุมชนและประชาชนควรเร่งสร้างจิตสำนึกร่วมกันในการดูแลสถานะรสมบัติร่วมกัน โดยการรวมตัวเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม อาจเริ่มจากกลุ่มคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความสนใจร่วมกัน และค่อย ๆ ขยายความร่วมมือและเครือข่ายออกไปเรื่อย ๆ ไปจนถึงขั้นของการจัดทำแผนแม่บทชุมชนด้านการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม
- 1.2 สำรวจ ค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน และดำเนินการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของประชาชนที่สนใจและอนุชนรุ่นหลัง
- 1.3 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูล/ความรู้ของแหล่งวัฒนธรรมให้สาธารณะได้รับทราบด้วยวิธีการต่าง ๆ
- 1.4 จัดกิจกรรมต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในอนาคต อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อเป็นเวทีในการเรียนรู้และทำงานร่วมกันของคนภายในชุมชน ทั้งยังเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
- 1.5 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มและองค์กรชุมชน
- 1.6 ถ่ายทอด หรือร่วมกับสถาบันการศึกษาในชุมชนถ่ายทอดความรู้ของแหล่งวัฒนธรรมทั้งในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมา หรือความรู้ทางด้านวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในแหล่งให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่นหลัง โดยเฉพาะผู้ที่เกิดและอาศัยเติบโตในแหล่งวัฒนธรรมนี้ ให้ตระหนักรถึงคุณค่าและมีส่วนร่วมในการสืบทอดและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม อันเป็นมรดกในท้องถิ่นของตน
- 1.7 ประสานงานกับภาครัฐและเอกชน ในการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับแหล่งวัฒนธรรม

2. บทบาทของสถาบันการศึกษา

- 2.1 ศึกษาข้อมูลของแหล่งวัฒนธรรม และดำเนินการจัดทำแผนผัง/แผนที่ของแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนของตน
- 2.2 นำข้อมูลของแหล่งวัฒนรมมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.3 จัดกระบวนการเรียนรู้ โดยร่วมกับผู้รู้/ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ ของชุมชน สร้างหลักสูตรและถ่ายทอดให้แก่บุคคล และเยาวชนในท้องถิ่น ทั้งในด้านข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างรายได้จากการมีแหล่งวัฒนธรรม
- 2.4 ร่วมกับชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในย่านนี้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้

- 2.5 ฝึกและพัฒนาอาชีพที่เป็นอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- 2.6 ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน และนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านแหล่งวัฒนธรรม เอกชน ชุมชนใกล้เคียง และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม

3. บทบาทของภาครัฐ

- 3.1 ภาครัฐจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงาน ต้องเร่งสร้างความเข้าใจแบบองค์รวม โดยเชื่อมโยงมุ่งมองเรื่องแหล่งวัฒนธรรมเข้ากับมิติด้านอื่น ๆ เช่น ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ระบบนิเวศ ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงและยั่งยืน เป็นต้น
- 3.2 การวางแผนพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ หรือการพัฒนาต่าง ๆ อันจะส่งผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม จะต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน และควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม
- 3.3 ภาครัฐควรพัฒนากระบวนการทำงานขององค์กร และเชื่อมโยงไปสู่การทำงานร่วมกับองค์กรอื่นแบบพหุภาคี มององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบผู้ร่วมงาน และมีศักยภาพในการทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายที่รัฐและชุมชนมีการกำหนดร่วมกัน
- 3.4 บุคลากรภาครัฐ ต้องเสริมสร้างความมั่นใจต่องค์กรชุมชน ร่วมสร้างโอกาสกับองค์กรชุมชนในการเรียนรู้ ทดลอง และทำงานร่วมกันตามคักกยภาพของชุมชน โดยเน้นที่กระบวนการการทำงานร่วมกัน และดำเนินงานภายใต้แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจ
- 3.5 ภาครัฐควรส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรชุมชน ในด้านการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ และการสนับสนุนให้องค์กรชุมชนมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง และได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น ๆ หรือผู้ดำเนินงานด้านแหล่งวัฒนธรรมในที่อื่น ๆ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนก วงศ์ตระหง่าน. การเกิดและขยายเมืองกรุงเทพฯ : การศึกษาทางการเปลี่ยนแปลง. เอกสารวิชาการ
หมายเลข 21 กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2525.

กรมศิลปากร. จดหมายเหตุการณ์อนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์. จัดพิมพ์เนื่องในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์
200 ปี. กรุงเทพฯ : สหประชาพันธ์. 2525.

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. โดยสำนักนโยบายและแผนการศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภากาดพัว. 2542.

จักรพันธุ์ กังวafe และเพญศิริ จันทร์ประทีปชาย. "เดินเท้าท่องวัฒนธรรมฝั่งธน". สารคดี. ปีที่ 16 ฉบับที่ 18
(มีนาคม 2543), หน้า 50 – 58.

ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาดการณ์ไกล, บรรณาธิการ. ประชาสังคม : ทรอคเนนักคิดในสังคมไทย. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มติชน. 2540.

ประยูรศักดิ์ ชลายนเดชะ. มุสลิมในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ออมรินทร์พรินติ้ง จำกัด. 25

ปิyanat บุนนาค. บทบาททางการเมืองการปกครองของเสนาบดีตระกูล “บุนนาค”. กรุงเทพฯ : ดาวกมล.
2520.

วิมลศรี ลิ้มชนะกุล. ผลกระทบจากการเมืองสมัยใหม่ที่มีต่อระบบย่านของคนในกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. 2537.

วิมาลา ศิริพงษ์. การสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน ศึกษากรณีสกุลพาทย์โกศลและสกุล
ศิลป์บรรเลง. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยามหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2534.

สามารถ จันทร์สุรย์ และประทีป อินแสง. การศึกษาภัณฑ์คิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย (แนวทางการจัดการศึกษาด้านคิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย). รายงานการวิจัยเสนอสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. 2540.

สาวิตree สุวรรณเสถียร. "พิพิธภัณฑ์เคลื่อนที่ : เทคโนโลยีทางการศึกษาสมัยใหม่". เอกสารประกอบการอภิปรายในการสัมมนาเรื่องพิพิธภัณฑ์เพื่อการศึกษา ณ มหาวิทยาลัยมหิดล. วันที่ 4 กันยายน 2536.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา, รายงานการวิจัย เอกสารประกอบการร่างนโยบายส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด. 2542.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาตลอดชีวิต. เอกสารประกอบการสัมมนาเสนอผลการวิจัย โครงการวิจัยและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาตลอดชีวิต : กรณีศึกษา นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและพื้นที่ใกล้เคียง. ณ โรงแรมกรุงศรีเวอร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วันที่ 13-14 กรกฎาคม 2544.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. แผนวัฒนธรรมแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภากาดพร้าว. 2544.

สิทธิพงษ์ ดิลกานันช. "โครงการเมืองกรุงเทพมหานคร ในปีศุกราช 2540?". สารสารธรรมศาสตร์. 21(3) กันยายน – ธันวาคม 2538.

สุครา สุจฉาญา, บรรณาธิการ. ชนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี. 2542.

อนุชาติ พวงคำลี และกฤตยา อาชวนเจกุล. ข่าวการประชาสัมคมไทย ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). 2542.

อรรถจักร ลัตยานุรักษ์. การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทย ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ถึง พ.ศ.2475. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2538.

อัคคิน วงศ์วิวัฒน์ และน้ำพล PARAMESWARI, บรรณาธิการ. ของดีกรุงเทพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร. 2542.

ภาษาอังกฤษ

- Askew, Mark. **The Making of Modern Bangkok.** Bangkok : TDRI. 1993.
- Askew, Mark. **Interpreting Bangkok.** Bangkok : Chulalongkorn University Press. 1994.
- De Certeau, Michael. **The Practice of Everyday Life.** London : University Of California Press. 1985.
- Fischer, Claude S. **The Urban Experience.** New York : Harcourt Brace Jovanovich Inc. 1975.
- Habermas, Jurgen. **The Structural Transformation of Public Sphere.** Cambridge : Polity Press. 1992.
- Keith, M. "Shout of the Street : Identity and the Space of Authenticity". **Social Identities.** Volume ½, 1995.
- Korff, Rudiger. **Bangkok : Urban System and Everyday Life.** Saarbruecken : Verlagbreitenbach Publishers, 1986.
- Korff, Rudiger. **Bangkok and Modernity.** Bangkok : Chulalongkorn University Sociology Research Institute, 1989.
- Lefebvre, Henri. **The production of Space.** London : Basil Backwell. 1971/1993.
- Massey, D & Jess, P. **A Place in the World?** Oxford : The Alden Press Limited. 1995.
- O' Conner, Richard. "Place, Power and Discourse in the Thai Image of Bangkok". **Journal of The Siam Society.** 78/2, 1991.
- Shields, R. **Places on the Margin.** London : Routledge. 1991.
- Writh, L. "Urbanism as a Way of Life". **Urban Place & Process.** New York : Irwin Press (eds.) Macmillan, 1980.

ภาคผนวก ก.

การลับลิ้นหินม้า

- วิรุณหงส์ / เศษมะสา

๐๘.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.

- การแสดงวงดนตรีสุกง่ายไทย

วันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๖๔

๐๙.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

- การแสดงวงแมว
- ผู้สอนการแสดงเชิงประวัติศาสตร์และการละครพากย์
 - รุ่งน้ำตาลในร่องดิน / สำนักสอนชุมชนเครื่องทรงครรช
 - ภารตะล่องหนึ่งม้า

๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.

- ศรีบัวสาร / นักเขียน / ลูก้า / มอร์กอนหน้า
- ลูกสาว / ผู้มาทำมาก็หาย / คุ้มส่องเมือง

๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.

- การแสดงวงดนตรีสุกง่ายไทย

วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๖๔

๐๙.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

- การแสดงวงแมว
- เครื่องปั้นดิน / ระบำสวยงาม
 - ลือชาติไปบูรณะเชิงประวัติศาสตร์ / ล้อบ้านท่ามกลางบ้าน
 - การลับลิ้นหินม้า
 - วิรุณหงส์

๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น.

- การแสดงวงดนตรีสุกง่ายไทย

“ วิรุณหงส์ ๑๖๒ ปี วัดกษิริยามณฑล ”

ขบวนเดินตัว

- สิริบัตรลดลง
- การทำซ้อมมติชน / ผลิตภัณฑ์จากชาติอื่น / การรื้อแม่น้ำ
- การออกกล่าวชัยชนะ / การทำซ้อมและการทะเลย / การทำมีดใหญ่ / ชุมชนคนต่างดินแดน / การทำน้ำโจน / แม่น้ำลักษณะใหม่ / ชุมชนสังคม / การทำซ้อมมนต์จีน / การทำซ้อมหวานเผาตากผู้ / แห่กรวย ๙.๕ / ภัยด้วย / ผ้าไหมวุฒิการ

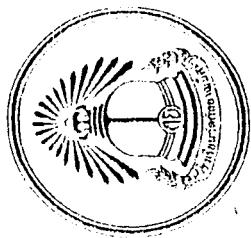
ขบวนบรรเพ

- พระเจ้ารัชนาครี แหล่งน้ำแห่งต่างๆ
- ประดิษฐ์การก่อสร้างหมู่บ้านที่นี่
- สามัญชนริมน้ำท่ามกลางบ้านที่นี่
- ความเป็นมาตรฐานของมนต์น้ำที่นี่คือศาสนาพุทธ ศิริมงคล ผู้นำด้วยความบริสุทธิ์

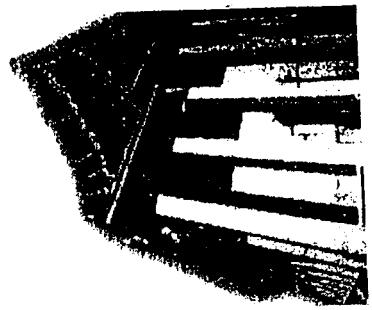
“ ๑๖๒ ปี วัดกษิริยามณฑล ”

ดำเนินงานโดย

สำนักงานอุตสาหกรรม

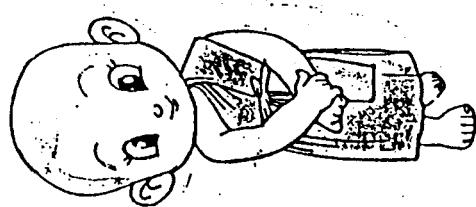
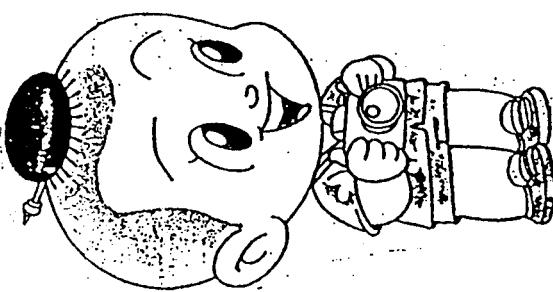

藏文

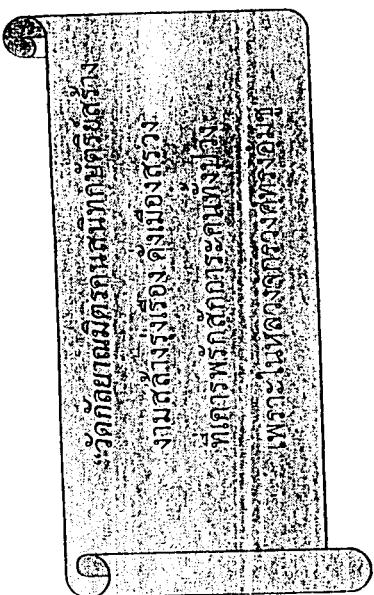
३०८

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତପ୍ରକାଶନ ପରିଚୟ
ପରିଚୟ ପରିଚୟ ପରିଚୟ

ପ୍ରକାଶକ

ນີ້ ດອ ແກ້ໄຂ ດັ່ງນີ້ຄ້າທຳມະພວະວ່າຫາຮາດວັງ ແລະ ອາຫາຮາດວັງ
ພະຍາຍາມນີ້ເຖິງຮົມສິຫຼວະກີຍົດ ອີກຫອນໜີ້ເສື່ອງບໍ່ຕ້າມ
ເຫັນພວະວ່າຫາຮາດວັງ ສົ່ງພວະສຸນກຣສ່າມາຈາຍ (ພຽມ)
ສ່ຽງຈົ່ງເນີ້ນໂອົງ ພ.ສ.ແຂວງ ເປັນທີປະຕິຍົກນະວັງໃຈໝູ້
ນອນໄຫ້ຢູ່ຈົ່ງກົງ ທີ່ຈະມີພະຍາຍາມນີ້

ກະຊວງອານາໄມ

សេវាអនុរោម

เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธไตรรัตนนายก หรือ
หลวงปู่ต่นเยอ ซึ่งเป็นท่านผู้อุปถัมภ์ใน
หมู่ชาวจีน เรียกันว่า “ซำปะอูดกง หรือ ซำปะออง” ซึ่ง
จะมีงานบันดาลการหล่อหลวงปู่ต่นเยอ หลังห่อโภชนาหาร

ประชุม เสาร์ที่ ๔ กันยายน ๒๕๖๑ (อุปนายิกา) ๗

<p>วัดกอลยาณมิตรเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรมหาวิหาร โดยในรัชสมัยพระบรมราชสันติวงศ์พระเจ้าอยู่หัว เจ้าพระยานิกรนพดิbn (โตกัลยาณมิตร) ว่าที่สมเด็จพระบรมราชโองการสุราษฎร์เจ้าวัดกอลยาณมิตร ได้อุทิศที่ปีบ้านแฉะซึ่งที่ดินบริเวณใกล้เคียง ซึ่งแต่เดิมเป็นหมู่บ้านชื่นมหามงคลกษิณุจิณพ์ แต่เรียกกันชื่อ "หมู่บ้านกูญจิณ" เพิ่มเติมเข้าควยกัน สร้างวัดขึ้นในปี พ.ศ.๒๑๖๔ แล้ววางเบญจรงค์ในปี พ.ศ.๒๑๗๐ จึงเป็นพระอารามหลวงพระบรมราชโองการที่ได้รับการสถาปนาเป็นครั้งแรก</p>	<p>พระภูบรมสก</p>
<p>ช่วงเจ้าพระยาภิรบดินทร์ตัวบทองค์วีรจะให้กรุงรัตนโกสินทร์มีพระวิหารและวัดใหญ่ประดิษฐานหนาட ให้สูงตั้งเป็นสังริมหน้าเจ้าพระยา กานหล่อฝักบัว พ่อโอด ให้สูงตั้งเป็นสังริมหน้าเจ้าพระยา กานหล่อฝักบัว</p>	<p>ที่ดังติดมีเงินบ้านของเจ้าพระยานิกรบดินทร์ ทั้งหมดนี้เป็นความต้องการของเจ้าพระยา</p>

รายงานรายวัน

พระอุบลราช
ที่ตั้งคิดมีเป็นบ้านของเจ้าพาราณนิกรบดินทร์
(๒) เป็นอนาคตก่อธุรกิจปูน ถักยานตะสตาปูร์ยะรอมปีน
ศิลปะแบบพระราชนิยม ในรัชกาลที่ ๑ คือเป็นอนาคต
ทรงไทยแต่ไม่มีชื่อฟ้า ใบระกาทางหลวงที่ประดับ หน้าบันน
เป็นบันนี้ลายดอกไม่ประจำดับภาระเบื้องหนึ่งคงเสื่อมเสีย
แบบจีน ซึ่งประทุหันต่างบ้านลากคลิกไม่ประดับดั้งประจะก
ภาระในมือการจัดการรวมฝ่ายบันนี้ที่กว้างพุทธประวัติและ
รูปเคาร์ของบุษามานามบูรณะแบบไทยปัจจุบัน

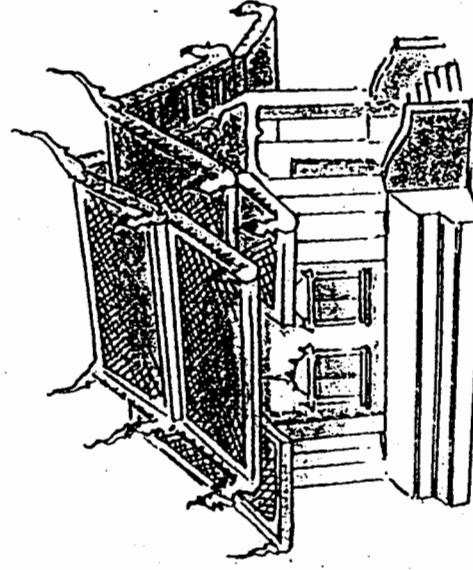
ପ୍ରକାଶନ

(๒) เป็นมาตรการที่อ่อนโยน ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะแบบพระราชนิยม ในรัชกาลที่ ๓ คือเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทยที่มีลักษณะงดงามและสง่างาม

អាមព្រះនរោរមសម្រាប់ក្នុងព្រះរាជក្រឹម

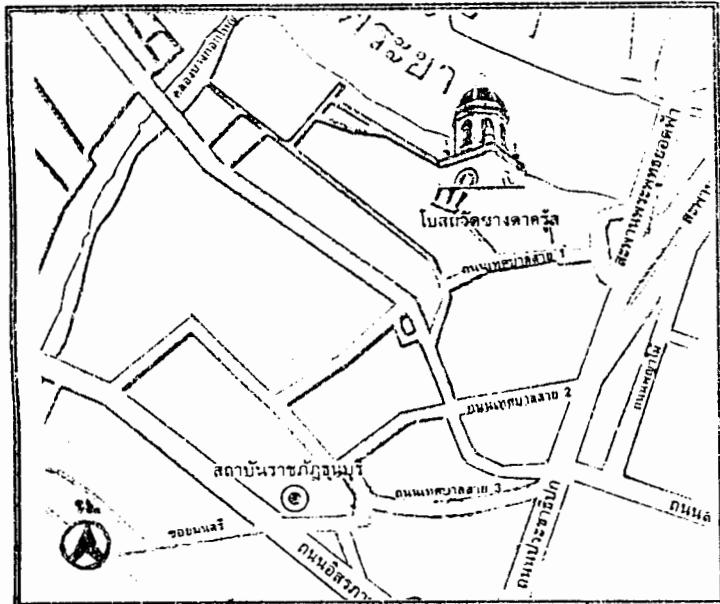
A detailed black and white line drawing of a traditional Chinese architectural complex. The scene depicts several buildings with intricate wooden frames, decorative carvings, and multiple levels. A prominent feature is a large, open courtyard area enclosed by walls and supported by columns. The rooflines are adorned with traditional decorative elements, including curved ridges and small figures. The overall style is reminiscent of historical Chinese woodblock prints or architectural illustrations.

ภาคผนวก ๙.

แบบบันทึกข้อมูล หน้า ๑

โครงการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมฯ : ย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียง

แผนที่แสดงที่ดังแหล่งวัฒนธรรม

๑. ชื่อแหล่งวัฒนธรรม _____

๒. ตัวดึง เลขที่ _____ ซอย _____

ถนน _____

ตำบล _____

๓. เจ้าของ/ผู้ครอบครอง/ผู้ดูแลการแหล่งวัฒนธรรม

ส่วนราชการ วัด โภศต์

มัสยิด เอกชน

ชุมชน/องค์กรชุมชน

ระบุชื่อ : _____

๔. ประเภทแหล่งวัฒนธรรม โบราณสถาน ศาสนสถาน สถาบันการศึกษา พิพิธภัณฑ์
 แหล่งหัตถกรรม แหล่งนาฏศิลป์ ศูนย์วัฒนธรรม
 แหล่งทำขนม/อาหาร อื่น ๆ ระบุ _____

๕. ทรัพยากรในแหล่งวัฒนธรรม

- สถาปัตยกรรม/สิ่งก่อสร้าง ประเพณีการ จิตกรรม
 สถานที่/ภูมิป่าไม้ แหล่งโบราณคดี บุคคล/ผู้เชี่ยวชาญ
 ตัวร่าง/เอกสาร อาหาร/ชานม ประเพณีกิจกรรม
 อื่น ๆ ระบุ _____

๖. สภาพแหล่งวัฒนธรรมในปัจจุบัน

- สภาพดีได้รับการทำบูรณะรักษาดี รกร้างเสื่อมโทรมขาดการดูแล
บรรยายเพิ่มเติมประกอบ _____

๗. การเข้าถึงแหล่งวัฒนธรรมในปัจจุบัน สามารถเข้าถึงได้โดยง่าย เข้าถึงได้ยาก (ระยะเดินทางไกล)

๘. การประชาสัมพันธ์

- มีการประชาสัมพันธ์ ทาง (ระบุ) _____
 ไม่มีการประชาสัมพันธ์

แบบบันทึกข้อมูล หน้า ๒

๙. ข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ในแหล่งวัฒนธรรมในปัจจุบัน

- มีวิทยากรนำชมเมื่อมีการขอร้องเป็นครั้งคราว
 มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องเป็นผู้สอน
 มีวิทยากรนำชมเมื่อมีการขอร้องเป็นครั้งคราว
 ผู้เข้าชมต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง

ข้อมูลเพิ่มเติม _____

๑๐. ข้อมูลเกี่ยวกับการหารายได้ในแหล่งวัฒนธรรมในปัจจุบัน

- เป็นแหล่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเจ้าของ
 ไม่สามารถสร้างรายได้แต่มีแนวโน้มที่จะสร้างได้
 ไม่สามารถสร้างรายได้และไม่มีแนวโน้มในการสร้างรายได้ อื่น ๆ ระบุ _____

ข้อมูลเพิ่มเติม _____

๑๑. การพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมในปัจจุบัน

- มีผู้ช่วยงานองค์กรเข้าไปช่วยในการพัฒนา
 มีการสำรวจ แต่ยังไม่มีการพัฒนา
 ชาวบ้านชุมชนสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนา
 ยังไม่มีการสำรวจหรือการพัฒนาจากที่ได้เลย

ข้อมูลเพิ่มเติม _____

๑๒. ความตั้งใจของเจ้าของ/ผู้ครอบครอง/ผู้จัดการ ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้แบบยั่งยืน

- มีความตั้งใจโดยไม่มีเงื่อนไข
 มีความตั้งใจแต่ต้องการให้พัฒนาเพิ่มเติมบางส่วน
 มีความตั้งใจแต่ต้องการให้ปรับปรุงส่วนใหญ่
 ไม่ตั้งใจให้พัฒนาแหล่งวัฒนธรรม

ข้อมูลเพิ่มเติม _____

๑๓. ศักยภาพโดยรวมของแหล่งวัฒนธรรม (ประเมินจากผู้เก็บข้อมูล)

บรรยาย _____

๑๔. ผู้บันทึกข้อมูล _____ วันที่ ____ / ____ / ____

แบบสอบถาม

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชน

๑. ข้อมูลส่วนบุคคล

- เพศ	☐ ชาย	☐ หญิง
- อายุ	☐ ต่ำกว่า ๒๕ ปี	☐ ๒๖ - ๔๐ ปี
	☐ ๔๑ - ๖๐ ปี	☐ ๖๑ ปีขึ้นไป
- การศึกษา	☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี	☐ ปริญญาตรี
	☐ สูงกว่าปริญญาตรี	☐ อื่น ๆ ระบุ.....
- อาชีพ	☐ นักเรียน - นักศึกษา	☐ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
	☐ พนักงานบริษัท/เอกชน	☐ ค้าขาย/ประกอบอาชีพอิสระ
	☐ อื่น ๆ ระบุ.....	
- รายได้ครอบครัวต่อเดือน		
	☐ ต่ำกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท	☐ ๓๐,๐๐๑ - ๕๐,๐๐๐ บาท
	☐ ๕๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	☐ สูงกว่า ๑๐๐,๐๐๐ บาท
- ความสัมพันธ์กับแหล่งวัฒนธรรม		
	☐ เจ้าของแหล่งวัฒนธรรม	☐ ผู้อยู่อาศัย/ผู้ดูแล
	☐ อื่น ๆ ระบุ.....	

๒. โปรดแสดงความคิดเห็น

๒.๑ ขอให้ท่านเสนอชื่อแหล่งวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีน จำนวน ๕ แห่ง ที่ท่านเห็นว่าจะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของประชาชนในย่านนี้

- (๑)
- (๒)
- (๓)
- (๔)
- (๕)

๒.๒ ท่านคิดว่าบุคคล/หน่วยงานใดควรจะเป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมดังกล่าว
โปรดเรียงลำดับความสำคัญ มาก (๑) - น้อย (๖)

☐ หน่วยงานราชการ	☐ ชุมชน/ประชาชน	☐ เอกชน/บริษัท/ห้างร้าน
☐ ครู/อาจารย์	☐ พระสงฆ์/นักบวช	☐ อื่น ๆ ระบุ.....

๒.๓ ท่านคิดว่าความมีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมนี้อย่างไร โปรดอธิบาย

- (๑)
- (๒)
- (๓)
- (๔)
- (๕)

๒.๔ ท่านคิดว่าชุมชนหรือตัวท่านเองจะเข้ามีส่วนร่วมในการสืบทอดและพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ของชุมชนได้อย่างไร โปรดอธิบาย

- (๑)
- (๒)
- (๓)
- (๔)
- (๕)

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ท่านสละเวลากรอกแบบสอบถามและแสดงความคิดเห็น

คำอธิบายคัพพ์

“แหล่งวัฒนธรรม”หมายถึง สถานที่/ที่รวมของภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เช่น ศิลปะ ศาสนา หัตถกรรม การแพทย์และการรักษาสุขภาพ ศิลปะการทำอาหาร การจัดการทรัพยากรด้านต่าง ๆ (ตัวอย่างเช่น วัด ศาสนสถาน โบราณสถาน และประดิษฐ์ศิลป์ไทย บ้านดินตีไทย แหล่งทำขนมและอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นต้น)

“แหล่งเรียนรู้” หมายถึง สถานที่/ที่รวม ที่มีการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้แตกต่างจากการเรียนในระบบ เป็นการเรียนรู้ที่ยึดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน (ตัวอย่าง เช่น พิพิธภัณฑ์ สถานที่ที่เปิดสอนด้านดินตีไทย- nauy ศิลป์ไทย หรือโรงเรียนทำขนม-อาหารไทย เป็นต้น)

“แหล่งรายได้” หมายถึง สถานที่/ที่รวม ที่มีการจัดการและสามารถก่อให้เกิดรายได้แก่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมได้ (ตัวอย่าง เช่น การจัดโบราณสถาน/ศาสนสถาน หรือพิพิธภัณฑ์ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สามารถเก็บค่าเข้าชมจากนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนได้ เป็นต้น)

